

این (بر طریق) و کنایه از شریک است بجانزه
 بجز و قول صاحب شمس بدون سند استعمال
 اعتبار انشاید (ارو) شریک - بقول
 آصفیه اسم مذکر - رفیق - دوست - ساتھ رہنے
 والا - همراهی (شاه نصیر و لوی سے) دل میں
 رکھوں نہ کیوں ترسے ابر و کاین خیال پر آتا ہے
 کام وقت پر ای دلر با شریک و نظر نہ پر

پره جوشیدن

استعمال در مذید علیہ جوشیدن
 باشد شامل بر همه معانیش جزین نیست که کلر آت
 در پنجاز آمد است (ظهوری سے) بر بخوشد
 تا باشک از سینہ گوہرهای غم پر و سبدم بر ویدہ
 تر آستین افشردہ ہم (ارو) و کیو جوشیدن

بر جهانیدن

استعمال بقول انند سحوالہ
 فرہنگ فرنگ با لفتح لغت فارسی است
 بمعنی بر خیزانیدن و گیر کسی از محققین مصادر
 ذکر این نکر و موکلفت عرض کند کہ جزین
 نیست کہ مزید علیہ جهانیدن است کہ بجایش
 ہی آید بزیاوتی کلمہ بر بران (ارو) و کیو
 جهانیدن -

پره جوشیدگی

اصطلاح - بقول انند سحوالہ
 فرہنگ فرنگ لغت فارسی است با لفتح و ضم
 جیم چپک و آبلہ را گویند و گیر کسی از محققین
 فارسی زبان ذکر این نکر و موکلفت عرض کند
 کہ طالب سند باشیم کہ استعمال این بد بمعنی از
 نظر مانگذشت و معاصرین عجم بر زبان ندارند
 ولیکن موافق قیاس است یعنی چیزی کہ
 یعنی پر جوشش خوست چپک و آبلہ باشد -
 (ارو) چپک بقول آصفیہ فارسی اسم
 موکلفت - سیتلا - ٹھنڈی ماما -

سراج ہلال

اصطلاح - بقول برہان و
 (ضمیرہ ناصری) و مؤید و شمس و کمر و انند و
 ہفت بکسر جیم و ہای ہوز کنایہ از ہرج سرحان
 باشد باعتبار اینکه خانہ ماہ است - خان آرزو
 در سراج سحوالہ برہان ذکر این کند و سحوالہ

(۱۲۹۱)

توسی فرماید کہ این غلط محض است چه برج ہلال
 همان است کہ ہلال در این برج باشد و ماہ
 دیگر است و ہلال دیگر مولف عرض کند سے مشابہ ہے لہذا اس نام سے موسوم ہوا۔
 کہ از ہلال برسبیل مجاز ماہ گرفتن عیبے ندارد و **پرچہ پیدن** استعمال۔ بقول موار و مراد و چشتن
 پس وجہ تسمیہ بیہ تحقیقین بالا درست است کہ گذشت دیگر کے از محققین مصادر ذکر این نکر و
 قول ناصری کہ از اہل زبان است اعتبار را مولف عرض کند کہ مرید علیہ چہ پیدن کہ بجای خودش
 شاید (ارو) سرخان۔ بقول آصفیہ۔ می آید بزیادت کلمہ برہان (ارو) دیکھو
 عربی۔ اسم مذکر۔ آسمان کے چوتھے برج کا نام چہ پیدن۔

برج جیس

بقول برہان و جامع و جہانگیری بادل کسور بٹانی زودہ و جیم کسور و یای سرور
 بروزن اور یس کی از نامہای ستارہ مشتری باشد و باؤل و ثالث ہر دو فارسی ہم آمدہ ہست
 رشیدی فرماید کہ بالفتح ستارہ مشتری را گویند و بالکسر معرب آن است چنانکہ حریری در
 ذرۃ الخواص بان تصریح کردہ صاحب ناصری فرماید کہ بالفتح نام مشتری باشد اعراب
 فتح آنرا کسرہ کردہ برجیس کردہ اند و صاحب غیاث فرماید کہ ستارہ مشتری کہ بر فلک ششم
 تا بدوسعد است و آنرا قاضی فلک گویند و خانہ او قوس و حوت است و فرماید کہ این
 معرب برجیس است کہ بالفتح باشد چرا کہ وزن فعلیل بالفتح در کلام عرب نیامدہ خان
 آرزو در سراج گوید کہ بروزن اور یس و بعضے گویند کہ بالفتح فارسی است و بکسر معرب
 آن۔ صاحب سفرنگ در شرح فقرہ ہشتم و سائیر نامہ شت و خورشیاک (ارو) و

ای شگرت بزرگ ستودہ بر جیس سپہری فرماید کہ بر جیس کبیر ہای اسجد و سکون را می ہلد و کسر
 جیم مشتری را گویند کہ اورا ہرمز وہم گویند و ہر سپہر ششم است مولف عرض کند کہ اسم
 جامد فارسی قدیم یعنی ژند و پاژند است و بس و ماخذ این ہرمزین نباشد کہ در اصل ہر جیس
 بود ہ ہای فارسی بمعنی پُر رونق و پُر زینت کہ جیس بمعنی زینت می آید (خواجہ نظامی ۵)
 چو بر جیس و رجنک ہر بدگمان کمان دارم و بر نداریم کمان پُر (مختاری ۵) خواندہ نظم
 وصال را بر جیس پُر گشتہ تیر فراق را بر جاس پُر (صاحب ناصری ۵) چو عطار و قرین
 کیوانش پُر جرم بر جیس بایدیش بر جاس پُر (انوری ۵) جرم بر جیس اگر غمی دہت پُر جرم
 بر جاس تاوک غم باد پُر (ارو) دیکھو آرم کے تیسرے معنی۔

بر جیسستن	بقول نوادر لختی است در جستن
مزید علیہ جستن کہ بیاید دیگر کسی از محققین مصداق	دیگر کسی از محققین مصداق
ذکر این نکر و مولف عرض کند کہ قول نوادر	عرض کند کہ (چار میخ) در محاورہ فارسی زبان
بدون سند استعمال اعتبار را نشاید اگر سند	تعدیب است کہ بجایش می آید کہ دو دست
بدست آید تو انیم عرض کرد کہ مزید علیہ جستن	و رو پای را بر چار میخ بندند پس بمعنی
است بزیادت سخنانی چنانکہ استادان و ایستادن	این بر چار میخ جستن است و تعدیب بچار
دارو) دیکھو بر جستن۔	میخ۔ مشتاق سند استعمال می باشم (ارو)
بر چار میخ زدن	چو میخا کرنا۔ بقول آصفیہ۔ چت یا اونڈھا۔
بکفر ماید کہ تعدیب و شکنجہ باشد بطریق مہود	ڈالکر چارون ہاتھ پاؤن میخون سے بانڈھکر

مصدر اصطلاحی۔ چار میخ زدن کا ترجمہ۔

بر چارمیخ کشیدن

صدر اصطلاحی -

نام غله ایست که آنرا بحر بی ملک و جلبان گویند

بقول خان آرزو در چراغ مراد است (بر چارمیخ

صاحبان جهانگیری و سروری و رشیدی و

زودن) که گذشت صاحب بحر هم زبان او

سراج هم تصریح فرمایند که بهیم فارسی است

و اثرات سه اصل قانون شریعت کائنات

منحرفی مباد که ذکر افعال و خواصش بقول محیط

شرع او پرمی کشد آهنگ را بر چارمیخ چار

بر (بر جافت) گذشت که بهیم تازی بجایش

سار پرموگفت عرض کند که این کنایه نیست

مذکور شد و اینجا همین قدر کافی است که بهیم عربی بدل

بلکه بهی حقیقی است و بهی مجر و تعذیب مجاز

بهیم فارسی چنانکه کاج و کاج بر منحنی مباد که در ترکی زبان

آن (ارو) و کجیو بر چارمیخ زودن -

بقول کنیز (بر چاق) به قاف عوض فای بهی با قله

بر جافت بقول برهان بضم اول و سکون

آمده جا وارو که فارسیان قاف را با فابدل

ثانی و بهیم فارسی بافت کشیده و بفای زده

کردند خلایق قیاس (ارو) و کجیو بر جافت -

بر حیح

بقول برهان و جامع بهیم فارسی بر وزن بر نخ بهی و پین است و آن

نیزه باشد که تاه و نه در از رشیدی گوید که بفتح با و بهیم فارسی و در آخر غلنیزه کوچک که

اغلب مردم هندوستان دارند و بر چه گویند خان آرزو در سراج بذكر قول برهان و

رشیدی فرماید که قول رشیدی من حیث القیاس اقوی است بهار گوید که بضم اول و

بهیم فارسی پیش از خای بجمه نیزه کوچک که اغلب مردم هندوستان دارند - صاحب انوشیروان

بهار و صاحبان ناصری و هفت هم زبان برهان (خاقانی سه) از خنجر و رویه که کشور گزینش

وزیر جم سه پایه دو سلطان شکستنش پرموگفت عرض کند که (بر چه) بقول ساطع نیست

ن

سنسکرت است۔ مذکر بمعنی نیزہ و حربہ و برہمی موش آن۔ فارسیان ہای ہوندر ا حذف کردند
والف آخر را بہ غای مجہ بدل ساختہ (بر چخ) کرد چنانکہ استہ و شستہ دیگر ہنچ۔ (ارو و)
بر چچی بقول آصفیہ۔ ہندی۔ اسم موش۔ ایک چھوٹا بحال جس کا پھل چھوٹا ہوتا ہے۔

<p>بر چید صاحب فرہنگ رشیدی ذیل بر چید فرماید کہ مخفف بر چیدن باشد و برین قیاس بر چیدخان آرزو و چراغ گوید کہ بر چید کہ کسر جیم فارسی مخفف بر چید باشد و برین قیاس بر چیدن مولف عرض کند کہ بحث کامل بر مصدر این کسر بیان کی از مشتقاتش ضروری نداشت و رہنما ہین قدر کافی است کہ بہ کسر جیم فارسی ماضی مطلق آنست (عسق بخاری ۵) ہو امی قیرگون بر چید نقاب قیرگون از رخ ز سپہر ساج گون بہنا و تاج گون بر سر ز (ارو و) دیکھو بر چیدن یہ نس کا ماضی مطلق ہے۔ اور اس کے تمام معنوں پر مشتمل بر چیدن بقول برہن و جہانگیری و جابح و ناصری و نوادر و شمس بفتح اول و کسر سوم مخفف بر چیدن۔ صاحب رشیدی فرماید کہ برین قیاس بر چید صاحب انند گوید کہ مخفف بر چیدن و آنرا بر چیدہ نیز گویند کہ مخفف بر است و بقول صاحب بحر کسر جیم فارسی مخفف بر چیدن و فرماید کہ مشتقات این غیر ماضی نیایدہ و بقول صاحب سوار و مضارع این بر چند (حکیم سنائی ۵) آن کبک مرتع سلب بر چیدہ و امن از از فالیہ عل ساخته از بہر نشان را از مولف عرض کند کہ اصل این چیدن کہ بجای خودش می آید و مزید علیہ آن بزیادت کلمہ بر (بر چیدن) و مخفف این ہ حذف تثنائی (بر چدن) و (بر چدہ) کسر جیم فارسی۔ ماضی مطلق این بزیادت ہای ہوندر آ خر کہ افادہ معنی مفعولی کند و برین</p>	<p>بر چید صاحب فرہنگ رشیدی ذیل بر چید فرماید کہ مخفف بر چیدن باشد و برین قیاس بر چیدخان آرزو و چراغ گوید کہ بر چید کہ کسر جیم فارسی مخفف بر چید باشد و برین قیاس بر چیدن مولف عرض کند کہ بحث کامل بر مصدر این کسر بیان کی از مشتقاتش ضروری نداشت و رہنما ہین قدر کافی است کہ بہ کسر جیم فارسی ماضی مطلق آنست (عسق بخاری ۵) ہو امی قیرگون بر چید نقاب قیرگون از رخ ز سپہر ساج گون بہنا و تاج گون بر سر ز (ارو و) دیکھو بر چیدن یہ نس کا ماضی مطلق ہے۔ اور اس کے تمام معنوں پر مشتمل بر چیدن بقول برہن و جہانگیری و جابح و ناصری و نوادر و شمس بفتح اول و کسر سوم</p>
--	---

(۲۱۱۱)

مضارع (برچیدن) است که حقیقت آن
 بعد از آنجا بیان کنیم و صراحت ما فذهم هانجا
 اولی (اروو) و یکجو برچیدن
بر چشم آستین کشیدن | مصدر اصطلاحی
 یعنی تسلی دادن باشد (صائب ۵) نیست غیر
 از آه غمخواری دل تنگ مرا بر رشته گاهی آستین
 بر چشم سوزن می کشد (اروو) آنسو پوچنا
 بقول امیر تسکین و دلاسا وینا (نسیم ۵)
 روشن کیا دیده پدر کو بر ماور کے بھی چل کے
 آنسو پوچھو (دیکھو اشک از رخسار چیدن)
بر چشم گفتن | مصدر اصطلاحی - بقول
 بحر و آند و غیبات کناپ از قبول کردن موکلف
 عرض کند که لفظ گفتن را درین اصطلاح
 داخل کردن تسامح محققین است (چشم و چشم
 مقوله ایست که فارسیان با قبال حکم کسی گویند
 ترجمه (بالرأس العین) اگر سند استعمال بدست
 آید بر چشم، اهم مراد آن ولیکن معاصرین

عجم بر زبان ندارد (اروو) و یکجو بر چشم -
بر چرخ | بقول بهار و آند بضم اول و
 جیم فارسی مراد آن بر چرخ که گذشت از چید
 (۵) ز پر و از هر گز نه بیند ملال بر ز بر چرخ
 کشود است بال و دیگر کسی از اهل تحقیق ذکر
 این نکرد موکلف عرض کند که بدل بر چرخ
 است و بس که غای بهر بدل شد به قاف
 چنانکه برخ و برق و چمنخ و چنق صراحت
 ما خذ بر (بر چرخ) کرده ایم (اروو) و یکجو بر چرخ -
بر چوب بستن | مصدر اصطلاحی - بپا
 گوید که در پیشگاه عدالت چوب بلندی نصب
 کنند و عاصیان را بدان بسته چوب و مانزبان
 می زنند چنانچه در هندوستان در صحن
 کو توالی نیز همین عمل کنند (سحر فطرت ۵)
 شاد کرد از باد و جان مردم شناک را بر چوب بستن
 بسته بر چوب طمانی تاک را بر صاحبان آند
 و بجز زبان بهار موکلف عرض کند که این

(۱۷۳۵)

مصدر اصطلاحی	بر چہرہ کسی خندیدن	کتابہ باشد از نماز پانہ زون و گمراہیج (ارو)
بمعنی استخفاف و استہزا کرنش (انوری ۵)		کوڑھے مارنا۔
آن چہرہ کہ ہر کہ وصف آن نشید است ہر		مصدر اصطلاحی۔
چہرہ آفتاب و نہ خندید است (ارو)		بر چہارہ میخ کشیدن
ہنسی کرنا۔ بقول آصفیہ رسوائی کرنا۔ بدنامی		بقول انشد سجا کہ بہار مراد است (بر چارہ میخ کشیدن)
کرنا۔ تضحیک کرنا۔ فصیحی کرنا۔ (راغ ۵)		کہ گذشت و بسندش بہان شعرا شرف آوردہ
ہماری میت پ تم جو آنا تو چار آنسو بہا کے		کہ در اینجا مذکور شد مؤلفت عرض کند کہ ہی
جانا تو ذرا رہے پاس آبرو بھی کہیں ہاری		ہو تو در لفظ چہار۔ اصل است و چار تخفیفش
ہنسی نہ کرنا		پس این اصل است و آنکہ گذشت مخفف
		این حذف (ارو) و کچھو بر چارہ میخ کشیدن

بر چیدن بقول سواد و نواورد (فراہم آوردن و حاصل کردن صاحب بحر فرماید کہ کامل التصریف است و مضارع این بر چید (میر خست محوی ۵) چو درویشان و لم ہر صبح گرد و دروہا ہا کہ از ہر جا ملالی بہر قوت شام بر چید ہر مؤلفت عرض کند کہ مزید علیہ (چیدن) است کہ کلمہ ہر زائد باشد بران و صراحت معنیش ہا اینجا کنیم و در اینجا ہمین قدر کافی است کہ ماخذ (چیدن) اسم جاد چیدن است کہ شگنہ را گویند کہ ہر جسم انسان بلند و ظاہر شدہ باشد۔ نون آخر را حذف کردہ در آخرش علامت مصدر دن آوردند و مجازاً بمعنی دانہ یا چیرے از زمین برواشتن و انتخاب کردن و غیر ذلک استعمال کردند کہ بجایش می آید (ارو) و کچھو چیدن۔

(۳) برچیدن - بقول موارو و نوادر و بحر برداشتن چنانکہ برچیدن دکان بمعنی برداشتن دکان کہ مراد از بند کردن آن است - رسم است کہ چون دکان بکشایند ہمہ سامانش را بہ آئین قائم کنند و چون بروارند سامان را فراہم آورودہ در صندوقی گذارند مجاز معنی اول است (صائب ۵) چار بازار عناصر پر مکرر گشتہ است بز وقت آن آمد کہ برچیدن این بازار را (ارو) اٹھانا - بقول آصفیہ - بر خاست کرنا - موقوف کرنا - چھوڑنا - بند کرنا - (۳) برچیدن - بقول موارو و نوادر و بہار و انند بمعنی دور کردن باشد چون برچیدن بلا و عشتہ و سندھان ہر دو در ملحقات می آید مولف عرض کند کہ مجاز مجاز باشد یعنی مجاز معنی دوم (ارو) دور کرنا - دیکھو بر ایگھن کے تیرے سے معنی -

(۴) برچیدن - بقول موارو بمعنی در نور دیدن چون بساط برچیدن مولف عرض کند کہ متعلق بمعنی دوم است و پس (دانش ۵) ہذوق آشتی از دوستان رنجیدنی وارو بساط دوستداری چیدن و برچیدنی وارو (ارو) پھینا - بقول آصفیہ - بیچیدن یا نور دیدن کا ترجمہ - طے کرنا - موڑنا - باندھنا - کسنا -

(۵) برچیدن - بقول بحر - بمعنی انتخاب کردن و برگزیدن باشد چنانکہ برچیدن شکست مولف عرض کند کہ متعلق بمعنی اول است و پس (ظہوری ۵) عہد خوبان با درستی بستہ عہد بز خاطر برچیدہ از عالم شکست (ارو) انتخاب کرنا - دیکھو انتخاب کردن -

(۶) برچیدن - بقول بحر بمعنی برہم گذاشتن چیز با و آراستن مولف عرض کند کہ مشتاقا سند استمال باشیم (ارو) جا کر رکھنا - آراستہ کرنا -

برچیدن امید

مصدر اصطلاحی - کتا

(برچیدن بخیه روی) گوئیم کتا باشد از

از منقطع ساختن امید باشد مجاز معنی سوم
 برچیدن که گذشت و خصوصیت امید باشد
 بلکه با مثل آن مضاف توان کرد چنانکه (برچیدن
 آرزو و مراد از ظهوری (ه) امید خنده برین
 از لب خشک بز که مهر گریه بر چشم ترافتد (ارو)
 امید منقطع کرنا -

برچیدن بازار

مصدر اصطلاحی - بمعنی

بهارم (برچیدن) که بجایش گذشت از ظهوری

برداشتن بازار است متعلق بمعنی دوم برچیدن
 که مذکور شد و سندش هدر انجا گذشت - مخفی میاید
 که خصوصیت بازار نیست جا دارد که مضاف
 کنیم بسوی دکان هم (ارو) بازار اٹھادینا
 بازار بند کرنا -

برچیدن بخیه

مصدر اصطلاحی - بمعنی

و فرماید که در اصل برچیدن در محل دور

دور کردن بخیه باشد (ظهوری (ه) منم دروا
 پاشی بخیه سے دلق برچیدم بز که از سید پوها
 خرقة دام خرقة پوشش آمد بز مخفی سباده که اگر
 نمودن مستعمل شود موکلف عرض کند که حاصل
 این بلاستانی است (سید اشرف (ه)
 رفته از گل چیدنش خاری بدست وی رود و

برچیدن بساط

مصدر اصطلاحی -

بمعنی در نور دیدن بساط باشد متعلق بمعنی
 خوش بساط ناز در بازار عجم چیده بود
 باز خواهد چیدنی تقریب برچیدن نداشت
 (ارو) فرش پیٹنا -

برچیدن بلا

مصدر اصطلاحی (بقول

خان آرزو در چهارغ دور کردن بلاست
 و فرماید که در اصل برچیدن در محل دور
 نمودن مستعمل شود موکلف عرض کند که حاصل
 این بلاستانی است (سید اشرف (ه)
 رفته از گل چیدنش خاری بدست وی رود و

(۲۰۲۱)

(۲۰۲۱)

(۲۰۲۱)

(۲۰۲۱)

(۲۰۲۱)

تار خارول که برچید بلای دست او بر مکتبی

صاحب آصفینو (دامن چشک لینا) پر لکھا ہے

سباو کہ این متعلق بمعنی سوم برچیدن است کہ

انگ ہر جانا۔ وکیو (افشاندن دامن)

گذشت و صاحب موارد درست نکرده کہ این

برچیدن ورو (مصدر اصطلاحی) بمعنی

را بمعنی پنجم برچیدن متعلق کرده (ارو) بلا

کشیدن و سلب کردن و در متعلق بمعنی سوم

کو دور کرنا۔ و دفع کرنا۔ غیر کی بلا اپنے سر لینا۔ بلا

برچیدن کہ گذشت و سندش از کلام خواجہ

برچیدن و داغ (مصدر اصطلاحی بمعنی

شیر از ہمدرا بخاند کور شد (ارو) ورو

برداشتن و داغ و کنایہ از دفع کردنش متعلق

کو دور کرنا۔ سلب کرنا۔ زائل کرنا۔

بمعنی سوم (برچیدن) کہ گذشت (ظہوری

برچیدن وکان (مصدر اصطلاحی بمعنی

۵) مرہم طلیم ز سینہ داغ بر چین و از

برداشتن وکان باشد متعلق بمعنی دوم برچیدن

زہر نبالم شکر م پیش انداز و (ارو) داغ

کہ گذشت (حکیم حادق پور حکیم ہام) و

کو دفع کرنا۔

نفع چون دکان برچیدن پس اندر حقیقت

برچیدن دامن (مصدر اصطلاحی -

است امید و (ظہوری) بازار جنون

بمعنی کشیدن دامن مجاز معنی سوم (برچیدن)

من گراہن است و برچیدہ شود دکان نامح

کہ گذشت (ظہوری) دامن از رشک صبا

(ارو) دکان اٹھا دینا۔ دکان بند کرنا۔

برچیدم و گوہر عمارت بہون چه نزار و (ارو)

برچیدن رخت (مصدر اصطلاحی بمعنی

برداشتن رخت و کنایہ از ترک متعلق

معنی دوم یا سوم برچیدن کہ مذکور شد (کمال

(۱۲۰۱)

(۱۲۰۲)

(۱۲۰۳)

(۱۲۰۴)

(۱۲۰۵)

(۵) رختا بر چید ز سودای من آن عشوہ فرو شہ
سر بازار گرمی طلبد و انستم بوز (ارو) سمان
اٹھانا۔ تعلقات کو ترک کرنا۔
نقاب اٹھانا۔ نقاب الٹنا۔ بقول آصفیہ
گھنگٹ اٹھانا۔ گھنگٹ کھولنا۔ منہ کے اوپر
سے پردہ ہٹانا۔ منہ کھولنا۔ دیکھو از رخ نقاب

برچیدن رعشہ | مصدر اصطلاحی یعنی کشیدن

دور کردن رعشہ باشد متعلق بمعنی سوم برچیدن
کہ گذشت (ظہوری ۵) بکوشش نیست مکن
رعشہ از سیلاب برچیدن بکوشکیا کے تو اند کرو
ناصح ناشکیبارا بوز (ارو) رعشہ دور کرنا یعنی
برچیدن شمال۔ بقول بول چال یعنی
برداشتہ و موقوف باشد صاحب رہنما بجا
سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاچار فرماید کہ یعنی
برداشتن است موقوف عرض کند کہ ضعیف

برچیدن ملال | مصدر اصطلاحی یعنی
فراہم آوردن و حاصل کردن ملال باشد متعلق
بمعنی اول برچیدن کہ مذکور شد و سندش
از کلام میرمنیش محوی ہمدرا انجا گذشت (ارو)
مطلق برچیدن است و ہای ہوزور آخرش
زیادہ کردہ اند کہ افادہ معنی مفعولی کند یعنی
برداشتہ شدہ شامل برہمہ معانی برچیدن
(ارو) اٹھایا ہوا۔ برچیدن کا مفعول
اور اس کے تمام معنوں پر شامل۔

برچیدن نقاب | مصدر اصطلاحی
بمعنی برداشتن نقاب باشد متعلق بمعنی دوم
برچیدن کہ گذشت و سندش از کلام عمیق
بنجاری بر لفظ (برچید) مذکور شد (ارو)
برچیدہ شدن | استعمال۔ صاحب رہنما
بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاچار ذکر
فقہہ ”برچیدہ شد“ کردہ فرماید کہ بمعنی موقوف
شد پس برچیدہ شدن بمعنی موقوف شدن است

(۲۶۲۹)

(۲۶۳۰)

(۲۶۳۱)

مکولت عرض کند کہ مصدر مجہول برچیدن
 است و بس چنانکہ گویند بساط نعمت برچید
 شد یعنی برداشتہ شد و نور ویدہ شد مثال
 بر ہمہ معانی مجہولی و منغولی برچیدن (صائب
 سے) ریخت چون دندان امید زندگی بے
 حاصل است آدمی رسد بازی باختر ہرہ چون
 برچیدہ شد (ارو) اٹھایا جانا۔ برچیدن
 کا مصدر مجہول۔ برچیدن کے تمام معانی منغولی
 ہر مثال۔

سنت سم بالیدہ مو برچیدہ ناف باختر و سر
 کو چک وہن فرہ سرین لاغر میان (ارو)
 وہ جس کی ناف کے اطراف کا حصہ بلند ہو جو
 داخل حسن ہے۔

برچیری افگندن مصدر اصطلاحی

بقول بہار موقوف داشتن چیزی را بر آن
 چیز (صائب سے) راہر ورا لنگر آرام ورا
 منزل خوش است با خواب خود را وورہن
 بر خلوت گور افگند با صاحب اتد نقل نگا

برچیدہ ناکت اصطلاح۔ بقول ہار
 و بہار و بحر و اندہ بحیم فارسی کسی کہ حوالی ہاش
 بالیدہ باشد مکولت عرض کند کہ اسم فاعل
 ترکیبی است و متعلق بہ معنی دوم برچیدن
 بر سبیل مجاز کہ بلند می حوالی ناف داخل
 حسن است (تجلی سے) از زخندانہ زوکی
 در حسن لاف فرس می بود اگر برچیدہ تا
 در متشم کاشی و صفت اسپ (س) نرم کا کل

بہار مکولت عرض کند کہ این کنا یہ باشد
 ورا می معنی حقیقی مرادف (انداختن چیزی کسی
 (ارو) کسی چیز کو کسی چیز پر موقوف رکھنا
 (دیکھو انداختن بہ چیزے ویکسی)

برچیری انداختن مصدر اصطلاحی

بقول بہار مرادف (برچیری افگندن) کہ
 گذشت صاحب اتد ہریان آہ ز تہا و مشی
 مجال گفتگو سنگ است گور مشی ز زبان

ورکش و اوهان به گامین نصیحت راه وقت و
انداز و بزرگوله (۵) بازار قیامت گرد آید
به خون تو محبوبی با حساب روز محشر را بر وز
انداز و مؤلفت عرض کند که اینهم یعنی
مجاز و رای معنی حقیقی است (ارو) و کجی
را انداختن به چیز و بکس

بر چیزی بلا شدن

بمقول بهار و انتد کنایه از ستم کردن و ستم رسیدن
شدن و دیگر کسی از محققین مصادر ذکر این نکرد
مؤلفت عرض کند که کنایه از واقع شدن
بلاست و ستم لازم مصدر آینه چنانکه گویند

آمدنش بر ما بلا شد (ارو) کسی که حق
بلا بیا بونا ستم بونا

بر چیزی بلا کردن

بمقول بهار و انتد مراد بر چیزی بلا شدن
که در وقت مؤلفت عرض کند که بلا نازل
که در این امر چیزی است معنی مصدر گذشته

و اصلا مرادش نیست و کنایه از ستم کردن
(میر خسرو) بچند زهر سو و ابا ز آمده بود
این دل با ناگاه ترا دیدم بر خویش بلا کردم
را (ارو) کسی چیز بهر بلا نازل کرنا ستم کرنا
بر چیزی بهاداون

بر چیزی بهاداون

قدر و مقدارش گذاشتن مراد بر چیزی
بهاداون که بجایش مذکور شد و محمد سعید اشرف
چنان در آدیت بود استاد که بر چیزی
بهای خویش داد مؤلفت عرض کند که بحث
کامل هدر رانجا گذشت (ارو) و کجی
بهاداون

بر چیزی بچیدن

کنایه از ناخوش شدن و عتاب کردن مؤلف
عرض کند که معنی حقیقی و کنایه از تیج و تاب
خوردن و ناخوش شدن است در مخلص گاشی
رشته را بیتاب دارد در شک جسم لا غرم
نیست بیجا اگر طسیم برود و بچیده است

(۷۱۷۹)

انند همزبان بهار (ارو) پمچ و تاب کھانا
دیکھو تاب رفتن۔

بر چیز می چشم سرخ کردن | مصدر اصطلاحی

بقول غیاث و بحر و انند یعنی طح و داشتن آن
چیز باشد موکلف عرض کند کہ طح چیز سے
داشتن است طرز بیان محققین ناخوش باشد
یسم است کہ چون چشم بر چیز سے دوزند و با لکھا

نظر بران کنند سرخی در چشم پیدا می شود از
ہمین عادت این محاورہ را پیدا کرده اند۔

(ارو) دکن میں کہتے ہیں (دیدے لال کرنا)
یعنی کسی چیز کو طح سے گھورنا جیسے کپڑے پر اسے
مال پر دیدے لال کرتے ہوئے کسی چیز کی طح
کرنا۔ لالچ کرنا۔

بر چیز می چیز می دوختن | مصدر اصطلاحی

بقول وارستہ مشغوف بودن این بان بنوی
کہ چشم زدنی ازان بر ندارد صاحب بحر و انند
همزبان وارستہ موکلف گوید کہ ہمہ تن بوج

شدن بر چیز سے چنانکہ (چشم بر چیزی دوختن)

کہ بجایش می آید یعنی یک لحظه نظر حد انکرون

از چیز سے کہ داخل تعمیم ہمین مصدر است و

این تعمیم را پسند نکنیم (ظہوری سے) گل اگر

دوختہ برو می تو خود را رسدش با حسیب از

دست ز شوق تو درین وارد (ارو) ^{یافتہ}

ہونا۔ ہنک ہونا۔ ہمہ تن کسی کا اور ہونا۔

بر چیز می خوردن | مصدر اصطلاحی

بقول بہار و انند و بحر و غیاث و پختن بر چیز می (بیرزا)

طاہر و دید در آہر لہذا قصر سے) کنگرہ اش

رہنختی از ہم تمام کز بوی گلش خوردی اگر بد شام

(مفرد قی سے) بسکہ کہ در گریہ خون دیدہ تا

ابر و رسید کز آب این چشم پہ طغیان کرد و تپیل

می خورد و موکلف ہمہ تن کند کہ با مجر ^{دوختن}

ہم ہمین معنی پیدا می شود چنانکہ (بگوش خوردن)

بمعنی رسیدن بگوش و مسموع شدن و بخیال

جا وارد کہ تعمیم در بعضی مواقع متاخری آورہ میشود و از

تا که تخصیص را پسند کنیم یعنی (در شام خوردن بگو) و (در میل خوردن آب) و (در پچراغ خوردن هوا) (صائب ۵) طره خم نمیشد شب همه شب می لرزد که نسیمی پچراغ دل سوزان نخورد و با محنتی مباد که خوردن بمعنی ملاقی شدن می آید (ارو) کسی پیوسته ملنا - پیوسته هونا -

و در در زون و در سپاه زون و در آب زون که پیش ازین گذشت صاحب بحر هم زبان بهار (کلیم ۵) تارفته ام زبزم تو بر در نشسته ام و بیاب شوق بر در صلح اینچنین زندگی (صائب ۵) پرده وحدت مقام نغمه منصور نیست کز بی محل چون مرغ بر آهنگ زویل

بر چیزی دو ختن

مصدر اصطلاحی بقول بهار کنایه از پیوند کردن - صاحب اند همزبان (ظهوری ۵) خدنگ افگنی از که آموختی کز که صد حسرتم بر جگر دوختی کز مولف عرض کند که ازین سنه صدر (چیزی را بر چیزی دو ختن) پیدای شود و معنی (دو ختن) درینجا بر سهیل مجاز است و پس (ارو) کسی چیزی کز کسی چیزی سے ملنا - پیوند کرنا -

شود کز (وله ۵) اهل وحدت را نبا شد جنگ با خصمی برون کز از شکست خویشتن بر قلب اعدای زند کز (ملاطفرای ۵) کند گریه هم آوازیش از غنون کز فلاتون ز خورش زند بر جنون کز مولف عرض کند که ما این تمیم را نمی پسندیم و تعریف هر یک مصدر متذکره بالا بجایش کنیم (ارو) و کچھ و بر چیزی خوردن -

بر چیزی زون

مصدر اصطلاحی بقول چوین چیزی مازنی بر چیزی خوردن که گذشت - صاحب فرماید که چون بر آهنگ زون و بر غنون زون

بر چیزی سوار بودن

مصدر اصطلاحی بقول زانند سواله غوامض سخن (معنی سوار بودن بر کسی (نظیری ۵) چون غنچه دل زون

و چون بود هوا مستاب و بر گل سوار باش صحن
از صبا مستاب و (خاقانی ۵) ابر کفاد اکرم
نیست پو تو یک جواد و بحر و لا بر سخن نیست
چو من یک سوار و در مآطاهر وحید در دیباچه
اضطرلاب گوید ز شر بر بایندگان قصب است
مسلم الثبوتی سوار است و دیگر کسی از محققین
فارسی ذکر این نکرد مولف عرض کند که
کتابه باشد و فارسیان این را بمعنی مجبور کرده
کسی را استعمال کرده اند که نتیجه آن غلبه باشد
و بس هر سه سند بالا بکار این نمی خورد و لیکن
این مصدر اصطلاحی موافق محاوره و قرین
قیاس و بر زبان معاصرین عجم است (ارو) و
گردن پر سوار هونا - بقول آصفیه - سر هونا -
سر هونا - مجبور کرنا -

بر چیزی کشیدن

بقول بهار و بحر و اند بمعنی پیشکش کردن
(شاهی سبزواری ۵) عاشق که دم زنده

و فای خون بر ز پیش و در جان کشد بر تو برنجی
جان از و مؤلفت عرض کند که بکسر است
مهله بر بمعنی پیش است و بس و از سند پیش
شده در کسی کشیدن (پید است بمعنی
پیشکش کردن (ارو) پیشکش کرنا - تحفه
پیش کرنا - تحفه دینا -

بر چیزی گذاشتن

بقول بهار و اند مراد بر چیزی افکندن
و بر چیزی انداختن که بجایش مذکور شد -
(امیر شاهی سبزواری ۵) غم ناسمه خورد
بنقدم رنج می دارد دیگر همان بهتر که با فردا گذارد
کار فردا مؤلفت عرض کند که موافق
قیاس است و بحث کامل این بر مصادر بالا کرده
ایم - مخفی میاد که سند بهار بکار او نمی خورد که
ازان (با چیزی گذاشتن) پید است جا دار
که در کلام شاعر لفظ بر باشد و نقل نگارش
آنرا با نوشتن و حقیقت نیست که چیزی را

پہیزی و باپیزی و ہر چیز کی گذشتن) اصل است
 و طرز بیان محققین بالآخر نیست رارو و
 و کچھ ہر چیز سے افکندن۔

بر چینا | بقول انڈیہ بحوالہ فرہنگ فرنگ
 بفتح اول و کسر جیم فارسی و سکون تحتانی و نون
 بلف کشیدہ لغت فارسی است بمعنی فراہم
 کنندہ و جمع آورندہ مولف عرض کنند کہ محققین
 نژاد بر قواعد فارسی غور نہ کرد ازہیاست کہ
 امین را بطور اسم جامد نوشت حقیقت این است
 کہ بر چین امر حاضر (بر چیدن) است مثل
 بر ہمہ معانیش و الف فاعلی در آخرش زیاد
 شد چنانکہ وانا وینا۔ و گیراینج (ارو)
 فراہم کرنے والا۔ جمع کرنے والا۔

بر چین گاہ | اصطلاح۔ بقول رضیمہ
 برہان) و بحر بفتح و جیم و کات فارسی
 ہستی کسی باشد صاحب انڈیہ بحوالہ فرہنگ
 فرنگ ذکر امین کردہ فرماید کہ بفتح و کسر ثالث

ہستی نشستگاہ و کرسی باشد صاحب مولف
 بحوالہ زخانگویا امین را آورده صاحب شمس
 فرماید کہ ہستی کرسی بانج خواہ و بانج ستان
 و گذر بان را گویند مولف عرض کنند کہ
 معاصرین عجم و قیاس ہر دو تقاضای ہستی
 بیان کردہ صاحب شمس کنند و معنی لفظی این
 جای اخذ کردن و کنایہ از کرسی بانج ستان
 حیث است کہ محققین اول الذکر غور نظر فرمادند
 کہ بر تعمیم ہستی پے بروند۔ (ارو) کرسی
 بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مؤنث۔ تحت
 اورنگ۔ سریر۔ سنگھاسن۔ مسند۔ گدی
 اور بلحاظ معنی آخر الذکر محصول دار کا مقام۔ مذکر

بر حال کسی بخشودن | استعمال۔ رحم
 کردن بر کسی باشد (انوری ۵) نالہا می
 کنم چنانکہ بہر ز سنگ بر حال من بخشاید
 رارو کسی بر رحم کرنا۔

بر حج | بقول شمس با دراہر و بفتح جیم

فارسی درشت و پدید را گویند مؤلفت عرض کنند
 که بخای بجمه سوم و جیم فارسی همین لغت پدین
 معنی می آید - جزین نیست که نقطه حرف سوم
 بغلطی کتابت حذف شد - اگرند استعمال پیش
 شود تو انیم عرض کرد که تبدیل خلاف قیاس
 باشد یا تبدیل بعد تبدیل با اسم جامد فارسی
 زبان (ارور) و کچور پنج -

عقل و هوش اندامین قطر بای باران کرد انور
 در روزگار عدل تو با جبر خاصیت از
 بیجا و از تعرض گاه است بر حذر از مؤلفت
 عرض کنند که حذر به حای حطی و ذال معجز لغت
 عرب است یعنی پر همین کردن و بیدار بودن
 پس فارسیان این را بمعنی حاصل بالمصدر
 گرفتند یعنی بیداری و هشیا ری پس از ان
 مرگ شد با کلمه (بر به موصوفه) و معنی نه غلطی این
 بر هشیا ری و احتیاط و صیغه نه باشد که به بای فاع
 مضموم هم گیریم اندر خصوصیت معنی سر ایا
 و هشیا ری بسیار و ملو از سپاری باشد (ارور)
 خبر داد هشیا ری -

بر حذر | استعمال - بقول (خان آرزو
 چراغ) بمعنی بر کنار و فرماید که همین تحقیق پیوسته
 و بای فارسی خطاست بهار گوید که بالفتح و
 حای حطی و ذال معجزه یعنی یکسو و بر کنار صاحب
 اند هم زبان بهار (محمد علی سلیم ۵) سلیم بر
 حذر از تیز فتنه باشش که باز از بند ساخت
 زمانه گمان شیطان را (میر معزی ۵) در
 صلته زلف تو سپاه چشمش و زنگ بوزند زود
 جا و با بل بجزر (میرزا صاحب ۵)
 زبا پخته عرفناک ز نهار بر حذر باش از سیلاب

بر حذر باش که سمری شکند و پوارش | مثل
 صاحب امثال فارسی ذکر این کرده از بیان
 معنی و محل استعمال سکوت در زیر مؤلفت
 عرض کنند که فارسیان این مثل را بر سهیل عینت
 و پند سخن کسی زنند که مشغول به کاری خود آید باشد

معاصرین عجمی زبان ندارند (ارو) شدن بر کلام کے (صائب سے) ہر کہ
 سوچ سمجھ کر کام کرو یا بچے رہو کہیں سر نہ ٹوٹے
 یہ دکن کی کہاوت ہے اس شخص کے لئے جو
 نونٹاک کام کرتا ہو۔

بر حرس نماز مردہ کردن | مصدر صلاحتی

بقول ضمیمہ پرہان - کنایہ از میرانیدن حرس و
 شرہ باشد صاحب بھر فرماید کہ کنایہ باشد از
 ترک دادن حرس و شرہ مؤلف عرض
 کنند کہ معاصرین عجمی ہر زبان ندارند و لیکن
 موافق قیاس است یعنی حرس را خیر باد

گفتن است و حرس را مردہ قرار دادہ برو
 نماز جنازہ کردن کنایہ از ترک حرس باشد
 صاحبان مؤید شمس و ہفت ذکر امر حاضرین
 مصدر اصطلاحی کردہ اند (ارو) حرس
 کو ترک کرنا۔

بر حرف کسی نگشت نہاوان | مصدر

اصطلاحی) بمعنی اعتراض کردن و معترض
 موافق - دلپسند - مرغوب - خاطر خواہ -

اعتراض کرنا - حرف گیری کرنا - صاحب مصنف
 نے حرف گیری کا ذکر بمعنی عیب گیری و نکتہ
 چینی کیا ہے اور (حرف پڑنا) بقولہ اعتراض
 کرنا - نکتہ چینی کرنا - اور حرف گیری کرنا -

دھنگلی رکھنا) بقولہ - حرف گیری پائیس چینی کرنا
 بر حسب دلخواہ | استعمال - بقول بہار و بحر

وانند بمعنی بروفق آرزوی دل (معاذ اللہ
 ہاتھی ور ذکر فتح دمشق گوید) شد آن
 فتح بر حسب دلخواہ نیز پازن و مردش آمد

غلام و کنیز پرمولت عرض کنند کہ کلہ بر
 و لفظ (حسب) ہر دو درین جا زائد است
 و از دلخواہ) مقصود حاصل میشود (ارو)

دلخواہ - بقول آصفیہ - فارسی - مرضی کے
 موافق - دلپسند - مرغوب - خاطر خواہ -

(۱۲۵۱)

بر خنج

بقول مؤید بحواله شرفنامه بفتح یکم و سوم و تیل بالنقم (۱) خواب گرانی که مردم را در خواب فرو گیرد و پهنایش آفتاب گویند و بحواله زفا نگویا آرو که (۲) یعنی دویستین یعنی سنت بدست و بحواله ادوات فرماید که باجم فارسی به معنی سرشت است دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرده معنی مباد که بر خنج بقول محققین فارسی زبان به خای مجره ویم تازی و فارسی بهین معنی می آید و ما خدش جزین نباشد که خنج به خای مجره و فاجیم عربی بمعنی کابوس است - پس کاتبین مطبوع و نقل نگاران نقطه خای مجره را ترک کردند و دیگر هیچ را (رو) و بچوب خنج -

بر حلق خنجر مالیدن

(استعمال) بقول بحر ذبح کردن و گلو بریدن و هم او (بر حلق کار و امثال آن مالیدن) را مردان این گوید و صاحبان بهار عجم و نهند

هر دو همین مصدر را (بر حلق مالیدن خنجر) نوشته اند (خنجر شیراز) شبانگه تیغ بر حلقش بمالید و روان گو سپند از وی بمالید و مؤلف عرض کند که خصوصیت خنجر نباشد - تیغ و شمشیر و امثال آن هم توان گرفت - معنی مباد که ساخت خنجر و استعمال آن نزد اسلمه بازان مخصوص است برای پهلوی و شکم چنانکه کتار هندی برای قلب و جگر و سینه و کار و تیغ برای حلق و شمشیر خمدان برای هر یک مقام و لیکن فارسیان در استعمال خود تخصیصی قائم نداشته اند - چنانکه قاتلان در وقت ضرورت از سلاح موجوده بحسب موقع کار گیرند پس استعمال چیزی که خلاف آنست بر سبیل مجاز باشد و در بعض نسخ گلستان در شعر بالا لفظ کار و بوض تیغ است (ارو) گله پر خنجر پیرنا -

برخ

بقول سروری و بهمان وجهانگیری و رشیدی باخای نقطه دار بر وزن چرخ
 (۱) یعنی پاره و حصه و بهره و نخت و بعضی خان آرزو در سراج فرماید که اینک گویند
 برخی چنین گفته اند مراد پاره از مردم است و صاحب فرهنگ فدائی گوید که پاره خویش
 و خروء هر چیز را گویند و بتازی (بعضی از شاعران) برخی از عمر گرامی صرف کرده تا زمانیکه
 آرزو بشکست در روز صاحب ناصری آورده که برخ بر وزن چرخ پاره و حصه و بهره
 و نخت و بعضی و برخی یعنی پاره و حصه و چون شتر قربانی را پاره پاره برند آن را
 (شتر برخی) گفته اند و چون (برخی) یعنی قربانی است (برخیست شوم) یعنی فدا و قربانیست
 شوم باشد ملک الشعر کاشانی بهر دو معنی گفته (۲) چون هیون بر نیم ای جان من
 برخی شاه زنده اعصابیم برند و من زهر در بیگناه ز (شیخ سعدی) ای رفیق
 و جان و دل در پیش ز دل دوستان کرده جان بر خیش ز (وله) برخی جان سوز
 که شمع افق را ز پیش ببرد چراغدان ثریا ز (شاعری از ناصری) گل آب شاد از
 شرم جو روی تو بدید ز در سر و خم افتاد چو قد تو چسبید ز دل بنده آن سر که چون قد تو
 رست ز جان برخی آن گل که چو روی تو رسید ز صاحبان جامع و مؤید و شمس و بهاء
 و انند هم ذکر این کرده اند مؤلف گوید که برخ در عربی یعنی زدن شمشیر که بعضی گوشت
 بریده شود آمده (کذافی القراح و نتهی الارب) پس جزین نباشد که فارسیان از
 همین ماخذ این را منفرس کرده اند و پس (ارو) پاره بقول آصفیه فارسی مکرر
 حصه - پرزه - مذکر -

(۲) برخ - بقول برہان تالاب و استخر را نیز گویند صاحب جہانگیری فرماید کہ زمین پستی باشد کہ آب باران در ان جمع شود و آنرا تالاب و برہم نیز خوانند صاحب سروری بکوالہ جہانگیری ذکر این کردہ صاحب مؤید فرماید کہ زمین پست کہ آب باران در ان جمع شود صاحبان جامع و سراج و رشیدی و ناصرہ و شمس و انند ہم ذکر این کردہ اند مولف عرض کند کہ بالفتح باشد مخفی سہا کہ رخ - مخفف رخنہ است کہ بگاہے خودش می آید فارسیان بزبان موحدہ در اولش اسم جادہ ساختند یعنی تالاب برہیل مجاز (اروہ) و بکوالہ استخر کہ پہلے معنی -

(۳) برخ - بقول برہان - و جامع و جہانگیری و رشیدی و شمس و انند یعنی برق ہم ہست کہ ہر اورر عد باشد صاحبان مؤید و سراج ہم ذکر این کردہ اند مولف عرض کند کہ بخیاں بعض اسم جادہ فارسی است و معرب آن برق بہ قاف و بقول منتخب برق لغت عرب است بالفتح یعنی رشیدن برق و ترسانیدن - پس عجیب نیست کہ فارسیان قاف را بگاہی بجر بدل کردند چنانکہ چماق را بچماق کردند (اروہ) بجلی بقول آصفیہ ہندی - اسم مؤنث وہ چمک یا شعلہ جو اولون کی رگڑ سے پیدا ہوتا ہے - برق - گاج - صاعقہ -

(۴) برخ - بقول سروری و برہان و جامع و رشیدی و سراج و ناصرہ و مؤید و شمس و انند ماہی را نیز گویند مولف عرض کند کہ باعتبار صاحبان جامع و ناصرہ کہ از اہل زبانند اسم جادہ گیریم مجاز معنی سوم کہ ماہی ہم در آب مثل برق در لحظہ ظاہر شود و غائب و تابشے ہم از وظاہری شود خصوصاً در شب (اروہ) ماہی - بتوابع آصفیہ فارسی اسم مؤنث - پھلی - حوت - بچی - پین - جل توری -

(۵) برخ - بقول برهان و ناصری شمس بمعنی سرشک آتش باشد صاحب جامع فرماید که بمعنی سرشک و اشک چشم است صاحب مؤید بحواله دستور و کرا این گروه و در بیان معنی هم زبان برهان مولف عرض کند که مجاز معنی سوم است و بس که سرشک و اشک هم مثل برق تابشی وار و (ارو) و بکھواشک -

(۶) برخ - بقول برهان بمعنی ششم هم می آید و فرماید که باین معنی بضم اول نیز گفته اند صاحب سروری بحواله ادات ذکر این گروه فرماید که باین معنی بضم اول باشد صاحب رشیدی هم زبان سروری بنام آرزو در سران فرماید که بمعنی ششم و ادات بضم باین نیز آمده لیکن نویسنده بفتحین گفته صاحبان ناصری و مؤید و جامع و اند شمس هم ذکر این گروه اند مولف عرض کند که جزین نیست که مجاز معنی سوم است همچون معنی پنجم که گذشت (ارو) و بکھواشک و کما برخ - بقول ناصری بضم اول نام سیاهی بوده از اولیا و ائمه در قدیم که آنرا برخ اسود می نامیده اند و بگسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و مولف عرض کند که سیاه فام یا برخ نام کرین و بجهت تسمیه موافق قیاس نیست جزین نیست که علم است محقق در برخ امی (ارو) برخ - فارسی بین ایک رلی کا نام ہے - جن کو برخ اسود کہتے ہیں -

بر برخ | بقول اندر بحواله فرهنگ فرنگ بافتح لغت فارسی است بمعنی دوک - دیگر
 از محققین فرس ذکر این نکر و مولف عرض کند که صراحت ماخذ بر (برخواج) کنیم که
 می آید و آنرا مزید علیه این است - معنی سباد که دوک بمعنی چرخه رسیدن باشد نیز یکی از
 اجزای آن که بهندی نگا گویند - (ارو) چرخه - بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر - سوت

کاتنے کا آلہ۔ ڈھیرا۔ تھکا۔ بقول آصفیہ۔ اسم مذکر۔ ووک۔ تگوا۔ چرنے کی وہ آہنی سلاخی جین کا کاتنے وقت گڈری بنتی جاتی ہے۔

برخار | بقول ضمیرہ برہان ہر وزن ہر دار ترجمہ رفع است دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و مولف عرض کند کہ اسم جاہد است و ماخذ این غیر ازین نباشد کہ خانہ یعنی حقیقی و کلمہ برہمنی اوست و بجز مستعمل شد برای رفع۔ چنانکہ لفظ برخار بہمنی لفظی۔ خاری کہ بالاست و صورت رفع۔ خارے را ماند کہ بالامی لفظ واقع شود۔ طالب سند استعمال ہاشیم واللہ اعلم۔ (ارو) پیش بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ ضم۔ رفع۔ وہ علامت جو کسی حرف کے اوپر نصف واو کے بجائے لکھتے ہیں جیسے اُس اور تَس ہیں۔

برخواست | بقول فرہنگ فدائی داگرشتہ است حقیقت معنی اول و معنی دوم مجاز برخاستن است و نیز (۲) دو شان نشست است کہ ہر یک از انہا چم جداگانہ دار دیچون نشست خسروی کہ (جلوس سلطنت) است نشست چاکری کہ روز یا شب کشیک چاکر است و برخاستن دو شان انہا است نشست و برخاست (نجا) و معاشرت، مولف عرض کند کہ اسم مصدر (برخاستن) است و ماضی مطلقش ہم وصل بالمصدر آن نیز و (خواست) مختلف ابن ہین نے اسکو ترک فرمایا ہے البتہ برخاست کرنا اور

برخواست هونا کا ذکر فرمایا ہے۔

برخواستن

بمقول بہار و آند و نوادرو

ضمیمہ بران (۱) مقابل شستن (خان آرزو

در چراغ) فرماید کہ معروف است۔ صاحب

بخر گوید کہ بمعنی استادان باشد کہ نقیض شستن

است (کامل التصریف) و مضارع این بر

خیز و (صائب ۵) بدار عزت موی سپید پیران

را کہ ز جایی خویش بتعظیم صیدم بر خیز و (مورد لغت

عرض کند کہ (الف) برخاستن و (ب) برخیزید

و مصدر است (الف) اصل خاستن است

و خاستن مخففش بحذف کلمہ بر و (ب) مزید علیہ

خیزیدن و متعدهیش خیزاندن و خیزانیدن

و اسم مصدر (الف) برخاست باشد کہ گذشت

فارسیان بزیاوت علامت مصدر دتن (در

آخرش و بحذف یک از و فوقانی مجتمہ مصدر

وضع کردند و اسم مصدر (خیزیدن) خیز است

کہ بمعنی جنت می آید پس خیز و خیزد کہ امر حاضر

و مضارع است تعلق وار و یا مصدر (ب)

و مضارع و امر حاضر (الف) در محاورہ

نیا مدہ پس فارسیان مضارع و امر حاضر (ب)

را استعمال کردند و مقتضین فارسی رہنا و قیمت

از ماخذ) آرا از مشتقات (الف) و آندند

و بقرار داد قاعدہ کہ صاحب تحقیق القوائین

ذکرش کرده امر حاضر و مضارع را با مصدر

مطابق کردند و (ہو ہذا)۔ و اگر ما قبل آخر

ماضی سین منقوطہ و حرف پیشینش الف بود

و مضارع آن سین بیای مفتوح بدل شود

و بر خیزد از برخاست شافراست۔ و صاحب

جامع القواعد گوید کہ اندرین حالت بحذف الف

سین ہلہ بہ یا وزای ہو ز بدل شود۔ مای

گوئیم کہ چون از ماخذ ہر دو آگاہ شدیم ضرورت

ندارد کہ این قاعدہ را متعلق باین کنیم کہ در اینجا

ضرورت ندارد۔ واضح باد کہ معنی اول (الف)

کہ در اینجا مذکور شد۔ حقیقی است (مخفی مباد کہ

<p>زائل ہونا جیسے (ناخ ۵) کوئی لکھ کر اٹھانا ہے جو آنکو اٹھ نہیں سکتے۔ بڑے سداہن حرفون مضمون ہماری ناتوانی کا بڑا فقرہ ایسے ایک آنکھ کا لحاظ تھا وہ بھی اٹھ گیا۔ (آتش ۵) دنیا سے رسم و راہ مجتہد کی اٹھ گئی پڑے ہیں اہو عاشق و معشوق ڈاب بین بڑے۔</p>	<p>(برخاستن) باصول متقین فارسی زبان مصدر اصلی است و رب (مصدر جعلی و باصول ما کہ بر اسم مصدر) بیان کردہ اسم ہر دو اصلی باشد کہ اسم مصدر ہر دو مال فارسی زبان است همچنین (الف) باصول شان سماعی است کہ بے خبر انداز ماخذ و باصول (الف و ب)</p>
<p>(۳) بر ناسمٹن۔ بقول موار و معنی پیدا شدن دیگر کسی از محققین مصادر ذکر این نکر (میرزا صاحب ۵) درین دو وقت اجابت</p>	<p>ہر دو قیاسی کہ صراحت ماخذ ہر دو کردہ ایم (اردو) اٹھنا۔ بقول امیر بیٹھے ہوئے کا بیٹھنا یا بیٹھے ہوئے کا کھڑا رہنا۔</p>
<p>کشاوہ پیشانی است بڑا دل شب ارنبو سپیدہ دم بر خیزد مولف عرض کند کہ مجاز معنی اول است (اردو) اٹھنا بیٹھنا امیر پیدا ہونا۔ جاگنا (۵) آنکھیں سنید او ہر ہون رو کر اسیر اپنی پڑ منہ دیکھ کر وہ ہر صبح آرسی کا بڑا</p>	<p>(۲) برخاستن بقول اٹند و نوادر و نوادر دور شدن و بر طرف گشتن باشد بہار گوید کہ چنانکہ درین عبارت کے تا فتنہ فروخت و نزاع برخاست کے (میرزا صاحب ۵) روز و شب چون خونیاں دارم بزمیر تیج جا تا مرابند خموشی از زبان برخاست است مولف عرض کند کہ مجاز معنی اول است دیگر بھیج (اردو) اٹھنا بقول امیر۔ ٹٹنا۔</p>
<p>(۱۴) برخاستن۔ بقول نوادر رسیدن و پیدا شدن صحابہ موار و فریاد کہ معنی رسیدن یا</p>	<p>بقول نوادر رسیدن و پیدا شدن صحابہ موار و فریاد کہ معنی رسیدن یا</p>

بہار گوید کہ چون وقت چیرزی بر خاستق آئند
 ہمزبان بہار (خواجہ شیراز سے) نوبت زہد
 فروشان گران جان بگذشت و وقت شاد
 و طرب کردن زندان بر خاست و موکلف
 عرض کند کہ مجاز معنی اول است و بس (ارو) (۴)
 اٹھنا۔ بقول امیر آنا۔ نودار ہونا۔ (صبا سے)
 جب اٹھا ہر وہ ساتی کا کرم یاد آیا تو با سے
 روتے مجھے گزرا ہے یہ ساون کیسا (مناخ سے)
 اٹھنے لگی ہے کیون مرے زخم دہن میں تیس
 آتی ہے شاید آج ہو اکیسے پار کی (صبا سے)
 دل میں اک در اٹھا آگھون میں آنسو بھرا کر
 بیٹھے بیٹھے ہیں کیا جانے کیا آیا و آیا تو۔
 (۵) بر خاستن۔ بقول موار و معنی روید
 باشد دیگر کسی از محققین مصادر ذکر این نکر
 و حزمین سے، از کد امی مہین ایسا سرو خزان
 بر خاست و کز پیش عمر ابد پر زوہ و امان
 بر خاست و موکلف عرض کند کہ مجاز معنی
 اول است و بس (ارو) (۶) بر خاستن۔ بقول موار و معنی بیرون
 اٹھنا۔ بقول امیر آنا۔ نودار ہونا۔ (صبا سے)
 جب اٹھا ہر وہ ساتی کا کرم یاد آیا تو با سے
 روتے مجھے گزرا ہے یہ ساون کیسا (مناخ سے)
 اٹھنے لگی ہے کیون مرے زخم دہن میں تیس
 آتی ہے شاید آج ہو اکیسے پار کی (صبا سے)
 دل میں اک در اٹھا آگھون میں آنسو بھرا کر
 بیٹھے بیٹھے ہیں کیا جانے کیا آیا و آیا تو۔
 (۵) بر خاستن۔ بقول موار و معنی روید
 باشد دیگر کسی از محققین مصادر ذکر این نکر
 و حزمین سے، از کد امی مہین ایسا سرو خزان
 بر خاست و کز پیش عمر ابد پر زوہ و امان
 بر خاست و موکلف عرض کند کہ مجاز معنی

اول است و بس (ارو) (۶) اٹھنا۔ بقول
 امیر۔ ٹکنا۔ اگنا۔ (مصنوعی سے) نکل لاسکے کا
 جب زمین سے اٹھا تو شعلہ اک دو و جب
 زمین سے اٹھا تو۔

بر خاستن۔ بقول موار و معنی بیرون
 آمدن دیگر کسی از محققین مصادر ذکر این
 نکر و (حزمین سے) شور و غشرا زول پیر و جوان
 بر خاستست و تیغ بیدادی کہ پارب از
 میان بر خاست است و بہار ہمیں سدا
 بمعنی بہت و سوم متعلق کردہ موکلف
 عرض کند کہ مجاز معنی اول است و بہتر ان
 کہ امن را متعلق کنیم بمعنی بہت و دوم کہ
 می آید یعنی بر پا و بلند شدن چنانکہ بر خاستن
 شور و تیغ و امن معنی بہتر از بیرون آمدن
 است (ارو) (۶) اٹھنا۔ جیسے تلوار بیابان
 سے نکلنا۔ اور بلحاظ ہمارے مسنون کے
 بلند ہونا۔ جیسے تلوار بلند ہونا۔ نیز ا

بند ہونا۔

(۷) برخاستن۔ بقول موار و بمعنی قطع تعلق

کردن از چیز سے بمان آرزو در چہ راغ این را

بمعنی ترک کردن آرزو فرماید کہ اکثر بلفظ

سرسختل و گاہے بدون لفظ مذکور می آید بمان

سادجی (۵) گر تو در باغ روی لاله کند ترک

کلمہ بز غنچہ کیبارگی از بند قبایر خیزد و در سعدی

(۵) گفتی برہم نشین یا از سر جان بر خیزد

برگر دست گردم بشینم و بر خیزم و مولف

عرض کند کہ مجاز معنی اول است و بس

(ارو) اٹھنا۔ محاورہ دکن میں قطع تعلق

کرنا۔ جیسے کہ وہ جان ہار سے اٹھ گیا ہے یا ہیر

نے ان معنوں کو ترک فرمایا ہے لیکن آپ ہی

نے اُسکو بمعنی سدوم ہونا لکھ کر دنیا سے اٹھنا

کی مثال دی ہے۔ ہماری راے میں اسی ایک

مثال سے قطع تعلق کرنے کے معنے بھی پیدا ہوتے

ہیں۔ نہ کہہتے ہیں کہ وہ دسترخوان سے اٹھ گیا

جس کے معنے یہ نہیں ہیں کہ پہلے بھی گئے بلکہ

ہیں کہ دسترخوان سے قطع تعلق کیا وہ کھو

برخاستن از چیز می) جس کے ترجمہ میں آہ

محاورہ آرزو کی مزید صراحت کی ہے۔

(۸) برخاستن۔ بقول موار و بمعنی آہادہ

شدن و دیگر کسی از محققین مصادر ذکر این ترک

(خواہ شیرازہ) دل دو نیم شد و دلبر علی

برخاست و گفت با دانشین کہ تو سلامت

برخاست و مولف عرض کند کہ مجاز

معنی اول است و بس (ارو) آہادہ ہونا

میر نے (اٹھ کھڑا ہونا) پر فرمایا چلنے پرستند

اور تیار ہونا۔ جیسے کہ آپکا اشارہ پایا اور

اٹھ کھڑا ہوا اس میں چلنے کی تخصیص ہے

لیکن دکن میں کہتے ہیں کہ وہ فساد پر ناحق

اٹھ کھڑے ہیں یعنی آہادہ ہیں۔

(۹) برخاستن۔ بقول موار و بمعنی بوجہ

آمدن دیگر کسی از محققین مصادر ذکر این ترک

<p>مولف عرض کند کہ بہنی حاصل شدن بجاز معنی نهم است اینہم بجاز معنی اول باشد (ارو) اٹھنا۔ بقول امیر۔ حاصل ہونا (اسیر) جب تک کہ در بارغ سے در پان نہ اٹھیگا بڑ کچھ لطف تماشائے گلستان نہ اٹھیگا بڑ</p>	<p>(حزین ۵) نگ بردارغ نور شید قیامت می زند شورم بڑ چو من شوریدہ از ولفکاران بر نمی نیز و بڑ مولف عرض کند کہ جان معنی چہارم است کہ گذشت (ارو) بچھو بر خاستن کے چوتھے معنی۔</p>
<p>(۱۲) بر خاستن۔ بقول موارو بمعنی گسیختن (۱۳) بر خاستن۔ بقول موارو بمعنی کشور دوا شدن (صائب ۵) زدہان ہونو کہ باغچہ محبوب تولات بڑ قفل شرم از دہن پستہ خندان بر خاست بڑ دیگر کسی از محققین مصادر ذکر این نکر و مولف عرض کند کہ متعلق است بمعنی دوم کہ بجا نذکور شد و معنی وا شدن نتیجہ ترکیب است</p>	<p>(۱۰) بر خاستن۔ بقول موارو بمعنی گسیختن باشد دیگر کسی از محققین مصادر ذکر این نکر و (صائب ۵) خار خار و لم اسیبہ نمایان کرد بخیہ تنگ رفویم زگر یہان بر خاست بڑ موارو عرض کند کہ بمعنی معدوم شدن و باقی نہا است بجاز معنی اول و من وجہ تعلق دارو با معنی دوم کہ گذشت و بجاز جان معنی اول (ارو) دیکھو بر خاستن کے دوسرے معنی۔</p>
<p>باقفل (ارو) دیکھو بر خاستن کے دوسرے معنی (۱۳) بر خاستن۔ بقول موارو بمعنی پریدن و زائل شدن چون بر خاستن رنگ (علی خراسانی ۵) نہ چہرہ خراش</p>	<p>(۱۱) بر خاستن۔ بقول موارو بمعنی توان شدن (سعدی در بوستان ۵) چہ بر خیز از دست کردار من بڑ نگر دست لطف شود یار من بڑ دیگر کسی از محققین مصادر ذکر این نکر و</p>

شد ازین ورد و رنگ از رخ آفتاب ^{سبز}
 دیگر کسی از محققین مصادر ذکر این نکر ^{و مؤلف}
 عرض کند کہ مجاز منی اول است و من ^{وجہ}
 متعلق بہنی دوم (ارو) و کچھ بر خاستن
 کے دوسرے معنی۔
 (۱۲) بر خاستن۔ بقول موار و بہنی ^{اصل}
 شدن چون بر خاستن غرض (نظامی)
 چو افر و غنشدش غرض بر خاستن ^{و در پیکر}
 خود ندیدند راست ^{و دیگر کسی از محققین}
 مصادر ذکر این نکر ^{و مؤلف} عرض کند
 کہ مجاز منی چہارم و نہم است (ارو)
 و کچھ بر خاستن کے گیارھویں معنی۔
 (۱۵) بر خاستن۔ بقول موار و بہنی ^{وزن}
 باشد چون بر خاستن باد و سدا میں ^{بذیل}
 لغات می آید دیگر کسی از محققین مصادر
 ذکر این نکر ^{و مؤلف} عرض کند کہ من ^{وجہ}
 متعلق باشد بہنی چہارم یا نہم ^{و منی متحرک}
 شدن ہم پیدا می شود (ارو) بہنا۔ چلنا۔
 متحرک ہونا۔ پیسے ہوا کا پلنا۔
 (۱۶) بر خاستن۔ بقول موار و بہنی ^{شمار}
 شگفتہ شدن باشد چون بر خاستن دل و
 بر خاستن جان (خواجہ شہیر از ص ۵) روزہ
 یکسو شد و عمید آمد و دلہا بر خاست ^{کڑی}
 بیخاند بگوش آمد و سے ^{با پید خاست} (ص ۵)
 پرودہ بردار ز رخسار کہ جان بر خیزد ^{و رنگ}
 از آہنہ ام بال نشان بر خیزد ^{و دیگر کسی از محققین}
 مصادر ذکر این نکر ^{و مؤلف} عرض کند
 کہ من وجہ متعلق بہنی پانزدہم است کہ
 دل در عالم مسرت زیادہ حرکت می کند
 و جاوارد کہ بر خاستن درینجا بہنی ^{تعظیم کرد}
 گیریم رسم است کہ ^{تعظیم کسی بر می خیزند و ہمین}
 معنی بہتر است از شمار و شگفتہ شدن (ارو)
 شگفتہ ہونا۔ خوشش ہونا۔ ^{تعظیم کو اٹھنا}
 (۱۷) بر خاستن۔ بقول موار و بہنی ^{رہائی}
 شدن ہم پیدا می شود (ارو) بہنا۔ چلنا۔
 متحرک ہونا۔ پیسے ہوا کا پلنا۔

<p>باشند چون بر خاستن از دام و شد این از کلام ما فواید بجایش می آید مؤلفت عرض کند که من و در تعلق دارد باستی ہفتم (ارو) در کتاب (۱۸) برنا - تن - بقول موار و بنی متعلق شد چون بر خاستن اسید (خاقانی) بلہام ضعیف خارستان و کہ اسیدم و گلستان بر خاست و دیگر کسی از محققین مصادد فرس ذکر این نکر و مؤلفت عرض کند کہ من و یعنی سیزدہم کہ گذشت (ارو) اُشنا - بقول امیر متعلق ہوتا - ختم ہونا - (مخصوص ہے) و دانہ کہ ساتھ پیچہ (اسیر) ارو گریہ گریہ ہمین ہمین قفس نہ دام پو ہوتا و آب و دانہ ہمارا اگر اٹھاؤ منقطع ہونا - اس کا عام ترجمہ ہے جیسے "ہنیدتلع ہوتی" (۱۹) بر خاستن - بقول موار و یعنی موش چون بر خاستن چین از چیزے (کلیم سے) اسی خوش آندم کہ ولت از سر کین بر خیزد و</p>	<p>بشمینی و ز ابروی تو چین بر خیزد و دیگر کسی از محققین مصادد ذکر این نکر و مؤلفت عرض کند کہ متعلق است یعنی سیزدہم دیگر ہیج (ارو) و دیگر کسی از محققین مصادد فرس ذکر این نکر و مؤلفت عرض کند کہ من و یعنی سیزدہم کہ گذشت (ارو) اُشنا - بقول امیر متعلق ہوتا - ختم ہونا - (مخصوص ہے) و دانہ کہ ساتھ پیچہ (اسیر) ارو گریہ گریہ ہمین ہمین قفس نہ دام پو ہوتا و آب و دانہ ہمارا اگر اٹھاؤ منقطع ہونا - اس کا عام ترجمہ ہے جیسے "ہنیدتلع ہوتی" (۱۹) بر خاستن - بقول موار و یعنی موش چون بر خاستن چین از چیزے (کلیم سے) اسی خوش آندم کہ ولت از سر کین بر خیزد و</p>
<p>(۲۰) بر خاستن - بقول موار و یعنی بر آید باشد چون بر خاستن قال د علی خراسانی فریاد کہ قال طالع من پوز از ہر ورق کتاب بر خاست و دیگر کسی از محققین مصادد ذکر این نکر و مؤلفت عرض کند کہ متعلق یعنی چہار دہم باشد (ارو) و دیگر کسی کے گیارہویں ہوتے۔</p>	<p>(۲۰) بر خاستن - بقول موار و یعنی بر آید باشد چون بر خاستن قال د علی خراسانی فریاد کہ قال طالع من پوز از ہر ورق کتاب بر خاست و دیگر کسی از محققین مصادد ذکر این نکر و مؤلفت عرض کند کہ متعلق یعنی چہار دہم باشد (ارو) و دیگر کسی کے گیارہویں ہوتے۔</p>
<p>(۲۱) بر خاستن - بقول ضمیرہ بان و بحر یعنی افروختن ہم می آید - دیگر کسی از محققین مصادد ذکر این نکر و مؤلفت عرض کند کہ (آتش بر خاستن از چیزے) کہ بجایش گذ متعلق است بدین معنی وغیر از من نیست کہ درینجا بر خاستن یعنی بلند شدن باشد کہ یعنی</p>	<p>(۲۱) بر خاستن - بقول ضمیرہ بان و بحر یعنی افروختن ہم می آید - دیگر کسی از محققین مصادد ذکر این نکر و مؤلفت عرض کند کہ (آتش بر خاستن از چیزے) کہ بجایش گذ متعلق است بدین معنی وغیر از من نیست کہ درینجا بر خاستن یعنی بلند شدن باشد کہ یعنی</p>

ششم گذشت (ارو) دیکھو افروختن۔

وسندش از کلام صاحب ہمدرا بنجا مذکور (ارو)

(۲۲) برخاستن۔ بقول بہار وائند یعنی

اٹھنا۔ بقول امیر بیٹھے ہوئے کا کھڑا رہنا۔

بلند شدن تیج مسند پیش کردہ اش از شیخ علی

دیکھو برخاستن کے پہلے معنی۔

مزہن بر معنی ششم مذکور شد مولف عرض

برخاستن از چیزی

مصدر اصطلاحی

کند کہ ما ہمدرا بنجا تصفیہ اینسنی کردیم (ارو)

بقول بہار یعنی ترک کردن مولف عرض

اٹھنا۔ بقول امیر بلند ہونا جیسے "یہ دیوار

کند کہ متعلق یعنی ہفتم (برخاستن) است

برخاستن ابر

بقول کہ گذشت وسندش ہم ہمدرا بنجا مذکور گویند

مصدر اصطلاحی۔ بقول

مصدر اصطلاحی۔ بقول

بجز معنی بلند شدن ابر مولف عرض کند کہ

کہ "دل از دنیا ہر فاست (ارو) کسی

متعلق یعنی چہارم دست و دوم برخاستن

چیز کو چھوڑنا۔ ترک کرنا جیسے "دل دنیا سے

کہ گذشت طالب سند با شیم کہ استمال این

اٹھ گیا " صاحب آصفیہ نے (دل اٹھ جانا

از نظر مانگدشت (ارو) ابر اٹھنا۔ بقول

اٹھنا) پر فرمایا ہے۔ خاطر برداشت ہونا اور

آصفیہ و امیر اول آنا۔ آسمان پر بدلی نہاں

اسی کے معنی (دل اٹھانا) پر لکھا ہے قطع

ہونا (تاریخ) ابر اٹھنا ہے اسے مانگدشت

تعلق کرنا۔ دل نہ لگانا۔

برق میں کواکب پر سانا ہون اپنے دید کہ

برخاستن از خود

مصدر اصطلاحی

سناک سے ہے۔

معنی از خود قطع تعلق کردن و از خودی بیرون

برخاستن از چا

شدن متعلق۔ یعنی ہفتم برخاستن کہ گذشت

است متعلق یعنی اول برخاستن کہ گذشت

دیکھو (۵) ز خود بر چیز تا عکسش و رافند

(۱۱۵۶)

تورکی زنگار این آینه بر خیزد (اروو) دکیو	داروو) دکیو بر خاستن از چیزی -
--	--------------------------------

از خود بدر رفتن -	بر خاست نامہ اصطلاح - بقول آند سحو الہ
-------------------	--

بر خاستن از دام	مصدر اصطلاحی -
-----------------	----------------

شدن از دام است متعلق بمعنی هفدهم بر خاستن	فرهنگ فرنگ لغت فارسی است بمعنی هفدهم
---	--------------------------------------

ر حافظ شیرازی) طائر قدیم و از دام جهان	نامہ دیگرسی از محققین فارسی زبان ذکرین
--	--

بر خیزم (اروو) دام سے رہا ہونا -	نکر و موکلفت عرض کند کہ وثیقتہ و پروانہ
----------------------------------	---

پانا - چھوٹنا -	منظوری استغفا یا موقوفی از عہدہ باشد ہوا
-----------------	--

دالف) بر خاستن از سر جان	قیاس است معاصرین عجم بر زبان دارند -
--------------------------	--------------------------------------

ر ب) بر خاستن از سر چیزی	(اروو) پروانہ معزولی - مذکر -
--------------------------	-------------------------------

دالف) کنا یہ باشد مرادف (دست از جان	بر خاستن امید مصدر اصطلاحی -
-------------------------------------	--------------------------------

شستن) و آمادہ مرگ بودن سندان از	معنی منقطع شدن امید متعلق بمعنی ہجرت
---------------------------------	--------------------------------------

کلام سعدی شیرازی بر معنی ہفتم بر خاستن	بر خاستن است کہ گذشت و سندش از خانقاہ
--	---------------------------------------

گذشت و ر ب) بقول بہار مرادف ابر خاستن	ہمدرا بخاند کور (اروو) امید منقطع ہونا -
---------------------------------------	--

از چیزی) کہ گذشت صاحب آند ہیز باش	بر خاستن باد مصدر اصطلاحی - بقول
-----------------------------------	------------------------------------

ر صائب) کلید گلشن فردوس دست است	بحر بمعنی وزیدن باد - متعلق بمعنی پانزدہم
---------------------------------	---

است از بہشت می طلبی از سرورم بر خیزد	بر خاستن کہ گذشت موکلفت عرض کند
--------------------------------------	---------------------------------

عرض کند کہ ہفتم متعلق است با معنی ہفتم بر خاستن	کہ باز معنی اول بر خاستن است و بس -
---	-------------------------------------

(۲۵۰۱)

(۲۵۰۱)

(۲۵۰۱)

(۲۵۰۱)

لغت

سختن

نگار به بره پو پو او او از آواز دار شو و وقت است
فیا سوشی باقی نه در پناه زبان چلتا -

بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی
بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی

بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی
بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی

بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی
بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی

بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی
بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی

بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی
بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی

بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی
بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی

بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی
بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی

بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی
بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی

بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی
بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی

بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی
بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی

بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی
بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی

بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی
بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی

بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی
بر خاستن بکلا است استعمال بمعنی

۱۲۵۸

۱۲۵۹

۱۲۶۰

۱۲۵۷

۱۲۵۶

۱۲۵۵

(۲۶۷۸)

مصدر اصطلاحی بمعنی	برخاستن خط	وکن بین مشتمل ہے جیسے دھوان اٹھنا۔ صاحب
--------------------	------------	---

د میدان خط متعلق بمعنی پنجم برخاستن	کہ گذشت۔ (صائب ۵) نہ خط از چہرہ	آصفیہ نے اسکو ترک فرمایا ہے۔
-------------------------------------	---------------------------------	------------------------------

آن آئندہ سپاہ برخاست کر کہ درین آئندہ	جو ہر بتا شاہ برخاست کر و شاعر ۵) خط	برخاستن شہر استمال۔ بمعنی بوجہ و آمدن
---------------------------------------	--------------------------------------	---------------------------------------

سہزی کہ ز پشت لب جان برخاست کر	رگ ابریت کہ از چشمہ جوان برخاست کر	شہر متعلق بمعنی نہم برخاستن کہ گذشت (صائب
--------------------------------	------------------------------------	---

ر (ارو) خط نکلنا یا آنا۔ بقول آصفیہ	سبزہ آغاز ہوتا۔ رخسار پر ڈاڑھی کا نوازنا	۵) گاہی از نخل امید م شری بر خیزد و کر کہ
-------------------------------------	--	---

برخاستن جان	مصدر اصطلاحی۔	زہر برگ بقصدش تبری بر خیزد کر (ارو)
-------------	---------------	-------------------------------------

معنی شگفتہ و سرور شدن جان و بہ تعظیم برخاستن	آن متعلق بمعنی شانزدہم برخاستن و سند	شہر پیدا ہونا۔ پھل آنا۔ بار آنا۔
--	--------------------------------------	----------------------------------

برخاستن دل	مصدر اصطلاحی (۱)	این از کلام صائب ہمدرا سجا مذکور (ارو)
------------	------------------	--

معنی شاد و شگفتہ و سرور شدن دل	و بہ تعظیم برخاستن آن متعلق بمعنی شانزدہم	جان کا شگفتہ ہونا۔ خوش ہونا۔ تعظیم کو اٹھنا
--------------------------------	---	---

برخاستن چین از ابرو و بدن و چین و غیر لک	مصدر	برخاستن کہ مذکور شد و سندش از خواجہ شیراز
--	------	---

اصطلاحی۔ بمعنی محو شدن چین از ان متعلق بمعنی	ہمدرا سجا گذشت از قبیل (برخاستن جان)	دوم یا نوزدہم برخاستن کہ گذشت و سندش
--	--------------------------------------	--------------------------------------

کہ مذکور شد۔ محقق مباد کہ معاصرین عجم (۲)	بمعنی برداشتنه خاطر شدن ہم استمال کنند	ہمدرا سجا مذکور (ارو) چین کا دور ہونا۔
---	--	--

چنانکہ گویند "ولم از دنیا برخاست" یا اندر	محو ہونا۔	
---	-----------	--

(۲۶۷۹)

(۲۶۷۹)

(۲۶۷۹)

(۲۶۷۹)

(۶۶۹۸)

متعلق باشد باسنی ہفتم بر خاستن کہ گذشت۔ **بر خاستن رنگ** مصدر اصطلاحی۔

(۱) **دارو** (دل اٹھنا۔ دار) بہر دل آغیہ دل بہنی پریدن و زائل شدن رنگ متعلق بہنی

تازہ ہونا۔ (دہر ق ۵) ناتوانی سے غم پھر سکے سینہ و ہم بر خاستن کہ گذشت و سندش از

ایسے بیٹھے کہ اٹھنے و نیا سے گرہ لیں نہ ہار اٹھنا۔ (۲) **خاطر بردار** شہ ہونا۔ جی اٹھٹ جا۔ جی

نہ لگتا (جرات ۵) کہیو صبا جو ہووے کہز و کچھو باغتن رنگ۔

(۶۶۹۹)

بر خاستن رنگ ملال مصدر اصطلاحی۔

بہنی دور و بر طرف شدن رنگ ملال باشد متعلق بہنی دوم بر خاستن کہ گذشت (صائب

سے اٹھ گیا۔

بر خاستن رسم مصدر اصطلاحی بہنی (۵) ز آب سبزہ خوابیدہ می شود و بیدار ہوا

دور و بر طرف شدن رسم و کنایہ از موقوف ز دل ببادہ چہ رنگ ملال بر خیزد و خفی بیاد

شدن رسم و آئین متعلق بہنی دوم بر خاستن کہ اینہم سن و میرہان (بر خاستن رنگ) است

کہ گذشت (حزین ۵) ہر جنائی کہ کئی کہ گذشت (ارو) رنگ ملال دور ہونا۔

(۶۷۰۰)

راحت جان است ولی ہر رسم انصاف بنا **بر خاستن رنگ از چیزی** مصدر اصطلاحی

از دو جہان بر خیزد (ارو) رسم اٹھنا۔ بہنی دور و بر طرف شدن رنگ باشد از

امیر نے (اٹھنا) پر (موقوف ہونا و بند ہونا) چیز می متعلق بہنی دوم بر خاستن کہ گذشت

کا ذکر فرمایا ہے (علق ۵) رسم انصاف اٹھی (صائب ۵) ز پای تا نہ نشیند سپہر نکست

خوب ہوا یہ ورنہ ہر زخم دل کسوں ناگہ کجا ہوتا۔ کہ رنگ ز آئینہ ماہ و سال بر خیزد (ارو)

(۶۶۹۹)

رنگ کا کسی چیز سے دفع ہونا۔

انند ہمزبان خان آرزو موگت عرض

برخاستن سرو

مصدر اصطلاحی۔ بمعنی

کند کہ شد معنی اول بر معنی ششم برخاستن

رویدن سرو باشد متعلق بمعنی پنجم برخاستن

مذکور شد و نیز بر (برخاستن ضرر) می آید۔

کہ گذشت و سندش ہم ہمدرا بخاند کور (ارو)

منحنی سباد کہ برخاستن شور بمعنی اول متعلق

سرو کا اوگنا۔

بمعنی بہت و دوم برخاستن و بمعنی دوم

برخاستن سلامت از کسی

مصدر

متعلق بمعنی دوم برخاستن باشد (ارو)

اصطلاحی۔ بمعنی دور و بر طرف شدن سلامتی

(۱) شور اٹھنا (۲) شور کا دور ہونا دفع ہونا

از کسی۔ متعلق بمعنی دوم برخاستن کہ مذکور شد

برخاستن ضرر استعمال بمعنی پیدا شد

و سند این بر معنی ہشتم گذشت (ارو)

و بوجہ آمدن ضرر متعلق بمعنی نهم برخاستن

سلامتی کا اٹھ جانا۔ باقی نہ رہنا۔ خیر نہ ہونا۔

کہ گذشت (صائب) نہ ز سے خوردن

برخاستن شور

مصدر اصطلاحی۔ بقول

ما شور و شری بر خیزد و نہ ز ہم صحبتی با ضرری

خان آرزو در چراغ (۱) بمعنی بلند شدن

بر خیزد و (ارو) ضرر پیدا ہونا۔

شور و این مشہور است (۲) بمعنی بر طرف

برخاستن غرض مصدر اصطلاحی۔

در دور شدن شور نیز پس گویا از اصداد

بمعنی حاصل شدن غرض باشد متعلق بمعنی

باشد (وحید) چو موج بحر گر در تبت

چہار دہم برخاستن کہ گذشت و سندش از

من ناکہ وار و کور سرم شد خاک و از سر شور

نظامی گنجوی ہمدرا بخاند کور (ارو) غرض

سودا بر نمی خیزد و کور (کلاس) بہار و بکورد

برخاستن غرور مصدر اصطلاحی۔ بمعنی

(۱۶۹۱)

(۱۶۹۲)

(۱۶۹۳)

(۱۶۹۴)

(۱۶۹۵)

دور و بر طرف شدن غرور باشد متعلق بمعنی	خاطر رحمت نمی گردد و فروغ مهر از دریای پر خورشید
--	--

دوم بر خاستن که گذشت (صائب ۵) ترا ز اهل کمال آن زمان حساب کنند بجز که از	بر خیزد بجز (ارو) فروغ پیدا هونار و شستی حاصل هونا - فروغ هونا -
---	---

دل تو غرور جمال بر خیزد (ارو) غرور و در هونا	بر خاستن قفل مصدر اصطلاحی - بمعنی
--	--

بر خاستن غم مصدر اصطلاحی - بمعنی	کشودن و وا شدن قفل باشد متعلق بمعنی
---	-------------------------------------

دور و بر طرف شدن غم باشد متعلق بمعنی دوم بر خاستن که مذکور گشت و سند این بر	دوازدهم بر خاستن که گذشت و سندش از کلام صائب همدرا بنجامد کور (ارو) قفل کلان -
--	---

(بر خاستن تشنگی) گذشت (ارو) غم دور هونا - دفع هونا -	بر خاستن کسی مصدر اصطلاحی - بوجود آمدن کسی متعلق بمعنی نهم بر خاستن که گذشت
---	---

بر خاستن فال مصدر اصطلاحی -	و سند این از همین همدرا بنجامد کور (ارو)
--------------------------------------	--

بمعنی بر آمدن فال باشد متعلق بمعنی بستم	کسی شخص کا وجودین آنا -
---	-------------------------

بر خاستن که گذشت و سندش از علی خراسانی همدرا بنجامد کور (ارو) فال کلان - بقول	بر خاستن کلفت مصدر اصطلاحی -
--	---------------------------------------

آصفیه - شگون هونا - کوئی غیب کی بات سلوم هونا -	بمعنی دور و بر طرف شدن کلفت باشد متعلق
---	--

بر خاستن فروغ مصدر اصطلاحی -	بمعنی دوم بر خاستن که گذشت (شیخ علی حنین ۵) با تو در خلوت دل و ممل مدای خواهیم بجز
---------------------------------------	---

است - بوجود آمدن فروغ باشد متعلق بمعنی نهم بر خاستن که گذشت (صائب ۵) گناه بنجامد	کز میان کلفت روزان و شبان بر خیزد بجز (ارو) کلفت دور هونا - بقول آصفیه -
---	---

(۱۷۶۸)

(۱۷۶۸)

(۱۷۶۸)

(۱۷۶۸)

(۱۷۶۸)

(۱۷۶۸)

رنج و تکلیف کا ثنا - که ورت کا جا بارهنا -

از غفلت چو عمل بر سر مویم زار و در نقش

بر خاستن گنه از گردن

مصدر اصطلاحی

زائل ہونا - ثنا -

بمعنی دور و بر طرف شدن گنه باشد متعلق

بر خاستن نہال | مصدر اصطلاحی -

بمعنی دوم بر خاستن کہ گذشت ر خواجہ جمال لدین

بمعنی روئیدن نہال باشد متعلق بمعنی پنجم

سلمان (۵) چه گنه رفت و گرنیز گناہی کردم

بر خاستن کہ گذشت (حزین ۵) شطخون

شاید از لطف تو از گردن ما بر نیز ویز (ار و و)

می رو و از ویدہ من تا تومی آئی مہ باہن تکین

گردن سے گنه کا بار ملنا -

نہال از جوہ باران بر نمی خیز ویز (ار و و)

بر خاستن نزاع

مصدر اصطلاحی -

ورخت او گنا -

بقول بجر بمعنی زائل شدن نزاع باشد دیگر

بر خاستن وقت | مصدر اصطلاحی -

کسی از محققین فارسی زبان ذکر این تکرر معنی

بمعنی رسیدن وقت باشد متعلق بمعنی چہارم

کہ این متعلق باشد بمعنی دوم بر خاستن کہ

بر خاستن کہ گذشت و سندش از کلام خواجہ

مذکور شد و سند این از کلام صاحب ہمدردی

شیر از ہمدردی بخاند کورد (ار و و) وقت پہنچا -

گذشت (ار و و) نزاع باقی نہ رہنا -

بر خاستہ خاطری | اصطلاح - بقول انند

بر خاستن نقش

مصدر اصطلاحی بمعنی

سوالہ فرہنگ فرہنگ لغت فارسی است بمعنی

زائل شدن نقش باشد متعلق بمعنی سیزدہم

آزروہ دلی ورنہش خاطر - دیگر کسی از محققین

بر خاستن کہ گذشت ر بیدل (۵) بکوشش

فارسی زبان ذکر این تکرر در کوشش عرض

بر نیز و نقش آسایش ز پہلویم بزرگ خواہت

کند کہ ر بر خاستن خاطر مراد بمعنی دوم

(۲۶۰۳)

(۲۶۷۸)

(۲۶۷۹)

(۲۶۸۱)

<p>(برخاستن دل) است و (برخاسته خاطر و برخاسته دل) اسم فاعل ترکیبی یعنی کسی که دل از کاری برخاسته باشد مراد عیناً آزرده دل پس در بجای می مصدری در آخرش زیاده</p>	<p>کرده اند دیگر هیچ (ارود) آزرده ولی - مؤنث - صاحب آصفیه نے (پروا) خاطر ہونا کا ذکر فرمایا ہے (برداشت خاطر) بھی کہہ سکتے ہیں۔</p>
---	--

پرنچاشو بقول مؤید بحوالہ انسان الشعر ایا لفتح یعنی جنگ باشد و فرماید کہ در بعضی فرہنگہا بای فارسی است و آن یعنی خصومت زبانی آمدہ و بجای فنجان نیز مشتمل می شود صاحب شمس فرماید کہ بالفتح و بابو تازی و فارسی جنگ و خصومت را گویند صاحب انند گوید کہ بجای بای مؤخره بای فارسی ہم درست است صاحب ہفت ہمزبان او مؤلف عرض کند کہ بسند تحقیق ما اصل این بابای فارسی است - اسم جامد فارسی زبان و ترکان ہم استعمال این کرده اند چنانکہ صاحب کنز کہ محقق ترکی است صراحتہ کند کہ این لغت فارسی زبان است بای فارسی در بجای بدل شد بہ عربی - چنانکہ اسب و اسب (ارود) پرنچاش بقول آصفیہ - فارسی - اسم مؤنث - لڑائی - جھگڑا - ٹٹنا - مناقشہ - ان بن - فساد۔

<p>پرنچاشو اصطلاح بقول مؤید بحوالہ فرہنگ فرنگ بالفتح و ضم جیم لغت فارسی است یعنی جنگجو و دیگر کسی از اہل تحقیق ذکر این نکرد مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است (ارود) پرنچاشو بقول آصفیہ - فارسی - اسم مذکر - لڑاکا جھگڑا</p>	<p>پرنچاشو مصدر اصطلاحی مصدر اصطلاحی یعنی بار بودن بر دل و بار خاطر بودن (ظہوری) گشتہ ام گاہی دمی آیم گران بر خاطرش تر بردم صد کویہ اندوہ است از و بار نیست (ارود) دل ہمد بار ہونا - گران ہونا - صاحب آصفیہ</p>
---	---

سے (رگراں گزرا)۔ (رگراں ہونا) بہ فرمایا ہے۔ ناگوار کہ متعلق است از مصدر گذشتہ یعنی گزرا
 گزرا۔ ناپسند خاطر ہونا۔ دل کو برا لگنا۔ گراں گزرا۔ مشتاق سے استعمال فی اشعار
بر خاک افتادن | مصدر اصطلاحی بقول (ارو) تکلیف کا قبول نہونا۔ مصدر

بہار کنایہ از خوار و بی اعتبار شدن مؤکلف ہونا۔ بے کار ہونا۔
 عرض کند کہ موافق قیاس است۔ معاصرین **بر خاک افتادن حرف** | مصدر اصطلاحی

عجم بر زبان دارند (خواجہ شیراز سے) چون خا بقول وارستہ و بحر معنی قبول ناشدن حرف
 رہت شدم وزن بانگ درشت بوجہ است باشد دیگر کسی از محققین مصادر ذکر این کہ
 کہ آواز تو بر خاک افتد بوجہ صاحب (ع) سخن مؤکلف عرض کند کہ متعلق از زبان
 پاک محال است کہ افتد بر خاک بوجہ بلیان (بر خاک افتادن) کہ گذشتہ (ارو)
 مزد خود آخز شکر می گیرند بوجہ (ع) از ہوا گفتگو کا قبول نہونا۔

گیر و خن را چون طرف باشد رسا بوجہ مستمع چون **بر خاک افکندن** | مصدر اصطلاحی۔
 تا رسا باشد کلام افتد بخاک بوجہ صاحب است بقول بہار کنایہ از خوار و بی اعتبار کردن
 ہمزایش (ارو) خوار ہونا۔ ذلیل ہونا۔ مؤکلف عرض کند کہ مستعد می (بر خاک افتادن)
 بے اعتبار ہونا۔ است و موافق قیاس (خواجہ شیراز سے)

بر خاک افتادن تکلیف | مصدر اصطلاحی اگر مردم ہشیاری اسی نصیحت گوئی بوجہ سخن
 بقول وارستہ و بحر قبول ناشدن تکلیف باشد میفکن چرا کہ من مستم بوجہ صاحب انند ہزبان
 دیگر کسی از اہل تحقیق ذکر این نہ کرد مؤکلف عرض (ارو) بے اعتبار کرنا۔ خوار کرنا۔

بر خاک افگندن تکلیف

مصدر مصطلحی

بر زبان دارند - موافق قیاس است (ارو)

دیکهو بر خاک افگندن -

بقول بحر قبول ناکردن آن خان آرزو و در چرخ

بر خاک انداختن تکلیف

مصدر مصطلحی

فرماید که از عالم حرف کسی بر خاک افگندن است

بقول وارسته و بحر کنایه از قبول ناکردن تکلیف

مؤلف عرض کند که متعلق از همان در

باشد مراد (بر خاک افگندن تکلیف) که

خاک افگندن است و گوییم (ارو) تکلیف

بجایش مذکور شد (سجواشی ۵) می خورده

قبول نکرده گوارا نکرده -

بر خاک افگندن حرف

مصدر مصطلحی

وستانه خراسید بصره بر خاک بیند اخته تکلیف

هو ارا و مؤلف عرض کند که خصوصیت

بقول بحر بسنی قبول ناکردن حرف باشد دیگر

اضافت بسوی تکلیف نیست - موافق قیاس

کسی از محققین مصادره ذکر این نکرده مؤلف

است (ارو) دیکهو بر خاک افگندن تکلیف

عرض کند که متعدی همان در خاک افتادن

بر خاک انداختن حرف

مصدر مصطلحی

حرف) که گذشت (ارو) کسی کی گفتگو کو

بقول وارسته و بحر کنایه از قبول ناکردن حرف

قبول نکرده -

بر خاک انداختن

مصدر اصطلاحی

باشد مراد بر خاک افگندن حرف که گذشت

و دیگر کسی از محققین مصادره ذکر این نکرده مؤلف

بقول بهار کنایه از خوار و بی اعتبار کردن مراد

عرض کند که تخصیص حرف نباشد (ارو)

(در خاک افگندن) که گذشت و برای شد

دیکهو بر خاک افگندن حرف -

همان مثال آورده که بر در خاک انداختن

بر خاک زدن

مصدر اصطلاحی - بقول

تکلیف می آید مؤلف عرض کند که معاصرین

بجو یعنی مخلوب و ناچیز ساختن باشد و گیکسی از
 محققین معاصر ذکر این نکرده و مولف عرض
 کند کہ مخلوب را در کشتی ہمیشہ بر خاک کنند از
 ہمین رسم این مصدر اصطلاحی قائم شد (اروہ)
 مخلوب کرنا۔ بقول آصفیہ۔ عاجز کرنا۔ ہرانا کرنا۔
 مطیع کرنا۔ تابع کرنا۔ پسین کرنا۔
برخاک ماندن مصدر اصطلاحی۔ یعنی (اروہ) و کچھو بر خاک انگندن اور بر خاک نہننا
 عاجز و در ماندہ شدن مولف عرض کند
 کہ لازم مصدر گزشتہ باشد و پس موافق قیاس
 است۔ (انوری ۵) میان تو دس ہم اندر
 ہم آہم ہو کہ بر جستجوی تو بر خاک مانم (اروہ)
 عاجز ہونا۔ یا عاجز آنا۔ بقول آصفیہ شکننا۔
 مخلوب ہونا۔ مایوس ہونا۔ چین ہولنا۔
برخاک نشانیدن مصدر اصطلاحی۔
 بقول بہار و انند کنا یہ از خار و بی اعتبار
 کردن مراد بر خاک انگندن و انداختن
 کہ بجایش مذکور شد (سید حسین خالص ۵) بی بالہ (اروہ) و کچھو بر خاک افتادن۔

(۱۷۹۱)

<p>عرض کند که امر حاضر (بر خواندن) که مزید علی خوانند است و تحقیقت این است که جان منققت خوان (بخدمت او) بمعنی آواز باشد و همین است اسم مصدر (خواندن) که بجایش می آید و کلمه برزاند و تسمیه علم متحقق شد (ارو) (ارو) دیکھو آواز کے پہلے در برغان فارس کے ایک ملک کا نام ہے۔ مذکر</p>	<p>برخان بقول برهان و جامع و سراج و ناصر بر وزن ترخان (۱) بمعنی آواز و صدا باشد و (۲) نام ولایتی است از ملک فارس صاحب امروری بر معنی اول قانع و فرماید که باصنافه نیز دیده شد و بای فارسی ہم آمده صاحبان هفت و اشد هم ذکر این کرده اند مولف</p>
--	---

برخت بقول مؤید بضم یکم و سوم لغت فارسی است بمعنی چهره - و دیگر کسی از محققین فارسی
 زبان ذکر این نکرده اند عرض کند که تاسی فوقانی آخرو زائد است بر لغت رخ چنانکه
 پاداش و پاداشت و موقده اول مخرج هم زائد و جادار و که همین را اسم جاد فارسی قدیم
 گیریم و رخ که حالا بر زبان است منققت آن - بعضی از معاصرین بضم برانند که برخت بضم
 اول و سکون مابعد اصل است و منققت آن رخ که در محاوره حال استعمال موقده اول
 زائد و عجیبی نیست که قدماى فرس عربى الاصل بَرخ را بر تکرار نام کرده باشند که چهره هم مانند
 برقی می تابد و فارسیان قدیم قاف را بنحای بجمه و تاسی مدوره را به تاسی دراز بدل کردند
 چنانکه برق و برخ و چقاق و چقاق - واللہ علم بحقیقه الحال تا آنکه سند استعمال پیش نه شود
 تصحیح اعراب این دشوار تر است و له حال قول مجرب و صاحب مؤید حقیقت این را روشن نمی کنند

دارو (چهره بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر - صورت - رخساره - منہ - کھڑا -

برنج بقول مصری بر وزن اعرج لانا بمعنی برشت دمازیب از بون و فرماید که بفتح اول و ثانی هم آمده - صاحبان

که بفتح اول ثانی مفتوح (۲) کفعل و ساغری اشتر و فروگا و و امثال آنها خوانند و آنرا فرج و فرخش نیز گویند صاحب انند هم زبان ناصری موکلفت عرض کند که اصل این (برنج) بود یعنی در بلندی کمی دارند - اسم فاعل ترکیبی - و گنایه از کفعل اشتر و فروگا و معنی اول مجاز آن که برای زشت و نازیبا هم همین لغت را استعمال کردند کانت عربی بدل شد به خامی بجهت همچون کمان و خان و شاما کچ و شاما کچه (نیمه به رجم فارسی) و (با و نیم فارسی) و (فاعول و فاعولین) می آید همه بدل این است که صراحت تبدیل هر یک همه را بنجا کنیم (ارو) (ارو) (ارو) - بقول آصفیه - بدر - خراب - نکتا - زبون - نازیبا (۲) پشما - و کچو است -

برنج | بقول سروری بفتح باورای مهله و و کچو برنج -

سکون خامی بجهت (۱) بمعنی زشت باشد و فرج نیز گویند و (۲) بمعنی کفعل اسپ و استر و خرو امثال آن نیز صاحب برهان بر معنی اول قانع و فرماید که باین معنی بفتح اول و ثانی هم آمده است - صاحب شمس گوید که در اوست (برنج) که بجهت تازی گزشت موکلفت عرض کند که بر لغت گذشته صراحت کامل و نشان این هم کرده ایم جز این نباشد که جیم عربی در بنجا بدل شد به جیم فارسی چنانکه کاج و کاج دارو پانا - صاحب آصفیه نے در کجی به سوار کرنا، به

برخرنخ و سوار شدن | مصدر اصطلاحی -

بقول دارسته و بحر دانند و بهار به کافات عمل خود گرفتار آمدن موکلفت عرض کند که سهل ترین و اقل سزای عجم همین است که لازم و خاطی را بر خری روی بوی و دش سوا کرده تشهیری کنند و روی بعضی را به همین حالت سیاه هم می سازند از همین رسم این مصدر اصطلاحی بمعنی عام قائم شد (ارو) سزا

فرمایا ہے۔ رسوا کرنا۔ تشہیر کرنا (یہ اسی کا لازم ہے)

بر ختر خود سوار کردن

یعنی بھگانات عمل خود گرفتار کردن مستعدی

مصدر گذشته (ظفر سے) امید اسپ سواری

ندارم از گردون بڑ چھو سیم بخر خود مگر سوار

کند بڑ موکلف عرض کند کہ مراحت کافی

بر مصدر گذشته کرده ایم (ارو) گریہ

سوار کرنا۔

بر ختر خود نشستن

بقول وارستہ وہاں رو بھر وانند بھگانات عمل

خود گرفتار آمدن مراد است بر ختر خود سوار شدن

کہ گذشت (عالی شیرازی ۵) تا چہ غریبش

زدند بسر بڑ بر ختر خود نشست باز آن ختر بڑ موکلف

عرض کند کہ حقیقت این بر (بر ختر خود سوار شدن)

نوشته ایم (ارو) دیکھو بر ختر خود سوار شدن۔

بر ختر سوار کردن

بقول بہار کنایہ تشہیر کردن در سواگردانیدن

صاحب انند ہمزبانش دیگر کسی از محققین مصافحہ

ذکر این نکر و موکلف عرض کند کہ ہمان

(بر ختر خود سوار کردن) کہ لفظ خود و رہن و عمل

نیست و سند این ہم ہما نجا گذشت و حقیقت

این مصدر اصطلاحی بر (بر ختر خود سوار شدن)

مذکور شد (ارو) دیکھو (بر ختر خود سوار کردن)

بر ختر نشان دادن

بہار وانند کنایہ از تشہیر کردن در سواگردانیدن

مراد است مصدر گذشته (خواہ شیرازی ۵) پارہ

این نورد نشان را بر ختر خود بر نشان بڑ کاین

ہمہ ناز از غلام ترک واستری کند بڑ (ارو)

دیکھو بر ختر سوار کردن۔

برخشش

بر وزن بدخشش کقل اسپ را گویند صاحب

بر مان فرماید کہ پشت اسپتہ صاحب ناصر

بحوالہ بر مان ذکر این کردہ صاحبان جان

وانند ہم ذکر این کردہ اندر سوده (۵) بڑ

<p>چرمہ تو از میں خون بڑ کہ زوش بر بخش پہلہ مولف عرض کند کہ اگر این را بد وزن گیریم بہدل آن است کہ جیم عربی بدل شدہ شین مجہ چنانکہ کاتج و کاش و صراحت ما برنج بجایش گذشت چون برون بخش گیریم چنانکہ محققین بالا گفتہ اند محقق باشد کہ یعنی بالای رخس است و کنایہ از کل اسپ و گریہج دارو و دیگر برنج کے برخشان بقول سروری پیرا۔ یہ مہلہ و شین و خای مجتہدین بوزن ارمنان مقامی است ایران و توران و گریہ کسی از محققین فارسی ذکر این نکر و مولف عرض کند کہ وہ تسمیہ این متحقق نہ شد کہ از خصوصیات این مقام ذکر ی نیامد (ارو) برخشان فارسی ہن ایک مقام کا نام ہے جو ایران اور توران کے مابین واقع ہے۔ مذکر۔ برخشت زاون مصدر اصطلاحی اور زاون سے تعبیر کیا ہے۔</p>	<p>دہار و صاحبان بحر و انشد فرمایند کہ رسول زمان بار و است کہ وقت وضع حمل حشت زیر پاگذاشتہ بر سر پانشتیند و زور بر ہر دو پاڑتند تا طفل بہہولت از رحم بر آید (سالک بزدی) من بخش لالہ در گل از گیتی زادہ ام نومی شود لہر بز خون گر خاک من ساغر شود کز (طغرا) پیش از ان کزد ایہ بیند مادر گلین مدد کز طفلہای غنچہ برخشت لہات زادہ اند مولف عرض کند کہ این مصدر کتب خبری و ہا از سمنان مجہ و گریہج و معنی این غیر از ادن نیست کہ لازم است (ارو) ایران کی عورتوں کا قاعدہ ہے کہ وضع حمل کے وقت پاؤں کے نیچے اینٹ رکھتے ہن اور اُس پر بخون کے بھل بیٹھتے ہن اور پاؤں بزدور دیتے ہن جس کی وجہ سے آسانی سے وضع حمل ہوتا ہے اسی کو فارسیوں نے برخشت سے تعبیر کیا ہے۔</p>
--	---

برخصت او

استعمال - بقول وارسته و

بحر یعنی باجارت اور سلیم سے) برخصت تو کہ
 خواہم تاب می شستن کہ نہ صفیرا کہ سخن در رسا
 می گذرد و کز دفتر پند کہ رخصت یعنی اجازت
 نرفته اندر محمد علی بیلی سے) ہانا کرد حاصل رخصت
 منع مرا مشب کز کہ در بیرون بزمش مدعی
 خوشنودی گرد و کز صاحبان اند و بہار ہم ذکر
 این کردہ اند موکلف عرض کند کہ رخصت
 لغت عرب است و بقول منتخب یعنی دستوری
 پس جزین نیست کہ فارسیان بقاعدہ فارسی
 بمعنی حقیقتش استعمالش کردہ اند و در خور ہم
 نبود کہ این را بشکل مرگبے ذکر کنند (ار و و)
 اس کی اجازت سے۔

برخط ہیشدا و سمر

مقولہ - بقول مؤید
 ای اسپر و مطیع باش صاحب ہفت نقل بکارش
 دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مود
 عرض کند کہ اصلا این مقولہ نیست بلکہ برخط

تسلیم سر نہادن) مصدر نیست اصطلاحی کہ بجای خود
 می آید و جا دارد کہ تسلیم را ہم ازہن مصدر
 نکیم کہ مجر و دسر برخط نہادن) ہم بہ ہمین معنی
 بجایش می آید و در محاورہ ہم استعمال این با
 انداختن از نظر مانگداشت - مشتاق سے استعمال
 می باشیم و اگر بنظر آید این را امر حاضرش دانیم
 (ار و و) تسلیم خم کر - مصدر آئندہ کا امر حاضر
 برخط تسلیم سر نہادن) مصدر اصطلاحی

(Kand)

بمعنی مطیع شدن و اطاعت کردن و مجر و دسر
 برخط نہادن) ہم بہ ہمین معنی می آید (صائب)
 دیدہ پوشیدہ را صائب کشاد از حیرت است
 برخط تسلیم سر نہ کار چون مشکل شود کز (ار و و)
 تسلیم خم کرنا - مطیع ہونا - اطاعت کرنا - رضی
 برضا ہونا۔

بر خضج

بقول سروری بہ رای مہلہ و جا و نا
 بر وزن برجست گرانی و ثقلی کہ مردم را در خواب
 فرو گیرد و آنرا بعربی کا بوس و ضا غوط گویند

<p>کردند و پس از آن فوقانی بکثرت استعمال شد شده خفج باقی ماند و الله اعلم بحقیقه الحال - رار و و) دیکو استنبه -</p>	<p>و بفرس سگانه و فرآنچ و فرنجک و خفج نیز خوانند صاحبان ناصری و هفت هم این را بجیم تازی آورده اند (شمس فخری ص ۵) چنان</p>
<p>خفج بقول برهان بفتح اول و سکون</p>	<p>در خواب شد ظلم از همیشه بزرگتر که پنداری و را بگرفت بر خفج بزرگ استاد آقا جی ص ۵، بوصول</p>
<p>ثانی و ثالث و مفتوح بنا و جیم فارسی زده گرانی باشد که در خواب بر مردم افتد و آنرا بعربی کابوس و عبد الجنة خوانند و بعضی آنرا</p>	<p>توسن همین بدم از مکر جهان بزرگتر فراق آمد و بگرفت جو بر خفج مرا بزرگ صاحب اند این را</p>
<p>از شیاطین می دانند و فرماید که باین معنی بجای حرف اول یا حطی هم آمده صاحبان جای در رشیدی هم تصریح جیم فارسی فرموده</p>	<p>بفتح اول و ثالث و رانچ آورد و لیکن دیگر کسی از محققین فارسی زبان با او نیست مگر گفت عرض کنند که با حقیقت این بر (بر خفج) ذکر</p>
<p>اند صاحب جهانگیری از همان اسناد استناد کرده که بر (بر خفج) گذشت - خان آرزو در سراج فرماید که در برهان بجای حرف اول</p>	<p>کرده امم که به حامی حطی گذشت و کلمه بر وزن زاید است و مجرد خفج به همین معنی اسم جامد فارسی زبان است - معنی سباد که فارسیان همین</p>
<p>تحتانی نیز آورده و این تصحیف است چه در کتب معتبره مصححه بای موعده است و در رشیدی است که آنرا بر ننگ بفتح با و فا</p>	<p>مرحله کابوس را خفتنگ و خفتو گویند که معنی حقیقی این هر دو خواب کوچک و منسوب به خواب است - پس خیال ما این است که فارسیان</p>
<p>و سکون نون و جیم تازی مفتوح و کاف نیز</p>	<p>عربی الاصل خفتنگ را بقاعده تعریب خفج</p>

<p>درست کرده و معنی لفظی این به پای نسبت کسی که مرض بر خنج وارد و معنی بیان کرده محققین بالا مجاز آن دارد (سنگینی - بقول آصفیه هم مؤلفه - سنجی - گرانی - لطافتی - بقوله - هم مؤلفه ستیزه - معرکه آرائی - دیکو استه که چستنه سینه - بر خلاف بقول انند سحواله فرسنگ فرنگ بافتح لغت فارسی است به معنی بر عکس وضه دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد مؤلفه عرض کند که از مجر و خلافت هم که لغت عرب است در فارسی زبان همین معنی حاصل می شود فارسیان در محاوره خود کلمه سایرین زیاد کرده اند که ترجمه (علی الرغم) عربی است (اردو) بر خلاف - بقول آصفیه اصفت (اللغات) متضاد - بکنس - نقیض مباين - مختلف - متاخر - لغت - غیر مطابقت ناموافق - بر خلاف مصدر است لاجمعی - بقول</p>	<p>گویند و نوی گوید که آنرا بفارسی فرانسج و فرنجیک نیز خوانند و نزدیک مؤلف قول نوی است (اهلی کلام) مؤلف عرض کند که درینجا همین قدر کافی است که هم عربی بدل شدیم فارسی چنانکه کالج و کالج و حقیقت ما خذ بر (بر خنج به هم عربی) اند کور شد (اردو) دیکو بر خنجی بقول سروری سحواله مؤلفه بفتح با و فا و سکون رای هبله و فا و کسر جیم فارسی به معنی سنگینی و ستیزه کاری باشد صاحب برهان گوید که با هم فارسی بر وزن سرستی - درشتی و ستیزه کاری را گویند صاحب مؤلفه فرماید که بضم یکم و سوم باشد خان آرزو در سراج سحواله برهان ذکر این کرده فرماید که غالب که فسوب است به بر خنج به معنی گرانی که در خوا بر مردم از جهت سودا شود و لغت علییه نیست صاحبان جامع و هفت هم ذکر این کرده اند مؤلف گوید که خان آرزو ذکر ما خذ این</p>
---	---

<p>بر خلد سر کردن</p> <p>مصدر اصطلاحی بقول</p>	<p>رشدی و سرخ و شمس و مانند و بهار کنایه از</p>
<p>بهر و برهان و جامع و ضمیمه ناصری کنایه از پانصد</p> <p>و همیشه و جا و وانی یافتن مؤلفت عرض کند</p>	<p>پانصداری و پیشگی یافتن صاحب مؤید ذکر ماضی</p> <p>مطلق این یعنی در خلد بر سر کرده گوید که ای</p>
<p>که کنایه ایست موافق قیاس مراد است در خلد سر</p> <p>برون که گذشت (ارو) و کچو بر خلد سر برون</p>	<p>همیشه یافت و فرماید که اولی اینست که گویند -</p> <p>(سر با سمان برو) مؤلفت عرض کند که حین</p>
<p>بر خوابه بقول برهان و جامع و سرانج و</p>	<p>است از مؤید الفصلا که فرق نمی کند در خلد و</p>
<p>انند و بحر باوا و محدود له بر وزن سر و ایه (ا)</p>	<p>اسمان - در سر با سمان برون بر اگر مصدر اصطلاحی</p>
<p>بمعنی توشک و نهالی و (۲) خوابه را نیز گویند</p>	<p>قرار دهم و شد استعمالش یا بیم - کنایه باشد از</p>
<p>صاحب ناصری فرماید که بمعنی توشک و نهالی و</p>	<p>بلند مرتبه شدن و از معنی همیشه اصلا تعلق</p>
<p>رخت خوابست و خوابه را نیز گویند که در بر</p>	<p>ندارد پس این در غلط انداختن است (ارو)</p>
<p>آدی بخسپ مؤلفت عرض کند که بمعنی اول</p>	<p>پانصداری حاصل کرنا - مداومت - همیشه حاصل</p>
<p>کلمه بر بمعنی علی است یعنی چیزی که بران خواب</p>	<p>بر خلد سر کردن مصدر اصطلاحی -</p>
<p>کنند و بمعنی دوم کلمه بر بمعنی آغوش باشد یعنی</p>	<p>بقول - جهانگیری (در ضمیمه) کنایه از پانصداری</p>
<p>نسوب به خواب آغوش - (ارو) (۱) توشک</p>	<p>و همیشه یافتن مراد است بر خلد سر برون که گذشت</p>
<p>بقول آصفیه - ترکی - اسم مؤنث - روی ذرات</p>	<p>مؤلفت عرض کند که غالب است استعمال می</p>
<p>گیا - گدا - گدیلا - نهالچه - گدری - بچه پونا -</p>	<p>باشیم که از زمره ناگذشت و لیکن خلاف قیاس نیست</p>
<p>پلنگ (۲) خوابه - بقول آصفیه - فارسی - ایک</p>	<p>(ارو) و کچو بر خلد سر برون -</p>

<p>بستر پر سوسنه والے ہم بستر ساتھ سونیوالی یا والے۔ برخواستج بقول انند سجواله فرهنگ رنگ بالفح لغت فارسی است بمعنی دوک مرادف برخواستش که می آید دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این کلمه مؤلف عرض کند که این کلمه است که بدون واو بجایش گذشت یعنی بسیار</p>	<p>خارج بدون واو یعنی چلیپا است چنانکه صاحب برهان ذکرش کرده و بر معنی بلند پس چلیپای بلند معنی حقیقی است و کنا یا دوک که مشابیه چلیپای بلند است - و او در بنجازه است و پس چنانکه منقل و منقول - پس این مزید علییه بر خارج باشد و پس (ارزو) و کچو بر خارج -</p>
---	---

<p>برخواستن مصدر اصطلاحی (۱) بمعنی حقیقی خواستن که مزید علییه است (۲) کنایه از متمتع شدن و فائده حاصل کردن و برای این معنی هم بارگیریم که خواستن بار کنایه باشد از متمتع شدن و حقیقت این است که معنی دوم هم حقیقی است که سند صاحب تقاضای آن می کند (صائب ۵) ترا کسی که آه سحر خواسته است و ز نخل زندگی خویش بر نخواست است (ارزو) (۱) چاهنا (۲) پهل چاهنا - متمتع هونا - فائده حاصل کرنا -</p>	<p>مصدر اصطلاحی (۱) بمعنی حقیقی خواستن که مزید علییه است (۲) کنایه از متمتع شدن و فائده حاصل کردن و برای این معنی هم بارگیریم که خواستن بار کنایه باشد از متمتع شدن و حقیقت این است که معنی دوم هم حقیقی است که سند صاحب تقاضای آن می کند (صائب ۵) ترا کسی که آه سحر خواسته است و ز نخل زندگی خویش بر نخواست است (ارزو) (۱) چاهنا (۲) پهل چاهنا - متمتع هونا - فائده حاصل کرنا -</p>
--	--

(۱۶۹۱)

<p>برخواستش بقول انند سجواله فرهنگ رنگ بالفح لغت فارسی است بمعنی دوک مرادف برخواستش که گذشت مؤلف عرض کند که مبتدیش که جمیم عربی بدل شد به شین مجمه چنانکه و کاش و صراحت ماخذ هدر آنجا کرده ایم دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این کلمه در (ارزو)</p>	<p>و کچو بر خارج - برخواندن مرادف و مزید علییه خواندن باشد که می آید در انوری (۵) جز جمال الدین خلیب آنکس که بر خواند از بنی بر تائبات عابدات تائبات بر (وله ۵) بر خوان از آنکه طعمه ز جان پنجم بر آنجا بیای عقل بجز جان نمی رسد</p>
---	--

(۱۶۹۱)

(ارزو) دیکھو خواندن -

کرده اند مگو گفت عرض کند که معنی اول از

برخوان نشستن | استعمال - صاحبان بپا

بالیدن پیدای شود و بر خود بالیدن (بمعنی

وانند بر معروف قانع مگو گفت عرض کند که

دوم است و پس (ظهوری ۱۵) شهید تیغ تو

بمعنی حقیقی است یعنی همطعام شدن چنانکه گویند

بر خود جهان جهان باله و عجب نباشد اگر

یک او با برخوان نشستن یعنی همطعام شد و با

در گفتن نمی آید و (وله ۱۵) بر خود از ذوق

(ارزو) دسترخوان پرستینا -

بنالیم چرا از شادی و پروبالی بفتنا نیم ببالا

برخوان نهادن | استعمال - صاحبان نشینند

بروم و (ارزو) (۱) پھولنا - بقول آصفیہ

و بهار بر معروف قانع مگو گفت عرض کند

موٹا ہونا - فریب ہونا - (۲) خوش ہونا - مگن ہونا

که از سندی که پیش شد برخوان نهادن کبان

(عبارت میں پھولنا نہ سما نا) دیکھو استخوان در

بمعنی حقیقی پیداست و معنی لفظی این آوردن

ہوست گنجیدن -

بر سفر و باشد در تیغ از حدی ۱۵) برخوان

بر خود بالیدن چنگ | مصدر اصطلاحی

سینہ از دل بیان نہا وہ ایم و در رکھزار

بمعنی بلند آواز شدن چنگ است و صائب

خیل خیالت کیا بہا کر (ارزو) دسترخوان

(۱) زکاک من زمین خشک صائب سنبلیٹان

پر لانا رکھنا -

شد و کہ چون مطرب بود تر دست بر خود

بر خود بالیدن | مصدر اصطلاحی بقول

چنگ می باله و (ارزو) چنگ کا بلند آواز ہونا -

بحرا، فریب شدن و (۲) بنامت شاو گشتن

بر خود بالیدن سرو | مصدر اصطلاحی

صاحبان است و بہار ذکر این بدون تصریح بمعنی

بمعنی بالیدن سرو است از شادی (ظہوری ۱۵)

(۲۶۹۲)

(۲۶۹۳)

بازادی چہا بر خود نبالد سرو در بستان بکار شوق
خدمت قد تو دامن بر میان وارو بکار وارو
سرو کا خوشی سے پھولنا۔ بالیدہ ہونا۔

شود ز اہد بک بند از جہہ و دستار بر خود آویست
مکلف عرض کند کہ .....
رب، بر خود بستن دل کنایہ باشد از

بر خود برداشتن | مصدر اصطلاحی۔

بقول وارستہ بر خود قرار دادن و خاص خود
وانستن مرادف (بر خود برداشتن) کہ گذشت
صاحب بحر ہمزبان او فرمایند کہ انچہ بعد از تسبیح
معلوم شد اینہا خصوصیت بر خود ندارو مل
اسناد بغیر نیز آمدہ مکلف عرض کند کہ صراحت
کافی ہمانجا کردہ ایم و (بخود) و (بر خود) ہر
ملکی است و این کنایہ باشد (ارو) و کچھو
بخود برداشتن۔

غور کردن چنانکہ رسالکای یزدی (۵) من
درین دریا دلی بر خود نہ بستم چون حساب بکار
گر شکستے می خورم در بند تا وان نیستم بکار وارستہ
فرماید کہ انچہ بعد از تسبیح معلوم شد خصوصیت
(بر خود) ندارو مل اسناد بغیر نیز آمدہ چنانچہ
حیاتی گیلانی فرماید (۵) ای صنو بر پیش سرو
ما بدعوی بر نیز بکار دلربائی را خدا بر آن قدر از
بست بکار (شفیع اثر ۵) برنگی عاری امدار
قابلیت مردم دنیا بکار کہ نتوان چون خانہ بستن

دلف، بر خود بستن | مصدر اصطلاحی۔

بقول وارستہ و بحر مرادف (بر خود برداشتن)
کہ گذشت۔ بہار گوید کہ بر خود قرار دادن چیز
کہ در اصل نبودہ باشد صاحب انشد نقل نگار
رشفیع اثر ۵) بصورت معنی انسان میسر کہ

بر ایشان آویست را بکار مکلف عرض کند
کہ چہرانی گوید کہ (بر کسی بستن چیزی) بہ معنی
ختم کردن و مخصوص کردن آن چیز بر آن کس
است و این بجای خودش می آید (ارو)
دلف و کچھو بخود برداشتن (رب) ضرور کرنا۔

بر خود چیدین

مصدر اصطلاحی - بقول

بر خود چیدین

مصدر اصطلاحی بقول

انندہ سوا کہ فرہنگ فرہنگ دانا یعنی پریشان
و مضطر بودن باشد - صاحب بحر فراید کہ (۲) و
بستی تفاخر و تکبر کردن است دیگر کسی از محققین
مصادر ذکر این نکر و مولف عرض کند کہ شارح
این بر زخو و چیدین کرده ایم - طالب سند
استعمال با شیم (ارو) (۱) هیچ و تاب کھانا -
و بچو بتاب رفتن و بخو و چیدین (۲) اینستا
بقول آصفیہ - اگر نا - بل کرنا - زور و کھانا -
غور کرنا بھی کہہ سکتے ہیں -

خان آرزو در چراغ بستنی تکبر و مغرور بودن
و ارستہ فراید کہ اوضاح زیاد و از جو صلیب
قرار دادن و برعنا کی خود مغرور بودن و مولف
عرض کند کہ کنایہ باشد و بس و مرادف بستنی
اول زخو و چیدین است کہ گذشت -
در محسن تاثیر (۱) این لطافت نی سخن دارد
نہ برگ یا سخن می کند بر خود گرانی تا ز بر خود
چیدہ اش می رسد از انقلاب
و بر خود چیدہ را تو آنقدر خفت کہ گشتی را
ز طوفان می رسد بر صاحبان بحر و انند و بہار

بر خود تراشیدن

مصدر اصطلاحی بقول

هم ذکر این کرده اند (ارو) و بچو بخو و چیدین
کے پہلے معنی -

وارستہ و بحر بستنی بخو و قرار دادن و خاص خود
دانستن مرادف بر خود برداشتن و بخو تراشیدن
کہ بجایش مذکور گشت - صاحبان انند و بہار
هم ذکر این کرده اند مولف عرض کند کہ
ماہدر انجا صراحت معنی کرده ایم (ارو) و بچو
بخو و تراشیدن -

بر خود چیدہ

بقول بہار و انند کنایہ از
تکبر و مغرور د برای این از سخن تاثیر ہا
سند پیش کرده کہ بر زخو و چیدین گذشت
مولف عرض کند کہ حیف است کہ محققین بالا

این را اسم جامد و استند و تبال نگارند که مشتق
 از آن عهد گذشته باشد که با همی آفره انا و ده
 معنی مفرد است که به با شریح طالعش : ...
 (ارو) مشکبزه و کجوه - پنج -

پر خور دادن | مصدر اصطلاحی بقول
 فارسته مراد است بر خود برداشتن و تراشیدن
 که گذشت و فرماید که خصیصت بر خود ندارد
 بل اسناد بغیر نیز آمده صاحب بجز زبان او
 دیگر کسی از متفقین مصداق ذکر این نکرده اند
 عرض کند که مراد است از خود دادن است و
 بس (ارو) و کجوه خود دادن -

پر خور است ساختن لباس | مصدر
 اصطلاحی. کتابه باشد از پوشیدن لباس
 چه بر خود راست چون فانوس می سازند
 لباسی را که هر دم شمع دیگر سر بر آرد از گریه
 (ارو) لباس پهنای -

پر خور زدن | مصدر اصطلاحی - بقول
 ...

وارسته سی فوق الطاقه کرون در تحمل امر غیر
 مرغوب - بهار گوید که سی فوق الطاقه کرون
 در تحمل امر مکرره و تحمل تا اتمام کرون و بر سر
 نیاید زدن گویند -

یعنی کاریکه مناسب و در خور من نبود که
 و فرماید که این از اهل زبان تحقیق پیوسته
 صاحبان بجز و اند هم ذکر این کرده اند
 عرض کند که جبر بر خود کردن است و بس
 اشرف است بر هر لطف آمد آخر سینه کو با هم
 خیلگی بر خود زدم تا هر بانس ساختم
 کاشی است که گزشته خنجر بقلم غیر امشب باک
 نیست و زانکه بر خود می زند با من چو بیند
 را از (ارو) طاقت سے بزرگتر کام کرنا غیر
 مرغوب کام کی برداشت کرنا -

پر خود سپردن | مصدر اصطلاحی - بقول
 وارسته مراد است بخود سپردن که بجایش
 شد و فرماید که آنچه بعد از شرح معلوم شد

...
 ...

(۱۶۶۱)

بر خود ندارد و بل اسناد بغیر نیز آمده مولف

عرض کند کہ موافق قیاس است و صراحت

کامل معنی ہمد را بنا کرده ایم (ارو) و کچھ خود

پر خود سوار شدن | مصدر اصطلاحی -

بقول انند بحوالہ غیاث بہکافات عمل خود

گرفتار آمدن دیگر کسی از متحققین مصادر ذکر

این نکرد و ہم او سندی پیش نکرد و محقق مباد کہ

صاحبان تحقیق ہمین معنی را برابر بر خر خود سوار

شدن (ذکر کرده اند و خود صاحب غیاث

ہم بر خود سوار شدن را نیاورد بلکہ بر خر خود

سوار شدن) را بعضی مذکور ذکر کرد معلوم می شود

کہ قسام صاحب انند است کہ تحریر گذشت

و بجایش خود را گماشت بجای آنکہ خود را

می کرد و خر خود را بسواری میگرفت (ارو)

و کچھ بر خر خود سوار شدن -

پر خود شکستن | مصدر اصطلاحی - بقول

خان آرزو در چراغ بمعنی نازیدن و مغز

بودن در محسن تا غیر (زلفش از در و بخود

مار صفت می سپرد بکسکہ بر خود شکند شوخی طرف

کلهش بک وارستہ فرماید کہ بمعنی تحمل ناملائق

کردن و بر رویا آوردن باشد و نیز فرماید کہ

اینکہ عزیزان معنی آن نازیدن و مغزور بودن

نوشته اند و شعر محسن تاثیر بہ بند آورد و بقیاس

راہ رفتہ اند و معنی ہیبت مذکور نفہیدہ بہار

گوید کہ مرادش بر خود زدن باشد کہ گذشت

گویند خیلی بر خود شکستم کہ فلان کار کردم یعنی

کاریکہ مناسب خوردن نبود کردم و فرماید کہ

این از اہل زبان تحقیق پیوستہ صاحب انند

نقل نگارش و صاحب بحر ہمزبان وارستہ

مولف عرض کند کہ بمعنی منسوب بخود کردن

است دیگر (ارو) اپنے ساتھ منسوب

کرنا - اپنے نسبت خیال کرنا جیسے یا اسکی شو

کو کیوں اپنے ساتھ منسوب کرتے ہو اور اپنے

نسبت خیال کرتے ہو - اور کیوں یہ سمجھتے ہو کہ

<p>وہ تہین کو ناراض کرنے کے لئے ایسا کرتا ہے۔ برخود قتادون مصدر اصطلاحی۔ بقول بھر پر خود قرار دادن و خاص خود دانستن مراد</p>	<p>بھر و انتہہ ہم ذکر امن کر وہ اند (ارو و) گانڈ مرانا۔ بقول آصفیہ اعلام کرانا۔ برخود گذاشتن مصدر اصطلاحی۔ بقول ارسہ بخود</p>
<p>مراد بر خود برداشتن و بستن کہ بجاییش گذشت و سندی پیش فہم نہ گیری از معقین مصادر ذکر این نکر و موکلفت عرض کند کہ مراد (برخود قتادون) است کہ بجاییش گذشت و صراحت معنی ہمدرا نجا کردہ ایم (ارو و) و بکھ . بخود قتادون۔</p>	<p>مراد بر خود برداشتن و بستن کہ بجاییش گذشت و سندی پیش فہم نہ گیری از معقین مصادر ذکر این نکر و موکلفت عرض کند کہ مراد (برخود قتادون) است کہ بجاییش گذشت و صراحت معنی ہمدرا نجا کردہ ایم (ارو و) و بکھ . بخود قتادون۔</p>
<p>دکھو بخود گذاشتن۔ برخود گرفتن مصدر اصطلاحی۔ بقول خمیرہ بر بان و بھر معنی بر خود لازم کردن و بر ذمہ خود گرفتن و بقول وارستہ معنی بخود قرار دادن و خاص خود دانستن مراد بخود گرفتن کہ بجاییش مذکور شد و سندش از تسائی ہمدرا نجا گذشت و فرماید کہ انچہ بعد از نتیج معلوم شد خصوصیتت بر خود مدار دہل</p>	<p>برخود کشیدن مصدر اصطلاحی۔ بقول وارستہ سوار کردن مفعول فاعل را بر خود (محسن و باغی۔ نشر) اگر نامروی کہ از عمل شنیج اعلام تائب شدہ باشد از تکلیف بر خود کشیدن استعفا نماید نشاید بکینہ کون کر بعداوت او بستن کے و فرماید کہ در بہار و ہم باین معنی آوردہ بہار گوید کہ بمعنی سوا کردن مابون فاعل را بر خود باشد صاحبان</p>

استاد بغیر نیز آمده بهار گوید که کنایه باشد از پذیرفتن و قبول کردن و در خود جای دادن و او هم پسندش همان بیت مولانا سانی آورده که هر (بخود گرفت) گذشت - صاحبان اند و هفت هم ذکر این فرموده - صاحبان شمس و مؤید ذکر صیغه مشکلم ماضی مطلق این کرده اند و مصدر را گذاشته مولف عمل کند که ماصراحت معنی بر رینجو و گرفتن کرده ایم (ارو) و بچھو بخود گرفتن -

مولف عرض کند که خوف کردن و ترسیدن است که بحالت خوف لرزه در جسم پیدا شود و او (ارو) کا پنا - بقول آصفیه - لرزنا خوف کے مارے تھرا نا - کانپ اٹھنا بھی کہہ سکتے ہیں (مصحفی ۵) کانپ اٹھتا ہوں میں جس وقت ترے کوچے میں پڑنا کہتا ہے کوئی زار و نزار آخر شب پڑ

بر خود نالیدن | مصدر اصطلاحی - یعنی

بر خود لرزیدن | مصدر اصطلاحی بقول بحر یعنی مضطرب شدن باشد (ظہوری ۵) در بلای سوم دشت فراق پڑ چند بر خود جو شعله لرزیدن پڑ صاحب ۵) ز فیض راستی از محاسب بر خود نمی لرزم پڑ بکوه قاف دارم پشت از سنگ تمام خود پڑ (ولہ ۵)

تاشن کردن بر حالت خود باشد (ظہوری ۵) ننگ بنہادہ شور خندہ بر خوان جگر خواران پڑ چرا بر خود بنا لم راحت آزار پیدا شد پڑ (ولہ ۵) بر خود از ذوق بنا لیم چرا از شادی پڑ پر وبالی بنشانیم بالا برویم پڑ (ارو) اپنی حالت پر افسوس کرتا - اپنی حالت پر رونا -

بر خود نشستن | مصدر اصطلاحی - بقول

کنند مستحق را بی دست و پائی تابی عاشق تر بلرز و شمع بر خود چون زجا پر وانه بر خیزد پڑ

اندر بحوالہ غیاث بکافات عمل خود گرفتار آید

(۱۶۹۵)

مراد (بر خود سوار شدن) که گذشت و شد و بگوید بخود نوشتن -

پیش نکرده مخفی سواد که صاحب غیث الفات **بر خود نهادن** مصدر اصطلاحی - بقول

دبر خرد نوشتن را آورده نه در خود نوشتن و راسته مراد از خود نهادن آنکه بجایش

و نمی توان گفت که غلطی کاتب باشد زیرا که مذکور شد و فرماید که آنچه بعد از تسبیح معلوم شد

صاحب اند پاندر دین است و این را خصوصیت بر خود ندارد بل اسناد بغیر نیز آید

بعد (بر خود کشیدن) آورده و محققین مصداق صاحب بگره زبان او مکتف عرض کند

هم ذکر این کرده اند مکتف عرض کند که حقیقت این بهره انبیا که خود و بر خود هر دو

که این از قبیل (بر خود سوار شدن) است یکی است (ارو) و بگوید بخود نهادن -

که گذشت و ما حقیقت تحقیق و تسامح صاحب **بر خود** بقول سروری بحواله نسخه حسین فانی

اند به انجا بیان کرده ایم و این در غلطی مراد و شمس فخری و لسان الشعر بر وزن مغفور

آنست و بس (ارو) و بگوید (بر خود سوار شدن) **بر خود نوشتن** مصدر اصطلاحی بقول

عاریت بخود قرار دادن و خاص خود نوشتن بوزن انبر یعنی بر خورنده و (۲) امر به (۱) -

مراد (بخود نوشتن) که گذشت و فرماید که خوردن) صاحب برهان فرماید که با او

خصوصیت بر خود ندارد بل اسناد بغیر نیز آمده معدوله بر وزن مصدر یعنی بهره بر باشد که

صاحب بگره هم ذکر این کرده مکتف عرض شریک و انبیا است و مخفف بر خوردار

کند که ما حقیقت معنی این به انجا نوشته (ارو) هم و بر وزن مغفور هم آمده صاحب رشیدی

<p>عام فی الخاص باشد - الشمس مخزی اوله دنگ و عیش و جوانی و مملکت بر خور که از شهان جهان نیست کسی بر خور زبس عطا که دهد هر که زو عطا گیرد گمان بری که مراد از شریک و بر خور است را میر معزی اوله مثل توندید و هم نه میند از آدم تا دمیدن صور بخور و طرب که در بهاران بخور با تو بطرب شدیم بر خور در سراج بحواله رشیدی ذکر این کند و فرماید که بفتح با و ضم فای معنی صاحب حصه و بهره که شریک و انباز باشد و این مرگب است چون رنجور و گنجور و از استاد فرخی سنا کرد و قول برهان ما که بالا مذکور شد ذکر کرده فرماید که تحقیق آنست که (بر خوردن) بجز بهی بهره مند شدن مستعمل است و از همین ما خود است بر خوردار که مرگب است از (بر خوردن) بهی بهره مند شدن و کله آر که</p>	<p>فرماید که بفتح با و ضم فای معنی صاحب برخ و حصه که شریک و انباز باشد و این مرگب است چون رنجور و گنجور صاحب ناصر می نویسد که بهی اول در اصل (برخ بر) است مؤنث گوید که با و او معدوله یعنی بر خور دار شو و جو اند شو و خداوند برخ - و قبل در اصل (برخ در) بوده - ای خداوند بهره و فرماید که در لسان الشعرا بر وزن (مرو) مندرج است و در ادوات مذکور است ای حفظ از مرادات گیر و معنی ترکیبی بر بخور - صاحب شمس نسبت معنی اول گوید که آنکه مخطوط از مرادات منظر بدرجات خود باشد - بهار گوید که بر وزن رنجور در اصل معنی صاحب حصه و نصیب است زیرا که مرگب است از برخ بهی حصه و نصیب و در کلمه نسبت است از عالم مزدور و گنجور و بجز معنی ترکیبی و انباز استمال یافته و این از عالم اطلاق</p>
--	---

<p>منه معنی اول و دوم یکی است (ار و و) بهره بهره ور - بهره یاب - بقول آصفیه صاحب نصیب - خوش قسمت - اقبال مند - (۲) برخوردار - بقول آصفیه - اقبال مند - بخاور زندگانی کا پھل اٹھانے والا (۳) بار آور ہوا کامیاب ہو۔</p>	<p>منفید معنی نسبت است پس اگر بنای قافیہ فرخی بر فتح است چنانکہ اختر و گوہر پس قیل صاحب برہان صحیح است لیکن معنی بیت استنباط دارد و اگر بنای قافیہ آن بر ضم است مثل دستور و کا فور - پس قول رشیدی درست باشد و معنی شعر ہم بی تکلف می شود صاحبان جابج و جہانگیری مانند و ہفت ہم ذکر این کردہ اند مولف عرض کند کہ اصل معنی اول بالفظ برج بفتح وا و بو و در محاورہ حرکت وا و باقی نماند و ما قبش مضموم شد چنانکہ (رگج و ر) را گنجور خوانند و بمعنی دوم اسم فاعل ترکیبی بالفظ برج بمعنی بار و مثر و ہیج ضرورت ندارد کہ بقول ناصری این را تبدل (برخ بر) گیریم اگر چه موحدہ بہ وا و بدل شود چنانکہ آب و آو و حاجت نباشد کہ این را مخفف (برخوردار) دانیم چنانکہ صاحب برہان خیال کردہ و خیال ما</p>				
<table border="1"> <tr> <td>اصطلاح - (ب) بقول</td> <td>(الف) برخوردار</td> </tr> <tr> <td>بہار مرگب از (الف)</td> <td>(ب) برخوردار</td> </tr> </table>	اصطلاح - (ب) بقول	(الف) برخوردار	بہار مرگب از (الف)	(ب) برخوردار	
اصطلاح - (ب) بقول	(الف) برخوردار				
بہار مرگب از (الف)	(ب) برخوردار				
<p>کہ بمعنی برخوردار است و آری کہ کلمہ نسبت باشد از عالم خریدار و فروختار و بحوالہ قوسی گوید کہ معنی این بہر و تجور و بدار صاحب بحر نسبت (ب) فراید کہ بمعنی (ا) کامیاب و متمتع و (۲) فرزند نیک بخت - خان آرزو در سراج نسبت معنی اول گوید کہ بہرہ ور و محفوظ و در بحث بر و آرا صراحت ماخذ - ہان کند کہ بقول بہار مذکور شد مولف عرض کند کہ (الف) بمعنی کامیابی حاصل بالمصدر (بر خوردن) است</p>					

<p>اگر سند استعمال این بدست آید تو انیم عرض کرد کہ مخفف (بر خوردار) است بخذف وال مہلہ چنانکہ زودتر - زوتر و حقیقت معنی (بر خوردار) بجایش گذشت و معنی اصطلاحی این کامیاب باد کہ دعای بزرگان است برای خردوان عموماً و خصوصیت با فرزند دارد (رو)</p>	<p>کہ بمعنی کامیاب شدن می آید و کلمہ آرمخفف آورام حاضر آوردن پس بمعنی لفظی کامیابی آرمندہ - اسم فاعل ترکیبی است و همین است حقیقت معنی اول و معنی دوم مجاز آن دانوری (۵) جاہت از حرز و حفظ مستثنی ہو جانت از عمرو مال بر خوردار ہو (ظہوری ۵) نخل درو از زمین سینہ محکم کردہ باد ہو شکر راحت برودہ</p>
<p>بر خوردار ہو - کامیاب ہو - بر خوردار بودن مصدر اصطلاحی - بمعنی کامیاب بودن و شدن است متعلق بہ معنی اول (بر خوردار) (ظہوری ۵) باد بر خوردار دل از راحت آزار عشق ہو صد عیادت عشق کو از بہر صرف کار عشق ہو (دانوری ۵) یارب از حکمت چه بر خوردار بود جانمن ہو گز بودی سعی شعرا ندر جوالم بر سری ہو رار (رو) بر خوردار ہونا - کامیاب ہونا -</p>	<p>ول ادنا لہ بر خوردار ما ہو (ارو) (الف) کامیابی بقول آصفیہ - فارسی - اسم مؤنث - بہر ہندی مقصدوری - فتحیابی - فیروز بندی - رب بر خوردار - بقولہ (۱) فیروز مند - اقبال مند (۲) بیٹا - فرزند - قرۃ العین - نور چشم مؤنث عرض کرتا ہے کہ وکن میں ناخلف بیٹے کو (بر خوردار) صرف طنزاً کہتے ہیں اور لفظ بر خوردار سے نیک روش فرزند مراد ہے -</p>
<p>بر خوردار نشستن مصدر اصطلاحی - کامیاب بودن و کامیاب نشستن متعلق بمعنی اول</p>	<p>بر خوردار پا مقولہ دعائیہ - بقول انند بمعنی ہمیشہ بر خوردار باد مؤنث عرض کنند</p>

(۲۶۹۶)

(۲۶۹۷)

۱۲۹۱

بر خوردار) که گذشت (ظہوری ۵) بر
نخل جنون تو بر نگر وی برباخ داغ بر خوردار
بنشین بجز (ارور) بر خوردار ہوتا۔ کامیاب
ہوتا۔ کامیاب بیٹھنا۔

بر خور داری | اصطلاح بمعنی (۱) کامیابی (ظہوری ۵)
نخل امید بدل پیشہ رواند بجز تو بر خور داریست
(انوری ۵) نعمت جاہ تو عالم را مہیانتے است
حظ بر خور داری عالم از و مو فور باد بجز و (۲) بمعنی

سعادت مندی فرزند جزین نیست کہ یامی صدر
در ہر دو معنی مرکب است در آخر بر خور دار کہ
بجائش گذشت۔ صاحبان بحر و غیاث گویند
کہ بر (بر خور داری) و (نور چشمی) یا ی تانیث
برای دختر آوردن محض خطاست چرا کہ در
فارسی یا برای تانیث نیست مگر در ہندی
و اگر گویند برای مشکل است خصوصیت دختر
نمی ماند بہر صورت امن القاب براسے دختر خانی
از کراہیت نیست مگر لغت گوید کہ چرا نمی گویند

کہ این فارسی کا لیستان ہند است نہ زبان
عجم و ہرچہ استعمال فارسیان است بالاند کوشند
دارو (۱) کامیابی۔ موثقت۔ (۲) بر خور داری
فرزند کی سعادت مندی جیسے یہ آن کی بر خور داری

ہے جو اپنے باپ کی خدمت کرتے ہیں، صاحب
آصفیہ نے (بر خور داری) پر فرمایا ہے کثیر اولاد
جیسے یہ نیستی ہیں بر خور داری یہ سنے ہمارے
موضوع سے خارج ہیں۔

بر خور داری یا | مقولہ دعائید۔ بقول ہفت
بہ ثنا تہتانی بالفت کشیدہ یعنی بر خور دار
باشی و فرماید کہ اگر الفت ندا گویند بمعنی ای
بر خور دار مگر لغت عرض کند کہ این است
نقد معلومات و متاع تحقیق محقق بانام و نشانی
کہ معنی اول الذکر برای (بر خور داری) باشد
کہ بہ موعده بالفت کشیدہ گذشت محقق نے
باو) و اگر الفت آخر را برای ندا گیر ہم معنی
لفظی آن (رای بر خور دار من) کہ تحتانی را

برای مشکلم گیریم و همین است موافق قیاس نمی
 دانیم که محقق بالا چه طور خلافت قیاس می نویسد
 - سامرین عجم اذان ساکت و سندا استعمال
 بنظر نیاید (ارو) (۱۱) و کچو بر خوردار با
 (۱۲) اسه میرسد بر خوردار -

بر خورون صاحب بحر گوید که با و او معدوم

هر گاه صله آزارند معنی آن حظ از امید
 و نعمت با برگرفتن و بهره بردن و بر جاست
 خود طرف یافتن و بر خوردار شدن و به نیاز
 شدن و بهره خوردن و هر گاه با صله آزارند

بر خور و با مقوله دعاییه - بقول ضمیمه

برهان یعنی همیشه بر خوردار باشد و بر خوردار
 باشی صاحب مؤتیدیم ذکر این کرد مؤلف
 عرض کند که اگر سندا استعمال پیش شود تو انیم عرض
 کرد که منفعت (بر خور و با) است که کله در خور
 یعنی کامیابی بجای خودش گذشت و دال
 مهله آخره حذف شد (ارو) و کچو بر خوردار با

معنی آن دو چار شدن و پیوستن و رسیدن
 باشد - سالم التصریف - مضارع این بر خور
 صاحب ضمیمه برهان ذکر همه معانی بالا بلاتین
 صله می کنند خان آرزو در چهارخ بر طاقات
 کردن و دو چار شدن قانع و در و بر و خور
 راهم بدین معنی آورده و از کلام شغالی استناد
 کرده (۱۵) جدا از خود نشستم آنقدر تنها بیاد تو

بر خور و با و مقوله دعاییه - بقول شمس

بستگی همیشه بر خوردار با و مؤلف
 که اگر سندا استعمال پیش شود تو انیم عرض کرد که
 یعنی حقیقی است زیرا که (بر خور و) یعنی کامیابی
 بجایش گذشت (ارو) کامیاب هو -

که با خور و بر و بر خوروم و نشا ختم خود را
 صاحب موار و گوید که بمعنی کامیاب شدن
 و به دیگر رسیدن است و پس مؤلف عرض
 کند که بر در بنجا بمعنی آبر است و خوردن بمعنی
 حقیقیش پس (۱۱) بستگی حقیقی است یعنی کامیاب

<p>از عمر (۱) بر خوردن از نعمت (۲) و اشغال آن (۳) زہوری (۴) چون نماید بر تو مرہم زخمی او نیستی بڑ بر خوردن درد و غم ہر کس جز او غمخوار داشت بڑ صاحب (۵) بر خوری از عمر کن نظارہ رویت بڑ عمر سبک سیر از شتاب بر آمدن (۶) دولت (۷) بوسہ قیمت ازان لب ہا بصد جان کردہ بڑ بر خوری از نعمت خوبی کہ ازان کردہ بڑ (۸) ارو (۹) کامیاب ہونا۔ صاحب آصفیہ نے پھل پانا) بر فرمایا ہے۔ نتیجہ پانا۔ منفعت حاصل کرنا (آتش (۱۰) پھل پانگانہ عشق سے ابروی یار کے بڑ اسے دل ہے ایسی تیج سے چشم کرم غلط بڑ</p>	<p>کردن و خوردن (۱) مجازاً بگفتنی کامیاب شدن (۲) بمعنی دوچار شدن۔ مخفی ہونا کہ میری سوم لفظ بر بمعنی آغوش است و مخفی اصطلاحی (بر خوردن) در آغوش آمدن باشد و مجاز ملاقات کردن ہم (۳) بمعنی حاصل شدن مجازاً این است کہ در ملاقات می آید رسیدی (۴) ہرگز از شاخ بید بر خوری بڑ زہوری (۵) عمر بگذشت نشد پاک ز خون چشم تری بڑ نخل امید نشان دیم و خوردیم بڑ (۶) جامی (۷) خوشاوتی و خرم روزگاری کہ یاری بر خوردن و وصل یاری بڑ سند سنی دوم بڑ (بر خوردن) بکسی و بکسی (۸) در ملاقات می آید (۹) ارو (۱۰) پھل کھانا۔ پھل پانا (۱۱) کامیاب ہونا۔ پھل پانا۔ (۱۲) ملاقی ہونا۔</p>
<p>مصادر اصطلاحی۔</p>	<p>بہار (۱) پھل پانا۔ پھل کھانا۔ پھل پانا (۲)</p>
<p>بقول بہار (الف)</p>	<p>ب (ب) بر خوردن کسی</p>
<p>ملاقات کردن و دوچار شدن و پیوستن و رسیدن</p>	<p>مصادر اصطلاحی۔</p>
<p>ہوی و در کرم بر خوردن (۱) سبالو است و فرماید کہ شفائی (روبر و خوردن) بستہ و اہن غریب</p>	<p>بقول بہار کنا یہ از منتفع و کامیاب شدن از چیزی چنانکہ (بر خوردن) از درد و غم و بزر</p>

(۲۹۹)

است (۵) جدا از خود ششم آنقدر تنها بیاورد	با نفعان بر نخورد و چشمه ای خون بترکان بر
که با خورد ویر و بر خورد و نشنا ختم خورد و با صاب	نکر و و رک به جنبش های مزگان بر نخورد و
(۵) او تو تا دوریم از ما دوری گرد و حیات	بر پنجم بستر آه ای در سنج و در و بید روی
با تو چون بر می خوریم از زندگی بر می خوریم	بدرمان بر نخورد و آرزوی سیر چشمی و چشم
(مسن ۵) بر خورد امر و ز گرم با من و این	از جگر گشته بدندان بر نخورد و می گریزد دولت
فیض ز نشسته پیش بود و مولف عرض کند	از کوی سری و کز زخم زلفی بچوگان بر نخورد
که (دب) مراد (الف) است (صائب ۵)	راه ما هر کویچه حرمان فتاد و دل به دل هر جان
جان تازه می شود ز لب روح پرورت بر کس	به بانان بر نخورد و (ارو) الف و ب
که بر خورد و تو از عمر بر خورد و (وله ۵) هر کس	ملاقات کرتا - ملنا -

بر خوردن چیزی و کسی | مصدر صلاحتی

و عا کند با جابت قرین شود و در هر کجا بیکدیگر	بر خوردن چیزی و ملاتی شدن
احباب بر خورد و (وله ۵) اگر بهو خنگان	را، یعنی حاصل شدن چیزی و ملاتی شدن
گرم بر خوری چه شود و که شعله نیز به تعظیم خار	کسی چنانکه (بر خوردن آرام) (ظهوری ۵)
بر خیزد و مخفی بها که اگر با بحالت	در صفت کامل تان از بسکه خواندم و عشق
امانت (بچیزی) خوانیم بهیچ پیوستن و نتیجه آن	بهر شش بخوردی آرام جانی بر نخورد و در خوردن
کامیاب شدن است چنانکه ملاقات دل به	آستان (وله ۵) خوش ظهوری خافلی خواب
ور و لب به فغان و غزل ظهوری (۵) سر	پسین نزدیک شد و سر کجا خواهی نهادن آستان
بفکر ترک سامان بر نخورد و دل بدرد و لب	بر نخورد و (بر خوردن نوجوانی) (وله ۵) از

(۲۳۸۰۰)

پیران شدید و نو جوانی بر نخورد و بارفته از پارتین و ستر
 روانی بر نخورد و در پرخوردن ابر و کمان در راه است
 پروردیم چندی بر اسید ناوکی که آه از بهیونانی همیشه بر روگانی
 بر نخورد و (۲) به معنی پیدا شدن که قریب معنی اول
 است چنانکه در خوردن گلستان (اوله) باز ماهی با
 سید اوم به بلبل ای درینجا از خارها در اول شکست و گلستانی
 بر نخورد و (۳) کامیاب شدن چنانکه در خوردن
 نیان (اوله) خاتم خود را برم از یاد خود با بختی
 کرد و نیان بر نخورد و (۴) حال هونا مدانی
 هونا (۲) پیدا هونا - ظاهر هونا (۳) کامیاب هونا -
 بر خور | بقول انند سحوا که فرسنگ ننگ بفتح و ضم
 وزای هوز و در آخرت فارسی است معنی آوند گلین
 بزرگ که شبانان بکار برند و کسی از محققین فارسی زبان
 ذکر این نکرده مؤلف عرض کند که بر معنی بلند است
 خود سبدل خود که کلاه آهنین سر باشد - وال بهله بدل
 شده به نای هوز چنانکه سترخ مرد و سترخ مرز پس معنی
 نسطی این - خود بلند و کنایه از ظرف بزرگ گلین که شبانان

انزان کار گیرند - کم جانم فارسی زبان است (ارو) معنی گمان
 بر تن جسین چروها و بکر یو نکو پانی پلانمین - مذکر -
بر خوش | اصطلاح - بقول انند سحوا که فرسنگ ننگ
 بفتح بمعنی خوب و درست و بسیار نیکو مؤلف عرض کند که
 اگر استعمال این بدست آید میتوانیم قیاس کرد که معنی با نا خوش
 و ز اعدا خوش و کنایه از خوشتر باشد معاصرین عجم بر زبان
 و دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرده و بسیار
 محقق هندو را در تسلیم کردن خوشی آید (ارو) ^{اجتهاد} ^{بخت}
بر خوبل | اصطلاح - بقول ضمیمه برهان با واو
 معنوله بر وزن کم این معنی کج و نادر است و فرمایند که
 بحدف اول و ثانی هم باین معنی آمده صاحب مؤلف
 بدیل لغات فارسی سحوا که ز فائکو یا گوید که بدون کلمه بریم
 بدین معنی آمده صاحب انند سحوا که فرسنگ ننگ معنی
 کج و ناهموار گفته مؤلف عرض کند که خواهی بروی
 سهیل و بر وزن فوئل بمعنی نادر است (و حیوان
 دست و پای نادر است) می آید پس درین جا همین
 قدر کافی است که بزیادت کلمه بر در اولش

مزید علیه است (ارو) کج بقول آصفیه - فای
راست کانیص - تیرها -

اگر در غمت بر خویشتن شاید که روز سفت
بیرون کند از سال و ماه و من و و به تحقیق

بر خویش بالیدن

مصدر اصطلاحی -

(۳) از بار چیزی یا برضی بالیدن و متورم

بقول بحر مراد (بر خود بالیدن) یعنی (۱) نبرد
شدن و (۲) بغایت شادگشتن که گذشتت تمام
اند هر بانش مولف عرض کند که کنایه است

شدن هم (صائب ۵) سبک مغز یک
و اسباب جهان بر خویش می بالد که چو حتما
کز بارگران بر خویش می بالد (ارو)

و بس (نظوری ۵) بهرت دل ز بس بر
خویش بالید که آن تنگی برایت فکر جا کرد و

۲ و ۱ و کجیو بر خود بالیدن (۳) بچولنا
متورم هونا -

بر خویش برداشتن

مصدر اصطلاحی

به سیرانی شعله بر خویش بالید که گویا
کزین تفتی داری براید که حقیقت این است

بقول بحر مراد (بر خود برداشتن) است

که (بر خویشتن بالیدن) هم مراد است
ولیکن چیزی که در اینجا لائق بیان است همین

که بجایش گذشتت مولف عرض کند که
بجای (بر خویش) (بر خویشتن) هم می آید

قدر است که (بر خود یا بر خویش یا بر خویشتن
بالیدن جان یا دل یا کسی) معنی خاص دارد

و صراحت معنی هم در اینجا گذشت (ارو)
و کجیو بر خود برداشتن -

بر خویش بستن

مصدر اصطلاحی - بقول

یعنی شادمان شدن و اگر این هر سه را مضامین
کنیم بسوی در و امثال آن معنی کثرت پیدا

بحر و بهار مراد (بر خود بستن) که بجایش

شود و شدت آن چنانکه (رول ۵) چنین

گذشتت (ساک یزدی ۵) آسیای فلک

بروانه من آفت اند و نادلی بر خویش می
 بندم خبارم کرده اند و (کلیم ۵) که بهچو
 تیر هوای بخویش رفت پست و که فی ترقی
 او مایه منزل شد و مولف عرض کند که
 صراحت معنی همدرا بنجا گذشت (ارو)
 و کچو بر خود بستن -

می بیچد و (ارو) و کچو بنجو و بیچیدن -
بر خویش تراشیدن | مصدر اصطلاحی
 بقول بحر مرادف بر خود تراشیدن مولف
 عرض کند که بجای خویش - خویشتم هم توان
 گفت صراحت معنی همدرا بنجا کرده ایم (ارو)
 و کچو بر خود تراشیدن -

بر خویش بیچیدن | مصدر اصطلاحی
 مرادف (بخود بیچیدن) است که بجاییش
 گذشت (ظهوری ۵) به بین درنا تو اینها
 من ای در وطنیانی و ظهوری تا کی بر پیش
 از در و او بیچد و (وله ۵) من از اول
 ابد بر خویش از بهران چرا بیچم و بر و بیچیده
 ام خود را نبالت اینک و بیچم و (صائب ۵)
 من هم چون خضر دادند عمر با ودان اما در گره
 شد رشته عمر ز بس بر خویش بیچیدم و (وله
 ۵) ز بار و در من کوه گران بر خویش می
 بیچد و زمین از سایه ام چون آسمان بر خویش

بر خویشتم بخشاشیدن | مصدر اصطلاحی
 بمعنی بخشاشیش خواستن بر خود و خود را بخشاشیدن
 چنانکه آن کلام (ظهوری ۵) بعشق گر چه نداری
 ز من رحیم تری و هزار چشم که بر خویشتم به
 بخشایم و (ارو) اپنے آپ کو بخشوانا -
بر خویشتم برداشتن | مصدر اصطلاحی -
 بقول بحر مرادف بر خود برداشتن که گذشت
 مولف عرض کند که اینهم کتابه باشد و صراحت
 معنی همدرا بنجا کرده ایم (ارو) و کچو بنجو و برداشتن
بر خویشتم بستن | مصدر اصطلاحی - بقول
 بحر مرادف (بر خود بستن) که گذشت مولف

(۱۰۰۱)

(۱۰۰۱)

عرض کند که صراحت معنی همدرا اینجا گذشت و نیم
کنایه باشد (ارو) و کجیور شود بستن -

اصطلاحی) یعنی ظاهراً شدن صبح است (الور
(هم ازین بودز آنکه اول روز از صبح برخواستن

بر خویشین تراشیدن

(مصدر اصطلاحی)

بمعنی بخرمراوت از بر خود و بر خویش تراشیدن
که گذشت مؤلفت عرض کند که صراحت
معنی بر خود تراشیدن) کرده ایم (ارو)
و کجیور بخود تراشیدن -

قبایدرید با مخفی سباده که از (قبایدریدن)
جسم اندر بیان قبایطاهری شود از همین نتیجه
این معنی اصطلاحی ازین مصدر پیدا شد
پس مجزود بر خویشین قبایدریدن کس
خود را ظاهر کردن است و بس (ارو) صبح

بر خویشین واوان

مصدر اصطلاحی -

بمعنی بخرمراوت از بر خود واوان) است -
مؤلفت عرض کند که ما صراحت معنی بر
را خود واوان) کرده ایم که گذشت (ارو)
و کجیور بخود واوان -

ظاهراً -
بر خویشین گذاشتن | مصدر اصطلاحی
بمعنی بخرمراوت (بخود گذاشتن) مؤلف
عرض کند که صراحت معنی همدرا اینجا کرده ایم
(ارو) و کجیور بخود گذاشتن -

بر خویشین فتادان

مصدر اصطلاحی -

بمعنی بخرمراوت (بر خود فتادان) مؤلف
عرض کند که صراحت معنی بر (خود فتادان)
گذشت (ارو) و کجیور بخود فتادان -

مصدر اصطلاحی
بر خویشین نوشتن | مصدر اصطلاحی
بمعنی بخرمراوت (بخود نوشتن) که گذشت
مؤلفت عرض کند که صراحت معنی همدرا اینجا
مذکور (ارو) و کجیور بخود نوشتن -

بر خویشین قبایدریدن صبح

مصدر

بر خویشین نهان | مصدر اصطلاحی

بحر مراد (بر خود نهادن) کہ گذشت (مطابق) عرض کند کہ صراحت معنی این برد بخود چیدن (

۵) اگر باشد زنجیر خدان راہ پر ہم بر خوشین گذشت (ارو) و کچھ بخود چیدن -

آزار آن راہ پر مولف عرض کند کہ حقیقت **بر خویش خندیدن** | مصدر اصطلاحی -

معنی ہمدانجا مذکور (ارو) و کچھ بخود نهادن -

بر خویش چسپیدن | مصدر اصطلاحی - ناقابل حرکت شدن از تنگی مقام (ظہوری ۵) بر خویش

ز بس تنگی جا چرخ چسپید و وصل تو ز بس غم

ز دل تنگ بر آورد زار و پشیمانگی

مقام کی وجہ سے ناقابل حرکت ہو جانا -

بر خویش دادن | مصدر اصطلاحی - بتول

بر خویش چیدن | مصدر اصطلاحی - بتول بحر مراد (بر خود دادن) مولف عرض

بحر و بہار مراد (بر خود چیدن) است کہ بجا کند کہ صراحت معنی برد بخود دادن (کرده ایم

خودش گذشت (میسما ۵) تو ای گل بیش او (ارو) و کچھ بخود دادن -

و گئی نداری تو نہاید این قدر بر خویش چیدن

(بیدل ۵) این استقامتے کہ تو بر خویش چیدن

چون اشک بر سر مژہ پا در رکاب گیر بلصائب (زون) و (۲) اختیار کردن و (۳) خاموش شدن

۵) چون غنچہ امین بساط کہ بر خویش چید کہ از قبیل (تن زون) (ظہوری ۵) بی وقوفیہا

نامی کشی نفس ہمد را باد ہر وہ است | مولف ظہوری صرفہ جان کردہ پریشوی ناگہ بہ سبختے

(۱۲۸۰۰)

(۱۲۸۰۰)

(۱۲۸۰۰)

تکمیل بر خویش زن و آینه غاک نذرت فقر را
 پر سر مننه و میزنی خود را بر ارباب کرم بر خویش زن
 و حق آنست که استمال این باصافت بسوی چیز
 خصوصیتی در محاوره پیدا کند که در لغات می آید
 (ارو) (۱) و کجوب بر خود زدن (۲) اختیار
 کرنا (۳) خاموش هونا - خاموش رهنا - ساکت
بر خویش زدن ارم | مصدر اصطلاحی -
 معنای عدم هونا -

کنایه از اختیار کردن باغ و بهار و دلشاد شدن
 و تازه ولی اختیار کردن متعلق بمعنی دوم زده
 خویش زدن (ظهوری ۵) صد چمن پژمردگی
 در غنچه دل چیده از بهارستان نوبرگی ارم
 بر خویش زن و دارو (۱) تازگی اختیار کرنا -
 دلشاد هونا -

بر خویش زدن از عدم | مصدر اصطلاحی -
 عدم اختیار کردن و عدم شدن متعلق است
 بمعنی دوم (بر خویش زدن) که گذشت و ظهوری
 (۵) از چه برگردن نهی بار خراج زندگی و
 زنده دارو (۱) کشته بنجانا - یا اکسیر کے افسوس

بر خویش زدن اکسیر | (مصدر اصطلاحی)
 کشته کردن خود را یعنی مانند اکسیر کردن خویش را
 و جا دارد که اکسیر غم بر خود زدن برای آنکه
 همه تن غم شوی همچون زغالص که چون اکسیر
 بر سر زنند زغالص می کند آنرا (ظهوری ۵)
 سگد و غش بنام سینه صافان میزنند و عشق
 در کتب گرفت اکسیر غم بر خویش زن و مقصود
 شاعر اینست که چون در او اکل عمر بتلای عشق
 شده کشته غم پارشو تا بر سینه صاف تو سگد و غ
 زنده دارو (۱) کشته بنجانا - یا اکسیر کے افسوس

(۲۷۸)

(۲۷۹)

(۲۸۰)

<p>برخوبیش فتاوان مصدر اصطلاحی۔ بقول</p>	<p>ستا ٹر ہونا۔ زر خالص بنانا۔</p>
<p>بہر مراد بر خود فتاوان کہ گذشت مولف مصدر اصطلاحی۔ عرض کند کہ صراحت معنی این بر در بخود فتاوان مذکور شد (ارو) دیکھو بخود فتاوان۔</p>	<p>برخوبیش زون رقم مصدر اصطلاحی۔ قابلیت پیدا کردن در خوبیش (ظہوری) ۵، سادہ در عشق پر کاران رقم بر خوبیش زن ۶ گر کردی مشق بی تالی قلم بر خوبیش زن ۷</p>
<p>برخوبیش گذاشتن مصدر اصطلاحی۔</p>	<p>(ارو) رونق دینا۔ قابلیت پیدا کرنا۔</p>
<p>بقول بہر مراد (ہ خود گذاشتن) کہ گذشت مولف عرض کند کہ صراحت معنی این بہ مذکور شد (ارو) دیکھو مذکور شد (ارو) دیکھو</p>	<p>اپنے آپ کو قابل اور لائق بنانا۔</p>
<p>برخوبیش لرزیدن مصدر اصطلاحی۔</p>	<p>برخوبیش زون صیقل مصدر اصطلاحی۔ صیقل کردن خود را کنایہ از جلا دادن قلب خود (ظہوری) ۵ صیقلی در کار و اردو ظلمتستان</p>
<p>بقول بہر مراد (ہ خود لرزیدن) کہ گذشت مولف عرض کند کہ صراحت معنی این بہر مراد مذکور شد (ظہوری) ۵ بہوش ستو</p>	<p>در وں بڑھتا ہوا کر دوں را جام جم بر خوبیش زن ۶ (ارو) اپنوں کو صاف و پاک کرنا جلا</p>
<p>ای دل اینچہ ہوشست ۷ بر خوبیش لرزیدن۔ نوشست ۸ (ارو) ۵ سلامت از بتان</p>	<p>برخوبیش زون قلم مصدر اصطلاحی۔</p>
<p>بر خوبیش لرزیدن ۹ چه سازم گر با سلامی نسا ۱۰ (ارو) دیکھو ہر خود لرزیدن۔</p>	<p>خود را آمادہ وزیر مشق چیزی کردن سند این از ظہوری بر (ہ خوبیش زون رقم) گذشت (ارو) اپنے آپ کو زیر مشق بنانا۔ مشق کرنا عادت کرنا۔ آمادہ کرنا۔</p>

بر خویش نام بخشو ون

مصدر اصطلاحی

(ارو) دیکھو بخود نہادون۔

بقول بحر و غیاث وائند قصد چیز سے کروں کہ **بر خہ** بقول سروری و جہانگیری و برهان

از ان ہلاک شود مولفٹ عرض کند کہ نام بخشو **بر خہ** و رشیدی و نامہ رنی و جامع و سراج بروزن

خود را کتایہ باشد از پروای جان نکر دن طرز **بر خہ** پارہ از چیزی (عسجدی سے) از چرخ

بیان محققین بالا درست نیست۔ طالب سند **بر خہ** بر خہ سعادت بجانش باو کر از عرس جملہ

باشیم کہ از نظر مانگہ شنت معاصرین عجم استوال **بر خہ** از احسان کردگار با مولفٹ عرض کند

دیر خود بخشیدن) بمعنی رحم کردن بر خویش کنند کہ صراحت ماخذ بر رخ کرده ام در اینجا ہمین

دارو و اپنے آپ پر رحم کرنا۔ جان کی پروا نکرنا۔ **بر خہ** کانی است کہ ہائی ہمز آخرہ زائد است پس

بر خویش نوشتن

مصدر اصطلاحی

(ارو) دیکھو بر رخ کے پہلے معنی۔

بقول بحر و ادب دیر خود نوشتن) است کہ **بر خہ** بقول سروری (۱) انچہ بعوض چیز کے

بجائیش گذشت مولفٹ عرض کند کہ صراحت **بر خہ** کسی دہند فدا صاحبان رشیدی و جہانگیری

معنی برد بخود نوشتن) کرده ایم (ارو) **بر خہ** فرماید کہ فدا و قربان صاحب جان گوید کہ

بخود نوشتن۔ **بر خہ** فدا و قربانی کردن و (۳) حصہ و بہرہ دانندگی

بر خویش نہادون

مصدر اصطلاحی بقول

از بسیار۔ صاحب بر بان ذکر ہر دو معنی کند

بحر مرادف دیر خود نہادون) کہ بجائیش گذشت **بر خہ** نسبت معنی دوم گوید کہ فدا شدن است۔ نام

مولفٹ عرض کند کہ صراحت معنی بر **بر خہ** آرزو و در سراج بند کر قول بر بان گوید کہ این از

نوشتن نہادون) و (بر خود نہادون) کرده ایم **بر خہ** دو وجہ غلط است۔ اول آنکہ بفتح خاست نہ

چنانکہ رشیدی دجہانگیری آورده اند و فرماید کہ
 بسنی حصہ بہرہ بکسر فاویامی مجہول است ازین
 کہ قوسی نوشته کہ برخی بزیاوتی یا بسنی قربانی
 بہ فلما از باب (برخ بسنی حصہ) نیست دوم
 آنکہ بسنی قربانی و فدا است نہ قربان شدن
 و خدا گردیدن - مؤلف گوید کہ مقصود بسنی
 اول و دوم غیر ازین نباشد کہ فدیہ را فارسی
 برخی گویند و بس (شیخ سعدی ۱۵) جان برخی
 روی یار کردم بگرگم مگرش وفاست چون
 (ولہ ۱۵) ہی رفتی و دید ہار پیش بڑ ولی
 و وستان کردہ جان بر خیش بڑ سعید اشرف
 ۱۵) سبکی گشتہ ام از فضل خدا ماندہ ہمین بڑ کہ شوم
 از بد و فیض تو برخی بہرہ بڑ معنی اول با اعتبار
 صاحب سروری تسلیم کنیم کہ اذہل زبان است
 و این مجاز معنی سوم باشد باختلافی معروف و
 بسند شیخ شیراز درست است و مراحت ماخذ
 بر معنی اول برخ گذشت و معنی دوم غلط است

کہ مشتق بہ مصدر برخی کردن) است و از
 برخی پیدا نمی شود و معنی چہارم بایامی زائد
 و حدیث (اروہ) (۱) وہ چیز جو کسی چیز کے
 عرض وی جائے - مؤلف - فدیہ - بقول آئینہ
 عربی - اسم مذکر وہ مال یار و پیہ جس سے کسی
 قیدی کو سرکار میں روپیہ دیکر خرید کر لینا - زر
 منحصی (۲) فدا کرنا - قربان کرنا - نثار کرنا - فدا
 ہونا - (۳) دیکھو برخ کے پہلے معنی -
 بقول ائمہ کبار کہ غیاث بالفتح و خا
 مجہد کسور بالف کشیدہ یعنی فارسی است نام
 پدر آصف کہ وزیر سلیمان علیہ السلام بود
 مؤلف عرض کند کہ الف آخرہ زائد باشد
 عجیبی نیست کہ در وجہ تسمیہ ابن مکی ارمغانی
 لفظ برخ داخل باشد کہ متحقق بر شدہ اروف
 برخیا آصف (وزیر سلیمان) کے با کلام ہی مذکر
 برخی بہرہ اصطلاح - وارستہ فرماید کہ
 (۱) بمعنی بیار بہرہ و گوید کہ برخی بفتح با و سکون

<p>بین کسی کو درجہ بکنے - موٹش - دیکھو برخی کپیٹے برخیدن بقول صاحب انند سوالہ فرہنگ فرنگ بالفتح (۱) بیرون کشیدن و واکھویدن و بدر آوردن (۲) در آوردن و (۳) کشادن صوت ونبه و (۴) موٹرون و (۵) خارجیدن اطراف بارغ و مانند آن و (۶) مبدل شدن و (۷) بیخ کو فتن و (۸) نصب کردن جواهر را بر طلا - و غیر کسی از متحققین مصداق فرس ذکر این نکرد - موٹش مرض کند کہ برخ بہہ معانی پیش کہ گذشت بلحاظ ماخذ هیچ تعلق ازین ہم معانی ندارد و قیاس متقنا است کہ کتابت جیم فارسی را بہ غای ہجرت (برخیدن) را (برخیدن) نوشته و لیکن (برخیدن) کہ بجایش گذشت بر بعض معانی این شامل اگرچہ قیاس من و یہ اکثر معانی بالا را بر (برخیدن) درست می کند و لیکن نمی توانیم کہ بہ تحقیق معانی از مجرد قیاس کارگیریم</p>	<p>رای مہلہ و غای ہمہ و بای حلی معروف بقول فرہنگ اخلاق ناصری زیادتی و (۲) بسیار ارزانی و صاحب بحر مذکر معنی اول و دوم گوید کہ (۳) آنچه بدل چیزی کہسی دہند - موٹش عرض کند کہ کم غوری متحققین است و بس معلوم میشود کہ از سند سپید اشرف کہ بر معنی سوم برخی گذشت) در غلط افتادہ اند کہ در ان استعمال این معنی (حقہ از بہرہ) می باشد و معنی سوم ہم بر معنی اول لفظ برخی بقول صاحب سرور مذکور شد کہ از اہل زبان است و معنی دوم را بدون سند استعمال تسلیم نہ کنیم بای حال ضرورت نداشت کہ این را اصطلاحی قرار دہیم و مجرد قول وارستہ و بحر کہ ہر دو ہند نژاد اند بدون سند استعمال اعتبار را نشاید معاصرین عجم بر زبان ندارند و متحققین اہل زبان ازین اصطلاح ساکت را (۱) بڑا فائدہ - مذکر (۲) بڑی ارزانی - موٹش (۳) وہ چیز جو کسی پہیز کے مساوی</p>
---	---

<p>ساکت مولکٹ عرض کند کہ فارسیان این بطور موعظت استعمال کنند مقصود آنست که در صبح صادق از خواب بیدار شدن خوش است دارو (دکن مین کہتے ہیں) یا گجر دم جاگو تو قسمت جاگے یا اس کا مقصد یہ ہے کہ بہت سویرے بیدار ہونا۔ خوش قسمتی کی علامت ہے۔</p>	<p>پس طالب سند استعمال می باشیم و بدون سند استعمال ہیج سنی را تسلیم نہ کنیم (ارو) (۱) باہر کھننا۔ باہر لانا۔ (۲) کاٹنا۔ ور و کرنا (۳) صوف اور روئی کو کھولنا۔ صاف کرنا (۴) بال ہونڈنا (۵) کانٹے چننا۔ دور کرنا۔ صاف کرنا۔ (۶) بدل ہونا (۷) میج گاڑنا۔ (۸) کند کرنا۔ یعنی جواہر کو طلا میں نصب کرنا۔ جڑنا۔</p>
<p>برخیز پیدن (الف) برخیز پیدن مصدر است کہ محققین مصادر این را ترک کردہ اند مرادف برخاستن ومرید علیہ خیز پیدن بزیادت کلمہ بربران صحابہ اند جو کہ خواہی مغل سخن ذکر مضارع این برخیز کردہ گوید کہ در مقام برآید آمدہ چنانکہ خواجہ شیراز گفتہ (ح) اگر برخیز داز دستم کہ با دلدار بشیم ز جام وصل می نوشم ز باغ خلد گل چینم ز موی عرض کند کہ وجود مضارع در کلام فارسیان خبری دہد ازین کہ مصدر برخیز پیدن آمدہ فوس و محققین مصادر برخیز در بنا و اقیقت نام مشتق بہ برخاستن کردہ اصل مصدر را ترک کردہ</p>	<p>برخیزانیدن بقول بحر و سواد مستعدی بر خاستن در کامل التصریف مضارع این برخیز (ظہوری) جگر خواری کن ای غیرت مجلس برخیزانم ز کہ پشت دست حسرت زخم دندان برخی تا بدو مولکٹ عرض کند کہ خیز پیدن اصل است کہ اسم مصدرش خیز باشد و خیز پیدن و خیزانیدن مستعدش و برخیزانیدن مزید علیہ آن بزیادت کلمہ بربران (ارو) اٹھانا۔ بل کرنا برخیز گاہ و شادمان باش مقولہ۔ حسب مجبوب الا مثال ذکر این کردہ از معنی محل سہیل</p>

(۲۸۱۴)

<p>دب، پر خیزیدن از دست</p>	<p>مصدر مرکب</p>	<p>برخ بسنی حقه و قدیه بچای خودش</p>
<p>است از الف (کنایه) از مکن شدن و با اختیار بودن</p>	<p>گذشت - یا و نون نسبت در آخرش زیاده</p>	<p>که در کلام حافظ استعمال آن بر الف (تذکره شد)</p>
<p>صراحت با خذ بر (خیزیدن) می آید (اروه) الف</p>	<p>و اگر سند استعمال پیش شود تو انیم گفت که</p>	<p>در معنای لفظی این نسوب به برخ</p>
<p>هشما دب، مکن هونا - اختیارین هونا هوسکنا</p>	<p>در معنای هونا هوسکنا</p>	<p>پیدا شد که خلافت قیاس است و صورت</p>
<p>اول و کسر ثالث لغت فارسی است یعنی در ابهر</p>	<p>اسم جامد گرفت (اروه) و ۲</p>	<p>تصور اسما حقه اور قدیه مذکر</p>
<p>اندک و در ۲۴ قدیه اندک می گویند عرض کنند که</p>	<p>تصور اسما حقه اور قدیه مذکر</p>	<p>تصور اسما حقه اور قدیه مذکر</p>

بهر در | بقول سروری و جازم ده بان در سراج بضم با و سکون رای مهله چستان باشد
یعنی لغوی که از یکدیگر پرسند و بفرمایند آنرا لغز و آبدیه بد الف و کسر با و فتح دال مهله نیز گویند
(کذا فی التمام) هر گاه معنی کند که اسم باید است و بس چنانکه (ص) یک جفت
کیوتران ابلق و هستند جدا جدا است و هر دو از آبسان نمایند و از خانه خود برون نیایند
می پرسیم که چیست آن - معنی در جواب گوید که چشم است (اروه) چستان بقول
آصفیه - فارسی - اسم مؤنث - بچیلی - بجهول - بجهاروت - کسی قسم کا اما به تا خواه نظم بین خوا
نشر بین بنا کر اس چیز کا نام در یافت کرنے کو کہتے ہیں مثلاً خدا کا دیا سر پر یعنی چاند -
در ۲۴ پرو - بقول جہانگیری مراد (بر دایرو) و (بر دایرو) یعنی از راه دور شود و بر
ویدن) مصدر این است - برهان گوید که بفتح اول بر وزن فردا مراد است از دور شدن از

راه یعنی از راه دور شو - صاحبان رشیدی و ناصری و سراج و جامع همزبانش - مؤلف
 عزت کند که مصدر برودین یعنی از راه دور گردیدن و بطرفی شدنن می آید (النوری ص)
 - ریح منکم تو صد بار فزون که چرخ را گشت بود کز ره بر و بار (ارو) دور بود - ایکه ف هو جابیه
 (۳) - بقول جهانگیری جامع و باران رشیدی و ناصری بر وزن فرود یعنی سنگ خان
 آرزو و سراج بزرگ این معنی گوید که از نهایت طرف سنگین را (برودی) گویند و خرمارا هم بسبب
 سختی برودی خوانند و نام دیگر این خرمار سنگ شکنک است مؤلف عرض کند که
 اسم جامد فارسی قدیم است و پس (ارو) پنجم - مذکر -

(۴) برود - بقول جامع و برهان و سراج بضم اول ماضی برودن مؤلف عرض کند که
 اگر از مشتقات صادر ذکر کردن است چرا گویند که بفتحتین مضارع برودن هم - چیزی
 که در اینجا قابل بیان است اینکه برودند آورد است اسم مصدر برودن و برودین که ترجمه آن
 نقل است و صراحت وضع مصدر بجایش کنیم (ارو) نقل بقول آصفیه عربی - اسم
 مؤنث - تبدیلی - سرکاو -

(۵) برود - بقول رشیدی بالفتح مسجدیت در شیراز که آنرا مسجد برودی هم گویند - خان آرزو
 در سراج فرماید که مسجد را گویند که اکثر از سنگ باشد مؤلف عرض کند که به تحقیق ما از معاصرین
 عجم قول رشیدی صح و جاوارو که وجه تسمیه مسجد شیراز کار سنگ بست او باشد ولیکن مطلق هر
 مسجد را فارسیان برودی گویند اگر چه سنگی باشد (ارو) شیراز زمین ایک مسجد کا نام برودی
 جس کو مسجد برودی بھی کہتے ہیں - مؤلف -

(۶) برد۔ بالظم بقول خان آرزو در سراج باصطلاح شطرنج بازان حالت مقرر می موزون
 و نظوری (۵) در بردن و عشق نظوری اگر بتان بڑ بازند ساز نقش بہ لیلاج می دہند
 مولف عرض کند کہ چون بازی شطرنج بقواعدش ناقابل مازیدن شود گویند کہ بازی
 برابر شد کہ وہین رہہ برد نامند و کسی کہ ببرد قائم کند غلبہ بدست او باشد کہ مراتب و معنی
 مجازی این فتح و غلبہ حال بالمصدر بردن (ارو) بردہ بقول آصفیہ فارسی۔ اسم مؤنث۔ جب شطرنج
 میں کوئی مہرہ کسی پادشاہ کے ساتھ نہیں رہتا اور صرف پادشاہ ہی رہ جاتا ہے تو وہ بازی
 بڑد کہلاتی ہے اور نصبت مات بھی جاتی ہے۔ مولف عرض کرتا ہے کہ بلحاظ قواعد شطرنج
 بڑد کے مختلف اشکال ہیں۔ مات سے کم درجہ ہے جس نے بڑد کی اسی کا غلبہ دوم درجہ
 میں سمجھا جاتا ہے۔ جب بازی بلحاظ قواعد کھیلنے کے قابل نہیں رہتی تو کہتے ہیں بڑد ہو گئی
 (۷) برد۔ بقول مؤید بحوالہ ادات بالظم لغت فارسی و نوعی از جامہ کہ پوشش زمستان
 باشد دیگر کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرہ مولف گوید کہ اگر سند استعمال پیش شود
 تو انیم عرض کرد کہ مفہوم باشد کہ فارسیان از لغت عرب برد کہ بالفتح بمعنی برودت است
 بہ تصرف در اعراب بلبوسی خاص ہا نام کردند کہ بزستان می پوشند (ارو) فارسیوں نے
 ایک خاص ملبوس کو جو سرد موسم میں استعمال کیا جاتا ہے برد کہا ہے غالباً یہ ایک لہا دہ ہے
 جیسے انگریزی اور کوٹ۔

بردا	بقول انند بحوالہ فرہنگ و رنگ بالفتح	و جنگ آوران مولف عرض کند کہ بدون
	لغت فارسی است بمعنی شور و غوغای مبارز	سند استعمال تسلیم نہ کنیم کہ معاصرین عم ازین

<p>نبرد از قبیل دو نام (دو سالہ سال) ذکہ ذکر ثانی بر الف الف القاق (گذشتہ و انہم بسنی حاصل بالمصدر است با مبالغہ و لیکن اہن را با مصدر (ہر ویدن) پہنچ تہ آج نسبت بلکہ اسم جاہد بڑا کہ اسم مصدر ہر ویدن است بہ تکرار آورند و در میان ہر و الف الف القاق باشد و معنی افطی این دستہ درازی لشکر یا درینجا چنانکہ حکیم سوزنی (۵) روز و وارو گیر بر داہر دمید ان نبرد کو بہر فلام شہ ہدی ہم نبرد زان با دو صاحب سروری خلد کرد کہ نبرد کہ معنی اول کلام حکیم سوزنی را ہند کہ وقت و ما از برای آن سند انوری آورده ایم و بالا ہر نزاکت ہر دو غیر نغمہ آورده اند (۶) ۱۱) ہٹو۔ پڑھو۔ کی آواز جو بادشاہ ہون اور امرا کی سواری کے ساتھ کرتے ہیں (۲) لو گھسوت۔ بقول صاحب آصفیہ اسم مؤنث عاریت گری۔ لٹ مار۔</p>	<p>ساکت و دیگر کسی از محققین فرس ذکر این نکرد عجیبی نیست کہ از (برآمد) گرفتہ باشند کہ می آید دارو) و کچھ پرواہر وہ۔ پرواہر و اصطلاح۔ بقول سروری لغت ہر و با۔ (۱) در رکاب ملوک و سلاطین گویند یعنی دور شود و دور شود (ہر و پرواہر) کھنڈ الف ہم آمدہ صاحبان جاہانگیری و ہر بان و رشیدی و بحر و جات این را مراد من معنی دوم ہر و گویند و ہس۔ خان آرز و بند کہ معنی بالاکوید کہ تحقیق بہ معنی دور شدن است و ہر ویدن مصدر آن مؤنث عرض کند کہ ہر و ہر حاضر ہین مصدر است و تکرار امر و در میان آن الف الف القاق و اتصال از قبیل (رعارد) و (روادو) معنی حاصل بالمصدر پیدا می کند و مراد از شور و غوغای دور باشی است (۳) (۴) وار و حضرت عالی برسد کہ چون در آمد نردم بردا ہر و (۲) بالضم یعنی شور و غوغا</p>
--	---

<p>بیاد عشق او بر وادوام کو باز گشتم عاشق ویدیا او تدبیر عیسیت کو وہ تحقیق مامعنی حقیقی امین (۴) شردادن (ظہوری ۵) شاخ و برگ می و ہم از رشک گر تقلید را پوئیستم تنجلی کہ جز مہر و بہت بر دہم (۵) کناہ از منج شدن دانوری (۵) روزم باخر آمد و روزی نداد بر کو زانگوہ روزگار کہ آن روزگار بود (۶) در آغوش گرفتن و آغوش دادن رضا (۷) زخم ما پہلو پہ بخوری دہد کو شیشہ مانگ بر می دہد کو (۸) مراد دادن چنانکہ دہا بر دادن خاکستر (انوری ۵) ببا و عدم بر دہد کہ خواہد کو خلاف تو خاکستر آفرینش (۱۰) (۱۱) تلف کرنا (۱۲) صرف کرنا (۱۳) رہا کرنا (۱۴) بھل دینا۔ لیکن محاورہ اردو میں (بھل آنا) استعمال ہے جیسے کیا اس درخت کو امسال بھل نہیں آیا۔ دکن میں کہتے ہیں اس درخت نے امسال بھل نہیں دیا۔</p>	<p>بر وادان بقول ضمیر سروری کنایہ ازدا، تلفت کردن و (۲) صرفت کردن و (۳) رہا کرنا (انوری ۵) بیاد بوک مگر بیست سال بردا مرا خدا می نداد دست زندگانی نوح کو صاحب جہانگیری (در ضمیر) و صاحب رشیدی بر معنی سوم قانع۔ صاحبان بحر و برہان و ناصری و جامع و سار و تذکر معنی سوم گویند کہ سردادن کہ ہمان معنی سوم است۔ خان آرزو و در سراج یہ نقل قول برہان گوید کہ لیکن درین محل نظر است کہ موکلفت عرض کند کہ چرا و بچہ و جبہ چیزہ من نباشد کہ نظرش بر حقیقت نرسید ورنہ محلی نہ بود کہ محل نظر گوید۔ مخفی مباد کہ کلمہ کہ بہنی علی و فوق و بالا بہجای خودش گذشت بر مصدر وادان زیادہ کردہ اند و ہر سہ معانی بر سبیل کنایہ پیدا شد۔ قول محققین اہل زبان ہچو ناصری و جامع۔ سیما سروری قابل ثنوق و سندی را ماند (انوری ۵) پیش ازین عمر</p>
---	---

تقدیر و تفرقه خیلی نازان بود لیکن ضابطه	(۵) پهل وینا- جیسے دکن میں کہتے ہیں پیکھی
فارسیان است کہ اسم فاعل برگ و صیفہ امر بریک وزن می آید مثل (تیزرو) و (سختدان) و (دقیقہ سنج) و شک نیست در آن کہ امر از برد	محنت نے پهل نہیں دیا اور محاورہ اردو میں ان کی محنت باساور نہیں ہوئی ہے میں لینا وینا- دیکھو (دادن)
لفظ برمی آید پس اسم فاعل نیز برمی باید و این لفظ در ہر دو معنی مشترک است پس فرمان ہم) بمعنی فرمان برنده باشد خواه بر	بردار خان آرزو در سراج گوید کہ معروف چنانکہ (سعدی ۵) ہمہ از بہر تو سرگشته و فرمان بردار و شرط انصاف نباشد کہ تو فرمان بر
معنی رسانیدن باشد خواه بمعنی پذیرفتن نمایند چه لازم کہ وقت ارادہ پذیرفتن امر از برون- بردار بضم اول باشد پس بردار	و فرماید کہ بعضی از اہل تحقیق نوشته اند کہ یکی از اہل ایران کہ فاضل وثقہ بود می گفت کہ لفظ بردار کہ اینجا واقع است بضم اول
بفتح اسم فاعل است از برداشتن چه امر این مصدر نیز بردار آمدہ و برداشتن بمعنی گرفتن بردوش و آویختن بدست آمدہ و بمعنی پذیرفتن	است بخلاف (فرمان بردار) بدان معنی کہ فرمان را برداشته برداشل علم بردار کہ آن فرمان بمعنی حکم است و بردار ماخوذ از بردون بمعنی
و قبول نمودن نیز مشتمل شدہ چنانکہ در عرف می گویند: "بتن برداشت" یعنی قبول کرد و غالب است کہ فاضل مذکور را شبہ از لفظ بردون	پذیرفتن و قبول کردن و این فرمان بمعنی کاغذ نوشته است و بردار مشتق از برداشتن و بردون کہ بمعنی رسانیدن است از ان در فرمان
شدہ باشد چہ کہ خوردن درین محل بمعنی معروف	بر می باید گفت مثل (کیوتر نامہ بر) و برین

<p>و حق تحقیق آنست که برداشتن از افعال مصنوعه مرکبه است از قسم نگاه داشتن مرکب از بدیعنی بالا و داشتن بمعنی معرفت پس برین تقدیر از عالم بر خوروار نباشد چه آن ما خود است از در خوردن بمعنی نصیب و بهره یا فتن و آرز که کلمه نسبت است و امین از بمعنی بالا و آرز که اسم فاعل است از داشتن و بر آرز که منظور آن فاضل است از بردن بضم است لیکن حق آنست که قیاس درین امور پیش نمی رود و بر همان قدر که سموع است اقتصار کرده می آید و بر آرز بضم از هیچ الی بان استماع نه شده و هر که دعوی کند سندی برای او ضرور است راهتی، مولف حقیر این کتاب عرض می کند که نمیدانیم که خان آرزو چرا نقل قول فاضل کرد و چه نتیجه از تحقیق خود بر آورد - می گوید که (حق تحقیق آنست) و نمی داند که هیچ تحقیق نکرد و سخنان است که او را</p>	<p>نیست و اسم فاعل (خوروار) از آن آمده و از خورون بمعنی مشهور - خور پس از فرمان بردن بمعنی رسانیدن فرمان بر - باید گفت مثل بنیامبر واز (فرمان بردن) بمعنی پذیرفتن - فرمان بردار بضم و از فرمان برداشتن فرمان بردار بفتح و از آنچه گفته شد بوضوح چو هست که این تفرقه بجساب است و نیز بر لفظ (بر خوروار) که خلافت قیاس است قیاس کردن و و از حساب است (انتهی کلام) و خود خان آرزو گوید که خلافت قیاس بودن لفظ بر خوروار محل نظر است چه مردار و رفتار و گفتار و دیدار آید - غایتش کلمه آرز که مفید معنی نسبت است و افاوه نماید علیته کند چنانکه (بر خوروار) و (مردار) و گاهی افاوه بمعنی حاصل بالمصدر چنانچه در رفتار و گفتار و دیدار و برداشتن بمعنی پذیرفتن و قبول کردن محل نظر و در متن برداشتن تمام کلمه بمعنی قبول کرده است نه تنها برداشتن</p>
--	--

<p>وامثال آن و در ۱۲ بمعنی لفظی (بالای دار) که کلمه بمعنی علی است و در بمعنی خودش و جاوار که اسم مفعول ترکیبی گیریم بمعنی کسی که بالای دار آویخته و کشیده شده و مرکبات این در لطحات می آید و حقیقت (بر خوردار) بجای خودش بیان کرده ایم که موافق قیاس است این است حق تحقیق که مطابق قیاس و قواعد فارسی است. نمیدانیم که خان آرزو چه حق تحقیق ادا کرده که ناز بران می کند ما گوئیم که درین لفظ قیاس ما به منزل رساند و ضرورت انگار بر ساحت باقی نماند و بهترین تحقیق آنست که هر چه از زبان و کلام اهل زبان بگوش خور و محقق زبان آنرا بر سبیل قیاس و قواعد با خذ بر مخرجی مباد که اگر (بر آوردن) بصنم موحده بمعنی بازی به بر در رساندن گیریم چنانکه معروف است (۵) بازیم بر آورد چون غیر شده باقی نماند که شهبان در عرصه تنهائی آید بر دروازند</p>	<p>ورنگان است. باید دانست که بر در (۱) امر حاضر است از برداشتن و برداشتن مرکب است از کلمه بر و مصدر و آشن و بوجه همین کلمه بر معنی بلند کردن در مصدر مرکب برداشتن پیدا شد چنانکه بجایش می آید و اصل بر در بجای فارسی (بر دوش) بود شین معجمه را بدل کردند به رای مهله چنانکه انگاشتن و انگارون و آغاشتن و آغارون و امباشتن و مبارک و جاوار که بر عکس این گیریم که برداشتن مرکب است از اسم مصدر بر دار و سبذل آن برداشتن و علامت مصدر تن تکمیل بحث ما خدا این مصدر بجای خودش کنیم انشاء الله با جمله قرار امر حاضر است و معنی اسم فاعل اصلا در آن نباشد و فاعل این مصدر بر دارنده باشد. فارسیان بقاعده خود چون اسم را با امر حاضر مرکب کنند افاده بمعنی فاعلی کنند همین است اسم فاعل ترکیبی چنانکه در علم بر دار (و فرمان بردار)</p>
--	--

(۱۵)

<p>نکرد و برای معنی پنجم هم طالب سند استعمال باشیم</p>	<p>(۳) برادر) بضم اول کسی را توان گفت که باز</p>
<p>که معاصرین هم بر زبان ندارند اگر سند استعمال</p>	<p>را به بر و رساند که این مرکب است از لفظ بر و</p>
<p>پیش شود تو انیم قیاس کرد که منفرد باشد که</p>	<p>و لفظ آرا که مخفف آورا و امر حاضر آورون</p>
<p>است از کلمه بر یعنی بلند و بالا و دار</p>	<p>است و این اسم فاعل ترکیبی است بقاعده</p>
<p>که بحر بی زبان خانه را گویند و جادار و که دار</p>	<p>بالا مذکور شد و اسه برهند نژادی که سکندری خورد</p>
<p>بلند خانه تابستانی را گوئیم که معاصرین هم برای</p>	<p>است و این مایه تحقیق می دانند که حق تحقیق</p>
<p>موسم تابستانی بالاس کوه یا خانه سازند که سرد</p>	<p>اداکر و است مقصود فضیلتی بلم نمی داند و با</p>
<p>می باشد (۶) یعنی بر و آورنده و گیرنده در</p>	<p>قلبت معلوبات خودی خواهد که از حکمرانان هم بیان</p>
<p>این اسم فاعل ترکیبی است به ترکیب کلمه بر</p>	<p>ستاند صاحب اند بخواه فرهنگ فرنگ ذکر</p>
<p>بلفظ دار که امر حاضر داشتن است و سند این</p>	<p>سنی دوم کرده گوید که (۳) یعنی بر و فرشته و</p>
<p>معنی از اصطلاح بر و دار و بدو) من و میر</p>	<p>بلند ساخته و آویخته و بر دار کشیدن و کردن</p>
<p>حاصل می شود (ار و و) (۱) امثال (۲) دار</p>	<p>(۵) یعنی خانه تابستانی - سرگشته عرض کند</p>
<p>سولی دیا هوا شخص - مذکر (۳) بازی کو بر و</p>	<p>اگر سند استعمال معنی چهارم است آید تو انیم گفت</p>
<p>کرسی والا - مذکر (۴) بلند کیا هوا - لشکریا</p>	<p>که بلند سنی دوم است که از معنی دوم که خاص</p>
<p>مذکر (۵) تابستانی مکان جو بلند می پرواز</p>	<p>است معنی چهارم بطور عام پیدا شد و آنچه</p>
<p>هو - مذکر (۶) امثال بجانے والا - پینه والا</p>	<p>صاحب اند این را یعنی مصدری بر و دار</p>
<p>بر و دار زون مصدر اصطلاحی بقول</p>	<p>کشیدن) بیان کرد غور بر قواعد فارسی زبان</p>

<p>سواد را اصطلاحاً بقول</p>	<p>بردار کردن (۱) بردار کردن</p>	<p>بهار و آند مراد است بردار کردن و کشیدن و فغان</p>
<p>بحر و بهار هر دو معنی دارند</p>	<p>بردار کشیدن (۲)</p>	<p>که آنا رسم و ذامت چنان است که چو بی خم نصب</p>
<p>در این سوره همی</p>	<p>زودن که گذشت در این سوره همی</p>	<p>کشند و آدمی را برین بخلق بسته بردار می کشند بطوری</p>
<p>من گرفتارم بپریم عشق بردارم کنهید با تا بگوی</p>	<p>دوست دشمن بیندم با دار و گیر بگر (خواهید نظر)</p>	<p>در هند و سنان کشند مرسوم نیست از طاعت و حشری</p>
<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>بغیر بود تا خوار گردند در شان نزول</p>	<p>اینکه و شئی رازدی بردار کم لطفی بود با اولش</p>
<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>تا آنکه آن سوخته گردونی پر رانه بود و سوز</p>	<p>بردارت دارمی با نیست کرد و در شان نزول</p>
<p>را شمع بگو بهر چه بردار کشید با در الله هر</p>	<p>نگهم را کشیده از مرگان با در باش نگاه او</p>	<p>بدین رغبت که من جان در سر کار نوی بازم با دوست</p>
<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>عشق را همه بردار خواهم زد و مؤلف</p>
<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>عرض کند که جزین نیست که این بمعنی حقیقی است</p>
<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>وزون بجای خودش یعنی کردن و کشیدن می آید</p>
<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>منفی باشد که مالارسم اند هم همچنان است که در</p>
<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>عجم بود فرق این قدر است که بعضی چون خبیر</p>
<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>بالای دو ستون راست چوبی قائم کنند و در</p>
<p>اصطلاحاً - بقول و در</p>	<p>اصطلاحاً - بقول و در</p>	<p>در میانش آویخته بگردن بزم می اندازند و محرم</p>
<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>را آویخته کنند تا بکس دم بپیرد و آنچه بردارم</p>
<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>بردار کردن در شان نزول</p>	<p>واحد است (ار و و) در پر چرخه تا به</p>
<p>طرف بردار و بدوست با (سليم) بسنگین</p>	<p>طرف بردار و بدوست با (سليم) بسنگین</p>	<p>سولی پر چرخه تا - سولی دینا -</p>

باری کوہ آور و تاب ہا کہ بردار و پد و باشند ^{باید} نشاید اگر سندا استعمال بدست آید تو انہم قیاس
 کہ تو لغت معنی کند کہ بردار بمعنی ششم است ^{باید} کرد کہ ہا ہی نسبت ہر امر حاضر برداشتن زیادہ
 کہ بجایش گذشت و پد و بقول منتخب لغت عرب ^{باید} کردہ اند و معنی لفظی این منسوب بہ بردار و
 بالفتح بمعنی بیابان و در بیابان بودن و در صحارہ ^{باید} بدینو چہ کہ در بردار و پد و دزد و عیار را
 معا صریح عرب۔ عربان دشمنی کہ در کہہ بیابان ^{باید} گفتہ اند چنانکہ گذشت بمعنی نسبت کہ در معنی
 سکونت پذیرند پس فارسین این ہر دو لفظ را ^{باید} ہر دو اسم موسوم کردہ باشند و این من و ہم
 با و اعطفت جمع کردہ بمعنی عیار و روز و استعمال ^{باید} تعلق دارد بہ استعمال ہند ہم (اروہ) جوہر
 کردند و امن محاورہ باشد و پس (اروہ) ^{باید} در روازہ) دکن میں اس دروازہ کو کہتے ہیں
 بقول امیر ہندی۔ بدساش۔ اٹھائی گیارہ ^{باید} جو مکان کے معمولی دروازہ کے سوا کسی دروازہ
 وہ چور تو دن دھاڑنے نظر کے سامنے مال ^{باید} جانب رکھا جائے۔ صاحب آصفیہ نے اس کا
 آوازہ اور کسی کو خبر نہو۔ امیر (اروہ) اس دروازہ ^{باید} ذکر کیا ہے اور فرمایا ہے۔ اسم مذکر غیر معلوم
 کہ کردل کیونکہ کھونہ بٹھین کو اندازہ نماز پونجا ^{باید} دروازہ وہ ساسنہ جو عام لوگوں کو معلوم نہ ہو
 نماز پونجا گیارہ ^{باید} **دروازہ** بقول بھکر کہ بذیل برداشتن
 چوروارہ ^{باید} **دروازہ** بمعنی ساری صاحب خیانت ہنر
 اس سے بالفتح راہی کہ غیر درہای اظہر نماز پونجا ^{باید} **دروازہ** بقول اشد سوا کہ فرہنگ فرنگ (۲) محمل
 عربی کہتے ہیں۔ ما صریح ہنم و تحقیق فارسی ^{باید} **دروازہ** معبر و شکیبائی (۳) نوعی از ساز و گوید کہ
 از زمین سکت۔ قول مجوز صاحب ششم ^{باید} **دروازہ** مست فارسی است خدائی کہ از معا صریح ہنم ہوں

<p>در فرهنگ خود بکر معنی دوم گوید که (۳) اعزاز نسبت معنی سوم عرض می شود که بجا طالبندی آواز نشد و اگر ام هم چنانکه گویند که برداشت کردم یا یعنی عروت نهادم و گرامی داشتیم - مؤلف معنی کند که اسم مصدر برداشتن است که می آید و جا دارد که این اسم را هم مرکب گیریم از کلمه برد و لفظ دانش که بمعنی بالا وارنده بود فارسیان بزیادت فوقانی در آخرش چنانکه پادشاه و پادشاه و فرامش و فرامشت) خاص کردند برای هر چه معانی بالا که در آن معنی بلند می پدید است و واگرام - مذکر -</p>	<p>نبت معنی سوم عرض می شود که بجا طالبندی آواز نشد و اگر ام هم چنانکه گویند که برداشت کردم یا یعنی عروت نهادم و گرامی داشتیم - مؤلف معنی کند که اسم مصدر برداشتن است که می آید و جا دارد که این اسم را هم مرکب گیریم از کلمه برد و لفظ دانش که بمعنی بالا وارنده بود فارسیان بزیادت فوقانی در آخرش چنانکه پادشاه و پادشاه و فرامش و فرامشت) خاص کردند برای هر چه معانی بالا که در آن معنی بلند می پدید است و واگرام - مذکر -</p>
---	--

برداشتن | مصدر است شامل برسی و دو معنی حقیقه و مهارت که بقول بحر و مدار و در (معنی بلند ساختن و بالا بردن است و کمال القبول) مضارع لندن بر کار و - چنانکه (برداشتن) نوا و در برداشتن دست و جا) که بجای خودش می آید - مؤلف معنی کند که (برداشت) که گذشت اسم این مصدر است که بزیادت علامت مصدر رتن) در آخرش مصدری وضع کردند و یک فوقانی از دو فوقانی مجتمعه حذف شده (برداشتن) شده و مضارع این (برداشت) بود ولیکن در محاوره شین بهم بدل شده برای جمله چنانکه مثالش بر دروار (گذشت) - و جا دارد که این را مزید علیه (برداشتن) گیریم بزیادت کلمه بر بران و بمعنی بالا و فوق گذشت و در (برداشتن) مرکب است از برداشتن) و علامت مصدر رتن) که از دو فوقانی یکی حذف شده و برداشتن در

فارسی زبان یعنی حفظ و حافظت آرد و متقین و متقین سعادت فارسی داشت را حاصل با
 داشتن گرفته اند و تحقیق ما چنانکه مذکور شد اسم مصدر هم مثل مباد که نسل میان کل و بود
 لفظ داشتن هم آرد چنانکه در ادیشن سر به تیغ می آید که متعلق به معنی هم این است -
 خان آرزو در چراغ خوب اختصاری را پسندید و بر سر وقت قناعت کرد و معنی هفتم را مزید
 بران و در سراج سکوت مطلق که ترک کرد این معنی بهتر از در دسری دانست و دعوی (حق تحقیق
 او اگر دن) شایان آنچه محققین است که از سی و چار معانی در معنی را برداشت و معنی معانی
 را بر کم ترک الا قولی لآخر کم گذاشت و از آن معانی یکی را مسردوف نام نهادن نمیتوانست
 دارد که سی و سه معانی را در حیطه بیان می آرد اگر چه معروفش مجبول است (۵) آفرین باد بر
 است سردانه او و آنکه باقصای زمین است شایان او و (۶) اٹھانا - بقول امیر او پنجا
 کرد (نقره) اتنی بھی کیا کاٹھی ہے ہاتھ اٹھا کر بول اٹار لو

(۴) برداشتن بقول بھر تمل کردن و برد و باری نمودن چنانکه در داشتن بار) و در داشتن
 حرفت) که بجای خودش می آید (ظہری ۵) حرف مرہم گفته باشد به رضای من بزم و بیروت
 این قدر از ولفگار می برداشت ز رولہ ۵) شوخ خارلوش ما غار شکن ز کر دان غاری
 که برداشت ز رولہ ۵) اٹھانا - بقول امیر جمیلنا اور ہنا - معیبت برداشت کر نیکی
 جگہ در خافل ۵) کیا کیا اٹھا سے صدر سے اس نے جہا یون کے واپس ہے یا کہ خا مین کچھ نہیں
 سمجھتا پو آتش ۵) روز سولہ سے ساتھ اپنے ہوا غم پیدا کر لالہ سان داغ اٹھانے کو
 دوسرے ہم پیدا کر (امیر ۵) ہزار نہم جگہ اٹھ سے بلبل نے و با ہزار دہن سے جو خبہ گل کر

۳۱) آتش سے نہ کسی کو گڑھی کہی ہننے نہ کسی کی گڑھی اٹھانی بات ہے

۳۲) برداشتن۔ بقول بحر و موارو چنا کشیدن مولکت عرض کند کہ قریب ہستی دوم است چنانکہ برداشتن از کسی یعنی برداشت ہو کسی کو دن و سنا این بجای خودش می آید (ارو) جو دستم ہنا۔

۳۳) برداشتن۔ بقول بحر شروع و آغاز خواندگی کردن و بقول صاحب موارو سرد کردن چنانکہ برداشتن غزل کہ بجای خودش می آید مولکت عرض کند کہ تقسیم سماء بہ بحر را پسند کنیم۔ (ارو) آغاز کرنا۔ شروع کرنا کسی غزل وغیرہ) کا گانا۔ پیرنے اٹھانا پیر ہونے پر صفا۔ نکالنا (مندان کی نسبت) (انشاء) یا و آتا ہے وہ حرفوں کا اٹھانا اور ایک کو جیم کے پیٹ میں آگ نعل ہے اور خالی سے ہے

۳۴) برداشتن۔ بقول بحر ایذا کسی رساندن مولکت عرض کند کہ شقاق سنا استعمال ہوا کہ از نظرنا گذشت و حین است کہ پیش نہ شد (ارو) ایذا دینا۔ ستانا۔ (آتش) جونہ سے ایذا کوئی پیدا نہیں دیتا اسے کس سائے دیوار کو اندیشہ عامل کہان کر

۳۵) برداشتن۔ بقول بحر و موارو و رمون و بقول مادفع کردن ہم چنانکہ برداشتن چین از اہر و وغیر ذلک) و (برداشتن تراخ) کہ بجای خودش می آید مولکت عرض کند کہ چیز را از جای او دور کردن است (ارو) اٹھانا۔ بقول امیر کوئی چیز کو ہٹانے سے ہٹانا۔ نکالنا۔ باہر کر دینا۔ رفع کرنا۔ ہٹانا۔ (فقرا) اس کو ہٹانے سے کر بیان اٹھا کر فرش بچا و ویشا شکستہ) چمن سے جب رخ نور سے تو نقاب اٹھا سے کڑی رہے ہو کہ مباحث ہو یا ہمن سے جڑا

(۱۰) تھواس چار حدین نقد راج کیون کلام اپنا اُٹھا کر عرض غیر کو سکھایا ہوگا
 (ظفر) اُٹھایا سے فلک کیون تو نے ہم کو کو سے جانان سے کو مناسب کسار و بکا و بستر تھا تو اس کا تھا
 (۱۱) برداشتن۔ بقول بحر اختیار کردن و بقول موار و پیش گرفتن چنانکہ (برداشتن کار)
 و (برداشتن راه) کہ بجای خودش می آید۔ مؤلفنا عرض کند کہ استعمال این از ملقات
 این ظاہر شود (اردو) اُٹھانا۔ بقول امیر اختیار کرنا۔ (نقرہ) جیسے باپ نوکھا بیٹے نے اُٹھایا
 (۱۲) برداشتن۔ بقول بحر و موار و جائز و برداشتن چنانکہ (برداشتن کسی) مؤلفنا
 عرض کند کہ این در حقیقت بمعنی اجازت دادن باشد و مباح کردن۔ سند این در ملقات
 می آید (اردو) روار کھنا۔ بقول آصفیہ جائز کھنا۔ مباح کھنا۔ منظور کرنا۔
 (۱۳) برداشتن۔ بقول بحر و موار و بریدن و قطع کردن چنانکہ (برداشتن سر پہ تیغ) مؤلفنا
 عرض کند کہ من وجہ تعلق وارد بمعنی بست و سوم برداشتن کہ برداشتن سر پہ تیغ ہم جدا
 کردن سر از جسم است۔ سند این در ملقات می آید (اردو) کاٹنا۔
 (۱۴) برداشتن۔ بقول بحر، ساختن و بقول موار و ساختن و ایجاد کردن چنانکہ (برداشتن
 چیز ہی بچیزی) کہ بجای خودش می آید۔ مؤلفنا عرض کند کہ تمییز و قائم کردن چیزی ہم دخل
 همین سنی باشد چنانکہ (برداشتن دیوار) کہ بجایش مذکور شود (اردو) اُٹھانا۔ بقول امیر
 بنا نا۔ تمییز کرنا۔ (آتش) خرابی سے ارادہ ہے مکان تمییز کر نیکا جو گرا کہ قصر تن کو گھر کی
 منزل اُٹھائی ہے

(۱۵) برداشتن۔ بقول بحر و موار و بمعنی حاصل کردن۔ صاحب موار و فرمایید کہ یافتن و دریا

ہم چنانکہ (برداشتن خجالت) مؤلف عرض کند کہ (گرفتن و بہت گرفتن) ہم داخلین
 معنی است چنانکہ (برداشتن جاروب) صاحب موارد باستنا و کلام ظہوری (برداشتن
 جاروب) را بمعنی کشیدن و دادن نوشته ولیکن (بہت گرفتن) کہ بالا مذکور شد بہتر از آن
 است و (برداشتن امید) بمعنی حاصل کردن آرزو ہم بہ همین تعلق دارو و عبادت کہ
 معنی شائزہ ہم بمعنی (پیدا کردن) را ہم من وجہ با این متعلق کنیم و (برداشتن خرمن) (و
 و (برداشتن علاوت) و (برداشتن مایہ) و (برداشتن نقش) و (برداشتن زخم) ہم کہ
 بجای خودش می آید متعلق است بہ همین (ظہوری) گشت بر سینہ عرض محزون داغ و زنجیر
 می خود است بیشتر برداشت) و معنی (اخذ کردن) نیز داخل ہیں معنی است (ظہوری) (و
 چہ مقدار غم منداہ می خورم چہ عجب گریز من ایقدر بر ندارد و (ارو) اٹھانا بقول
 امیر حاصل کرنا۔ پانا۔ لینا۔ ہاتھ میں لینا (فقہ) ہم نے آپ کی بدولت بڑے بڑے مرے اٹھائے
 (ذوق) (ابر باران کے نہ کیوں لطف اٹھائیں بیخوار بچہ کہ اڑاتے ہیں گنہ گار ہی رحمت کے
 مزے بڑے (ناسخ) سخت اس درجہ اٹھائی ہے یہ کاری سے بڑے مرے جسم سے ہے ورنہ فلفل بھلا
 (فقہ) ہکو کسی کا احسان اٹھانا گوارا نہیں (دنیہ) تا چند کام لیے گاتین مشرم سے بڑا کن
 تو غم خورم گردن اٹھائیے بڑے

(۱۲) برداشتن - بقول بحر و سوار و بمعنی ہمراہ گرفتن و بنیال مؤلف برون ہم چنانکہ (برداشتن
 نوشتہ) و (برداشتن سراخ)۔ صاحب ملکہ گوید کہ طاہر نصیر آبادی در حال ولی قلی بیگ نوشتہ
 نبایان و مسلمان ملکہ و ہشتہ متوجہ آن مقام شدے و (برداشتن زادراہ) ہم سند این است کہ

بجائیش می آید (ارو) ساتھ لیجانا۔

(۱۳) برداشتن۔ بقول بگرد صلت کردن مؤلف عرض کند کہ صفت است کہند استعمال
پیش نکر دو از نظر نگذشت و معاصرین عجم بر زبان ندارند و متفقین معاصرین ازین معنی
سکت۔ مشتاق سندی باشیم (ارو) مانا۔

(۱۴) برداشتن۔ بقول بگرد صواب موارد بجاء آوردن کہ بنیال ماہر دو
یکی است و بیان موارد بہتر از صاحب بحر است چنانکہ (برداشتن فرمان) کہ بجائیش می آید
(ارو) اٹھانا۔ بقول امیر انجام دینا۔ اہتمام کرنا۔ (فقرہ) اکیلی جان نے سارو گرا کر کام
اٹھالیا ہے یا (بجاء لانا)

(۱۵) برداشتن۔ بہ تحقیق ماہ معنی بے تعلق کردن چنانکہ (برداشتن دل) و (برداشتن دست)
و (برداشتن چشم) صاحب موارد این را معنی وورانداختن نوشته و من وجه تعلق و در با
معنی ششم کہ گذشت (ارو) اٹھانا۔ بقول امیر قطع تعلق کرنا۔ آپ فرماتے ہیں کہ ان معنی کا
استعمال لانا اور دل اور آنکھ کے ساتھ ہے (ریشک ۵) اسے ریشک کہہ عشق بہان جب اٹھالیا
ہم نے جان سے دل شیدا اٹھالیا (رہ صبا ۵) پہلو تھی نہ عاشق خستہ سے کیجئے اور بہار سے نہ ہاتھ
میں اٹھائیے (رہ برق ۵) تیرے دیدار سے میں آنکھ اٹھاؤں کیونکہ بوزل سے پای نظر حلقہ زنجیر میں ہوتا
(۱۶) برداشتن۔ بقول موارد معنی بر آوردن مؤلف عرض کند کہ پیدا کردن و من وجه
معنی حاصل کردن است کہ بر معنی یازدہم گذشت چنانکہ (برداشتن شر) کہ بجائیش خودش می آید
(ارو) لانا۔ دیکھو برداشتن کے گیارہویں معنی۔

(۱۶) برداشتن - بقول موار و مومونا پرید کردن چون برداشتن نام از جهان) موقوف
 عرض کند کہ (مسدود کردن و موقوف کردن) داخل ہیں معنی است چنانکہ (برداشتن رسم)
 کہ بجایش می آید (ارو) اٹھانا - بقول امیر سعدوم کرنا - مٹانا - موقوف کرنا - (صبا
 ۵) بزم جهان سے پیش ہمارا اٹھالیا کرنا تمہرے ہمیں نے خدا یا اٹھالیا کرنا (۵) اسلام
 عجم میں تفر آ یا تھا عرب کے ڈاسوا سبھے تانہ ہب ز رشتہ ہٹا سنے کو ر فقرہ ہم سنے اپنے ہیا
 سے یہ رسم اٹھا دی گئی

(۱۷) برداشتن - پتھیق نامی بار و غیر آدرون دکا کہ بر دور ہیا بمعنی شروع بار است کہ با
 داشتن مرگب شد و مند امن از صاحب ہر برداشتن خجالتا) می آید (ارو) بار آور ہونا -

(۱۸) برداشتن - پتھیق نامی منتقوش شدن و نقش حاصل کردن چنانکہ (برداشتن گنبد
 نام را) کہ بجای خودش می آید - مع صاحب موار دسند اصطلاح بالا (برداشتن) را بمعنی ^{شد}
 و ظاہر و نمایان شدن آورده و غور بر سند مرزا بیدک نکرده کہ بر (برداشتن) نام (ای)
 آید (ارو) منتقوش ہونا - کندہ ہونا - کھودا جانا - جیسے کہ کتبہ ابجک کندہ ہیں ہوا کہ ^{شد}

(۱۹) برداشتن - بقول موار و میراندن و زما پد کہ متعلق بہ معنی ہفتہ ہم ہم درست می شود کہ
 کوشت چنانکہ (برداشتن خدا کے را) کہ بجای خودش می آید موقوف عرض کند کہ ہمیں
 خوش می نماید کہ ابن را جدا گانہ قائم کنیم (ارو) اٹھانا - بقول آصفیہ فندکرنا - جان لینا
 (فقرہ) خدا و نپا سے عزت و آبرو کے ساتھ اٹھالے (رباعی ۵) کیا خوار و زبون کیا و نانے
 جکوڑ کرنے میں بٹھا دیا میلانے جکوڑ نظرون سے بتوں کے گر بڑا تماموں ^{میں} بٹھکا ٹھانیا خدا ^{میں}

(۱۶)
(۱۷)
(۱۸)

(۲۱) برداشتن - بقول موار و بہمنی بیرون آوردن چون (فروغ از چیزی برداشتن) -
 (ظہوری ۵) نقاب چون زرخ آن آفتاب بردارد و بجز صدا آفتاب فروغ از نقاب بردارد
 ای بیرون می آرد - مولف عرض کند کہ صاحب موار و بہمنی را از ہمین سند پیدا کرده است
 جزین نیست کہ (از نقاب) را بہمنی (از برداشتن نقاب) گیرد و مقصودش ہمین کہ از برداشتن
 نقاب فروغ صدا آفتاب کہ مراد از فروغ حسن یار است بیرون می آید و ما این را متعلق کنیم
 بہ معنی شانزدہم کہ پیدا کردن است قناتل (ارو) باہر لانا - پیدا کرنا - ظاہر کرنا -

(۲۲) برداشتن - بقول موار و بہمنی خوردن چنانکہ (برداشتن می) کہ بجای خودش می آید
 مولف عرض کند کہ این کنایہ باشد کہ برداشتن جام و می حرکتی کہ ازان خوردن بظہور
 می آید (ارو) بیانا -

(۲۳) برداشتن - بقول موار و بہمنی جدا کردن چنانکہ (برداشتن سلطانہا) کہ می آید موار
 عرض کرد کہ جدا کردن و دور کردن قریب ہمدگر است - پس من و چه تعلق دارد با بہمنی
 (ارو) جدا کرنا - دور کرنا - دیکھو برداشتن کے چھٹے سنے

(۲۴) برداشتن - بقول موار و بہمنی سلب کردن چنانکہ (برداشتن خواب) کہ بجای خودش
 می آید - مولف عرض کند کہ اینہم من و چه با معنی ہضم تعلق دارد کہ از سلب چیزی مسدودی
 و مسدودی آن پیدا می شود (ارو) اٹھانا - بقول میرٹانا مسدوم کرنا - دیکھو برداشتن کے ستر حویں

(۲۵) برداشتن - بقول موار و بہمنی زائل و منتہیر کردن - چنانکہ (برداشتن رنگ) کہ بجای
 خودش می آید - مولف عرض کند کہ من و چه منتہیر زرد رنگ است کہ بر معنی ششم گذشت

(ارو) زائل کرنا۔ مستحیر کرنا۔

(۲۶) برداشتن۔ بقول موار و یعنی گردن چنانکہ (برداشتن فغان) و برداشتن (الامان) و برداشتن ترکنا) مؤلف گوید کہ ہر دو معانی اول الذکر من وجہ یعنی اول ہم تعلق دارو و از (برداشتن الامان) معنی گفتن ہم پیدا می شود کہ مراد از صدای الامان بلند کردن است (ارو) کرنا۔ بلند کرنا۔ کہنا۔

(۲۷) برداشتن۔ بقول موار و یعنی زور و زور قمار آوردن چنانکہ (برداشتن پا) مؤلف عرض کند کہ متعلق است یعنی اول برداشتن کہ گذشت و صراحت کافی بر (برداشتن پا) کنیم (ارو) اٹھانا۔ بقول امیر۔ بڑھانا۔ دیکھو برداشتن پا۔

(۲۸) برداشتن۔ بقول موار و بہار یعنی پذیرفتن (صائب ۵) ہزار خرگاہ آلودہ ہوا سے برداشت کر چہ دولت است کہ پیرمغان بانصاف است و زلفور می ۵) گریہ مہر دادیم و سیا برداشت کر داغ دل گشتیم و صحرا برداشت کر مؤلف عرض کند کہ (برداشتن چیز) بہ چیز می، ہم متعلق بہ ہمین است کہ می آید (ارو) اٹھانا۔ بقول امیر قبول کرنا۔ آپ نے اسکو رنگ کے ساتھ مخصوص فرمایا ہے (صہب ۵) نو بہاری نراق سے گلپوش ہو گئے و کپڑوں نے رنگ داغ جگر کا اٹھا لیا

(۲۹) برداشتن۔ بقول موار و۔ یا فتن و درویشتر۔ بنا کر درویشتر یعنی پناہ مؤلف عرض کند کہ از معنی ہفتم و یازدہم ہمین معنی بدست می آید و نہ کہ ششم یعنی یازدہم۔ وہ ایم (ارو) پانا۔ پناہ کرنا۔ دیکھو برداشتن کے ساتھ ہمین اور گیا رھو۔ ہن سنے۔

(۳۰) برداشتن - بقول موارو یعنی بردن چنانکه (برداشتن سرخ) مؤلف عرض کند که متعلق است یعنی دوازدهم که ذکر این هم همانجا کرده ایم و ضرورت ندارد که این را جداگانه قائم کنیم (ارو) بیجانا -

(۳۱) برداشتن - بقول موارو یعنی خریدن چنانکه (برداشتن چیزی بپیزی) مؤلف عرض کند که متعلق یعنی بست و هشتم برداشتن است که گذشت سند این بر مصدر بالای آید و نقص نیست اگر معنی اول الذکر هم قائم کنیم (ارو) خریدنا -

(۳۲) برداشتن - بقول موارو - یعنی نوشتن چنانکه (برداشتن نقل) صاحب موارو سند که برای این پیش کروا نقلش بر (برداشتن سواد) و (برداشتن نسخه) بر ششم یعنی مبادل که اگر چه برای این معنی سند استعمال بدست نیاید لکن معاصرین عجم بر زبان دارند (ارو) لکنا -
(۳۳) برداشتن - بتحقیق ما یعنی بهره و نفع یافتن و حاصل کردن که کلمه برد در اینجا است از معنی ثره و بار که بجایش گذشت و سند این از ظهوری بر برداشتن از چیزی آید -
(ارو) نفع پانا - حاصل کرنا - فائده اٹھانا -

(۳۱)

(۳۲)

(۳۴) برداشتن - بتحقیق ما یعنی وا کردن چنانکه (برداشتن نقل) که می آید و سند این هم همدرا بنجاند کور و من وجه تعلق مجاز باشد با معنی ششم (ارو) کھولنا -

برداشتن آب	مصدر اصطلاحی بقول کردن آب متعلق به معنی یازدهم برداشتن -
بهره	همراه گرفتن مسافر آب را مؤلف عرض (ظهوری) ازان آبی که حسرت کش شود و غیره
کند که متعلق	یعنی دوازدهم برداشتن و (ارو) صلا چرا از جوی خنجر بردارند و منحنی سباده که آب

برداشتن از موعده به همین دوسمی گذشت
باز در این باب و آنچه آب برداشتن -

پیرایشش اختیار از کسی

مصدر است

چهارم برداشتن که گذشت (ظهوری ۵) هر

کسی در مانده آورده از روز نخست از بختیاری

از ظهوری اختیاری بر داشت (ارو) و

اختیار به یسار و بخواه اختیاری بردن از دست

برداشتن از جا

مصدر است

کردن از جا و کنایه از ترقی دادن و کامیاب

کردن مشتاق به معنی اول برداشتن که گذشت

(ظهوری ۵) گو که بار آرزو آورد دل و

کامیاب از زور از جا برداشت و مخفی به

که مصدر از جا برداشتن کسی را به همین معنی

در الف مقصوره گذشت (ارو) و بخواه

جا برداشتن کسی را -

برداشتن از چیزی

(۱) نتیجه حاصل کردن و بهره یافتن از آن است

و کلمه بر در اینجا بمعنی بهره و نفع باشد و آنچه

تعلق از مصدر (برداشتن) ندارد (ظهوری

۵) بلکه خود سران پیدا و پیدا است و که

از راه سکندر به ندارند (مقصود شاعر همین

قدر معلوم می شود که سکندر از خود سری بر آ

آب حیات راهی اختیار کرد که از مقصد دور

بود کسانی که با او بودند از آب حیات محروم

مانند بر خلاف حضرت که او از راهش دور شد

و کامیابی حاصل کرد پس تشبیه سکندر بر آ

دعوی مندرجه مصرع اول در محض خود سری

است و پس (۲) نیست و نا بود کردن و نا

بردن متعلق بمعنی روانه هم و پنجاهم

(صائب ۵) نیست در طالع قدوم میهمان

امین خانه را و نا بود کردن و نا بود کردن

و بر اند را (ارو) بهره یاب بهر نام - کامیاب بهر نام

(۲) نیست و نا بود کردن - اسپه ساسان لیجانا -

مصدر است

مصدر است

(۱۸۲۱)